Инв. № = 1324
Г-с
№ 31
Инв. № 435
230
ЧИТАЛИЩЕ „РАЗВИТИЕ"

СБОРНИКЪ

ОТЪ

НАРОДНИ СТАРИНИ.

КНИЖКА III.

Български Народни Приказки и Вярвания.

СЪБРАЛЪ

ВЪ

МАКЕДОНИЯ

И

ИЗДАВА

К. А. Шапкаревъ.

ПЛОВДИВЪ

ЦЕНТРАЛНА ПЕЧАТНИЦА НА ЕД. ДИОННЕ.

1885.

II -

Инв № 702
~~320~~

Нрв

Хл 15 832

Кн. удобрена и наградена отъ Дирекцията на Народното Просвещение.

Прѣпечатването остава неотемлено право на автора.

Къмъ Г-да Читателитѣ,

Вѣренъ на обѣщанието и постояненъ въ намѣрението си днесь, при всичкитѣ мжчнотии и непрѣодолими прѣпятствия, пристжпвамъ къмъ изданіето на трѣтята книжка отъ Сборника ми, съдържающа повече отъ 70 *народни прикаски*, събрани въ Македония — въ Прилѣпъ, въ Кукушь, въ Гевгелия, а прѣимущественно въ Охридъ.

Тая книжка кроехъ да издамъ слѣдъ отпечатването на други нѣкои части отъ Сборника, като пета или шеста; нъ, по съвѣта на отважни нѣкои приятели, поизмѣнихъ пьрвий си кроежь, тъй като тя, по видътъ си, чини ми се, ще бжде пьрвата появена въ народната ни книжевность, когато отъ категорията на другитѣ има вече излѣзени на свѣтъ нѣколко.

Далечь отъ да прѣтендирамъ че съ изданието на прикаскитѣ си ще принесж нѣкоя голѣма полза на литературата или на народа ни, тъй като съдържанието имъ незнаіж дали прѣдставлява важенъ нѣкой исторически материалъ, азъ мисліж, ако не друго, а то поне че ще могж да притурж на книжевното ни здание още едно староврѣменно камче, безъ да отказвамъ че тие могжтъ да иматъ нѣкое значение и въ литературно отношение, за което впрочемъ могжтъ да се произнесжтъ специалиститѣ по тая часть.

Ето защо старалъ съмъ се, до колкото ми било възможно, да ги напишж тъй буквално и тъчно, както си сж слушани отъ приказвачитѣ имъ и съ правописание тъчно гласовно, безъ никакви поправки или приправки, а голи отъ всекое литературно искуство, каквото нѣкой напраздно би търсилъ у тѣхъ.

Вие, Почитаеми Г-да читатели, нѣма да срѣщнете въ нихъ Богъ зна какви философии, а ще видите просто единъ материалъ отъ народно домашно, семействено и незлобно, забавление, толко обично въ по старо врѣме у народа ни. Въ прѣдставенитѣ прикаски даже срѣщатъ се нѣкои, които ми се виждатъ като нечистонародно произведение, а вмжкнжти отъ друга нѣкоя, прикоснующа се до насъ, народность; нъ тъй като отъ незапаметно врѣме минжли сж прѣзъ народнитѣ уста тие сж добили и народенъ характеръ, за това и азъ не счетохъ за нуждно да ги изоставж.

Неотказвамъ че измежду народа ни особито този видъ старини сж още непокжтжти, даже има и нѣкои съ много поважно съдържание, жъ остава на по млади любители да се постараіжтъ за издирването, събирането и обнародването имъ; а азъ ще считамъ себе за щастливъ, ако би пьрвото ми това издание да послужи за начатъкъ и образецъ на останжлото. И азъ самъ, ако биха ми позволявали обстоятелствата, могълъ бихъ да напишж още други, повече отъ сто, прикаски, тъй като на 40 имамъ записани вече заглавията и отъ едного само приказвача знаіж че има да чуіж повече отъ 20, и надѣіж се, ако нѣкога ми се удаде згодно врѣме, да издамъ и втора подобна книжка.

За изданието на настоящата най-много длъженъ съмъ да благодаріж на Почитаемата Дирекция на Народното Просвѣщение, която има добрината да испита и да удобри съдържанието ѝ та тъй великодушно да ме насърдчи въ прѣдприятото ми трудно дѣло. Изданието на другитѣ книжки отъ Сборника ще зависи отъ улѣснителнитѣ материални условия и отъ приемътъ, на който ще се удостои настоящата. Нека се надѣемъ.

Пловдивъ, 25-й Яннуарий 1885 год.

К. А. Шапкаревъ.

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПРИКАСКИ
и
ВѢРОВАНИЯ.

Отъ Охридъ.

Верваеть оти на Св. Преображение Господне или нощь-та спроти 6-й Августа, всекоя година, се отворало небо-то и тога се поклонвеле дървесата со върхо'ите си до земя. Во тая минута, кога ке се отворело небото, шчо да посакалъ чо'екъ отъ Бога, Господь му давалъ. А за потвърдение верванѣето си простий народъ носитъ и свидетелства, приказващи некои приказми, които ги верваеть како непреложна истина. Ево некои отъ нихъ.

1.

Обесеното теле.

Во времето, кога се отворило небото, едному му побегнѫло телето. Той станѫлъ, го фатилъ и го вързалъ за едно дърво, шчо било во градината му. А зашчо во тая минута дървята биле поклонати со върхо'ите си в' земи, той по погрешка, на место да го вързитъ за коренотъ, вързалъ го за върфотъ. Утрината, кога станѫлъ, се почудилъ виждаешчемъ телето си обвиснѫто на върфотъ отъ дървото, кой потемъ затворанѣето на небото, билъ испра'енъ со све теле.

2.

Осмакъ (*) глава.

Другошь пакъ, кога небото било отворено, некой си изва-'илъ главата низъ прозорецотъ, за да го видитъ какъ било отворено. А виждаешчемъ го, намислилъ да посакатъ отъ Бога „еденъ

1) Житна мѣра, равна съ 30 оки жито или $^1/_2$ кило или пакъ $^1/_4$ отъ товаротъ. Тая мѣра со означената стойность употрѣбява се в' Охридъ. Въ Битоля, Прилѣпъ и другаде килото е отъ 96 оки, а негде пакъ, како н. п. въ Корча, отъ 40 оки.

осмакъ пари". А, по погрешка, на место да речитъ „еденъ осмакъ пари", кутрийотъ реколъ: „дай ми, Боже, еденъ осмакъ глава," и, за чудо, на минутата гла'ата му порасла колку еденъ осмакъ, та неможелъ да си я' тър'нитъ назадъ отъ прозорецотъ, а останжла му гла'ата надворъ отъ прозорецотъ и той како зако'анъ на него.

3.

Обогатенийотъ Овчарь.

Еденъ сиромахъ овчарь бидеещемъ в' планина со овците си, кога се отворило небото, посакалъ отъ Бога, да му да'итъ шчо ке му іе Нему (Богу) угодно и благословно. Тога Богъ, благодаренъ отъ овчаровото посаквеніе, далъ му све, шчо било добро, — големо богатство, многобройна челядь, полно здравіе и долгъ животъ.

4.

За происхождението на кучината.

(отъ Прилѣпъ)

Кога дедо Адамъ си вършелъ жито на-гумно заедно со двайцата си сино'и, Каина и Авела, распърсналъ на едната и на другата страна по една лопата жито. Помалийотъ му синъ, Авелъ, вигяеки го, прашалъ татка си, зашчо така распьрсналъ житото? А дедо Адамъ отго'орилъ му, оти това напра'илъ за жертва за да се 'ранаатъ животните, шчо шетаатъ по земята. Тога Авелъ реколъ татку си: „дали не чинитъ, да приноситъ и той жертва Богу?" А дедо Адамъ му позволилъ. И Авелъ принесолъ жертва, най-пьрвийотъ бравъ, — угичотъ. По-големийотъ му братъ, Каинъ, завиделъ брату си, та се налутилъ и го отепалъ, кога си паселъ овците. Кога Каинъ си дошолъ самъ дома, безъ брата си, Авела, дедо Адамъ го прашалъ: „Камо го братъ ти, Авелъ?" А Каинъ му реколъ оти не го знаелъ шчо се сторилъ. После, отъ како овците сами си дошле дома безъ овчара, Авела, Адамъ отишолъ да го баратъ и, потемъ два-три дни, го нашолъ отепанъ, смьрденъ и зовренъ цьрви. Тога дедо Адамъ благословилъ цьрвите да се сторатъ кучина, за да вардаятъ овците на место отепанаго Авела; и на часотъ се сториле пси. Отъ тога останжло, та на свекое стадо да иматъ по неколку кучина, за да чуваатъ овците.

5.

Пакъ за кучината и за Каина.

Кога Каинъ отепалъ брата си, Авела и, прокълнатъ отъ Бога и татка си, бегалъ и се скиталъ по земята, безъ да имать негде свърталище, еденъ слепъ ловецъ седелъ в' планина, качент на едно дърво, и, бидееки слепъ, ловелъ ловотъ си познаваеки го само по шумканіето, кога той вървелъ низъ гората. Кога Каинъ вървелъ по гората, слепийотъ ловецъ го усетилъ оти идитъ, само отъ шумканіето и му се сторило оти іе некоя дивотина, та го устрелилъ и го отепалъ. Него'ата мърша се смърдила и зоврела църви; а тие църви, по Божя повела се сториле пси. За това, кога да биящь некой песь, плачееки той, викатъ на помощь Каина: „Кайне, Кайне!“

6.

Три дѣвойки трудни.

(Отъ Охридъ).

Едно време еденъ Господарь или Царь, сакаешчемъ да разберитъ дали иматъ во столнийотъ му градъ уменъ чо'екъ, намислилъ да напра'итъ една хитрось; — Повикалъ кмето'и-те и големци-те градски и имъ нарѫчалъ да му доведѫтъ три девойки трудни, и 'и заплашилъ, ако до три дни не испълнеетъ царската по'еля, да имъ пресечитъ гла'ите.

Кмето'ите и големците, смаяни отъ чудно'атата царска по'еля, и уплашени отъ лошото негово заплашвеніе со смьрть, отишле си свекой дома си замислени и загрижени, како во три дни да испълнеетъ царската по'еля? — кѫде да найдеетъ три девойки трудни? Нешчо невъзможно и немислимо, или ако не, ке имъ се земеетъ гла'ите и, отъ грижа, не можеле ни 'лебъ да ядеетъ нито да прого'ореетъ, а само си малчеле и се мислеле.

Еденъ отъ нимиималъ три керки, неомѫжени ушче, — девойки. Како го виделе татка си така, многу загриженъ и замисленъ, керки му, го опитвеле: „тате, шчо олку овие дни си замисленъ и загриженъ? Да не ни посака некой, та не можишь со шчо да ни мѫжишь? Така му велеле пьрвите две, поголемите. А наймала-та многу му се то'арила да ѣ' кажитъ шчо мѫка и шчо грижа иматъ? А той ѣ' отго'орвелъ: „Оста'йме, керко, не гибай ме; ясъ, како кметъ, си имамъ многу грижи, не іе твоя работа да знайшь, що грижи имамъ!“ Не, повторила и потретила девой-

ката; сакамъ да ми кажишь, шчо мжка имашь, та толку шчо си се замислилъ и угрижилъ? Белки ке можамъ нешчо да ти поможамъ на грижата?!“

Най-после, отъ многуто опитвеніе и то'арвенье керкино си старецотъ кметъ се прекайлилъ, си наведилъ гла'ата, та ѣ, расказалъ керкѣ си, како царотъ имъ сакалъ т р и д е в о й к и т р у д н и и какъ, ако во три дни не испълнеетъ царска-та по'еля кмето'ите ке си загубеле гла'ите. Тога девойката извикала му таткое си: „Хж, кутрий татко! за то'а ли сиималъ грижа? За то'а те фатило гайле? Кутрий татко! немай страхъ — ясъ ке ти найдамъ чарето; — Ево, ние сме ти три девойки; ние отъ нафулъ (присторно) ке се сториме трудни и ке ходиме та ке му излезиме предъ царо-тъ!“

Уплашенийотъ кметъ, како чулъ то'а отъ керка си, подошолъ си маму нешчо на себе си, ама пакъ вера го нефашало, и никакъ му нетеквело, какъ него'ите шчерки (1) девойки ке се покажеле предъ царотъ како трудни, кога навистински не биле такви? Той незнаелъ ни му теквело каква хитрось ке сторела шчерка му, най-малата, за да го откинитъ отъ погубвеніе и него и другите кмето'и! А пакъ неможеешчемъ шчо друго да сторитъ, сакалъ нейкелъ, повервалъ на шчеркиното си фещa'анье и чекалъ да видитъ крайотъ на нейзинийотъ крой. По нейзинийотъ крой, свите три сестри се облекле и се извързале околу поло'ината си со многу рутишча така шчо, да се гледаетъ како навистина оти биле трудни. А двете му поголеми шчерки незнаеле шчо кроела най-малата имъ сестра, а само я' послушвеле и пра'еле како шчо ке имъ речела тая.

Отъ како харно се намириле како трудни, свите три сестри, заедно со татка си, отишле при царотъ и му се представиле. Царотъ опиталъ кметатого: „Овие ли се' трите трудни девойки, шчо ви по'еляхъ да ми донесите?“ А кметотъ отго'орилъ: „тие сѐ, честити цару!“

За да разберитъ дали навистина девойките биле трудни или присторно, царотъ 'и опиталъ една подруга шчо имъ се ядело. И първо я' опиталъ най-големата: „шчо ти се ядитъ тебе, девойко? реколъ царотъ. А тая отго'орила: „к и с е л о!“ Донесите ѣ' кисело, по'елялъ царотъ. По нея, я' опиталъ стредната: „ами тебе шчо ти се ядитъ?“ „Благо,“ рекла тая. “Донесите ѣ' овойзе благо,“ по-

(1) Въ Охридъ стари-тѣ жени изговарятъ „щерка“, а въобще отъ народа изговаря се: „керка“, та за това и тукъ е писано по двата изговора

'елялъ царотъ. Най-после дошолъ редотъ и на най-малата: „А тебе, шчо ти се ядитъ, най-мала девойко?“ я' опиталъ царотъ.

Най-малата Кмето'а шчерка, шчо сама тая беше си скроила какъ да се отго'орить на царотъ и сама тая знаела, безъ никаковъ страхъ и безъ да се уплашитъ, отго'орила му слободно и со мжжески гласъ (тонъ): „шчо ми се ядитъ мене, честити цару, ти немашъ!“ — Како ясъ, царь, сумъ немалъ шчо ти се ядело тебе?“ Извикалъ царотъ. „Така, честити цару, „шчо ми се ядитъ мене, ти немашъ,“ повторила девойката. „Е! кажи ми да чуямъ, повторилъ царотъ, шчо іе то'а, шчо ти се ядело тебе, а ясъ сумъ немалъ?“

Тога девойката рекла на царотъ: „мене, честити цару, ми се ядитъ риба отъ нива и шчурецъ отъ море!“ Царотъ, смаянъ отъ чудноватийотъ ихчафъ на присторенотрудната девойка, и на ушче почудно'отото нейзино и слободно предъ него зборвенье, извикалъ:“ ууухъ, девойко! кжде се на'ождало риба отъ нива и шчурецъ „отъ море?“ А девойката повторила; „виде ли, честити цару, како немашъ то'а шчо ми се мене ядитъ?“ А царотъ повтуръ ѣ' велитъ: „Ами кжде се чуло и видело да иматъ риба во нива и шчурецъ во море?“ И хитрата девойка то'а и чекала да чуятъ отъ царе'ата уста, та ушче посилно и по со безъ страхъ му рекла: „Ами кжде се чуло пакъ и видело, честити цару, да се найдеетъ три девойки трудни?“

Царотъ благодаренъ отъ хитрите отго'ори девойкини, я' пофалилъ за умшчината нейзина, я' дарвалъ и нея и сестрите и татка ѣ' и 'и испратилъ со голема чесь.

7.

Волкотъ създаденъ отъ Дяволотъ.

Кога Богъ създавалъ свѣтотъ и чо'екотъ, Дя'олотъ му се пофалилъ, оти и той можелъ да създа'итъ чо'екъ. По Божие посаквенье, Дя'олотъ създалъ едно създание; ама то'а не било чо'екъ, а волкъ; създалъ го, туку бездушенъ; неможелъ да му да'йтъ душа, та се чуделъ како да го оживитъ и го опиталъ Господа; „ами сега како да му да'амъ душа?“ Господь му реколъ: „то'а іе лесна работа; доста іе само да му речишъ: стани, изеди ме, и на часотъ той ке оживитъ.“ Дя'олотъ, по Божието поучвенье, реколъ на бездушнийотъ волкъ: „стани, изедиме!“ Волкотъ на часотъ се сторилъ со душа, оживелъ, станжлъ и се спушчилъ

вьрзъ създателя си дя'олатого, за да го изедитъ. Дя'олотъ се уплашилъ и отъ страхъ, да не го изедитъ, за да откинитъ, се фьрлилъ во ближната тамо река; ама одвай шчо прифтасалъ да влезитъ во реката со едната си само нога, волкотъ го грабнѫлъ за другата и му я изелъ, и така дя'олотъ останѫлъ со една нога. Отъ то'а и день-денеска останѫло да велиме за дя'олотъ: „Едно-ногийотъ, или куцийотъ:" отъ то'а и со изречението: „изелъ го волкотъ" разбираме дя'олатого; отъ то'а ушче истий се велитъ и: „подводнийотъ", или „воднийотъ".

8.

За земята.

Простите людіе верваетъ оти земява стоела подпрена на рого'ите на еденъ бийолъ, та, кога бийолотъ да си заниѫлъ гла'ата, тога се чинело землетресение, се тресело земя.

9.

За гьрмежотъ и трескавицата.

Кога да гьрмитъ, простите людіе верваетъ, оти Св. Илия со огнената си кола търчалъ по Ламията да я' убиятъ, за да не ядитъ берикетотъ. А трескавицата била Св. Илиевите устрели, кои шчо падинале на земята како нажежени каменя. Ними ги викаетъ: „у б и е н и к а м е н я", и со ними напиваетъ паднатите отъ високо и убиени по мехотъ (коремътъ) деца.

10.

За Лилякотъ (Прилѣпътъ).

Лилякотъ, верваетъ, оти пьрво билъ създаденъ глушецъ (мишь). А кога во една цьрква изелъ нафората (хлѣбътъ на приношението), придобилъ криля, за да летатъ по воздухотъ. Ама Господь, за да го мѫчитъ за грехотъ, шчо сторилъ, му отмелъ гледанието (зрѣнието) во деня, а му го оста'илъ за нощя и го прокълналъ, да живеитъ все во пусти и стари здания. За то'а отъ тога и до сега Лиляците живеятъ въ стари и пусти цьркви.

11.

За Бухотъ (хутътъ).

Бухотъ (хутотъ), веляетъ, никакъ не се грижелъ за 'рана; зашчо, по Божия по'еля, ката день редовно му дойдвело само отъ себе по едно 'рабче за яденіе. Отъ то'а останала и пословицата: „м у д о й д е к а'а' н а х у т о т ъ."

12.

За бубальките (копринените буби).

Кога Иисуса Христа го носеле да го распнѫть на крьстъ или да го погребеетъ и майка му, Пречиста Мария, ходела по него со плаченіе, се обзьрнѫла назадъ, та видела, оти и жельката, ходела по мьрто'ецотъ или на погребнието му. Тога Богоро'йца се насмеяла; а по-сетне, отъ како се помислила, се раскаяла за насмевянието си и прокълнѫла себе си — со овие речи: „даби цьрви зоврела моя уста!“ Потемъ малу Богоро'йца плюнала, и, за чюдо, шчо да видитъ? цьрви плюнѫла отъ устата си. Тие цьрви биле к о п р и н е н и т е б у б а л ь к и.

13.

За дзвездата: Губи-карванъ.

Една цьрвеникава дзвезда, (тукурѣчи Марсъ), кояшчо угревять предъ полнощь, я' викаетъ Губи-карванъ; защо изгубила некогашь целъ еденъ карванъ, ево како:

Кираджиите отъ карванотъ станале мошне рано, за да си то'ареетъ и да си тьргнеетъ по пѫтотъ и, кога я виделе тая дзвезда, имъ се сторило оти била Денницата (Зорница), доста извишена на небото (отъ небосклона), сторило имъ се оти и доста се заба'иле, та со бьрзина то'ариле и тьргнѫле си по пѫтотъ; А, чунки тая дзвезда не била Денницата, шчо угревятъ наутро, малу предъ разденвеньето, а друга, шчо угревять, тукуречи, ушче отъ вечерь, излъгали се, изгубиле пѫтотъ, изгубиле се и тие заедно со карванотъ по незнаени пусти места. Отъ то'а, велять, останѫло името на тая дзвезда и до сега: „Губи-карванъ“.

14.

Кумова слама (млѣчний поясь).

Млечний поясъ го викаетъ: „Кумо'а слама“, и ево шчо кажеетъ за него:

Некогашь некому недостигала за коньотъ му слама-та, та той зелъ еденъ кошь и отишолъ, та укралъ еденъ кошь слама отъ кума си. А кога се врашчалъ у дома си, слама-та му се расила по пѫтотъ, та за вечно споменвеніе на нечестивото му дело, сламата, шчо се расила пѫтемъ, се препра'ила на дзвезди по небото. То'а іе млечний поясъ.

15.

За слънцето и мѣсечината.

Сънцето и месечината, простите людіе верваетъ, оти сѐ некои вьрхчо'ечески нешча со чо'ечески образи и пришчевки, пьрвото, мжжско; а второто, женско. (1) Тие биле некога токмо по светлината си и светеле, сънцето, деня, а месечината, — ноша. Едножь месечината се подголемила предъ сънцето и му се пофалила оти нейзината светлина била поголема отъ колку шчо него'ата, зашчо тая светела ноша, та нощь-та я' преправяла на день. Сънцето се гибнало отъ месечинните фалби, се налютило, та ѣ' плеснало по лицето и ѣ' залепило една лепешка — кравечко лайно. Отъ тога веке месечината загубила си пьрвата светлина, та сега така малу светитъ, какошчо я' гледаме ние и до денеска.

16.

За Бий'олотъ.

Бии'олотъ, велеетъ, толку-многу можелъ да търчатъ, шчо никое животно не можело да го фтасатъ (стигне) со търчаніе; ама той не търчалъ толку, колку шчо можелъ, защо му било страхъ да не би, отъ големата него'а тежина, да пропаднитъ земята подъ нодзете му.

17.

За Толосомо-тъ.

Простийотъ народъ вервитъ оти Толосомотъ билъ некакво невидимо животно со поголеми отъ чо'ечески сили. То'а се покажвело во ноша и живеело во стари здания, а по'йке во стари цьркви. Во Охридъ и сега иматъ една цьрква — Челница, во кояшчо, велеетъ, имало Толосомъ. Заради то'а во тая цьрква и денеска ни деца кьрщаваетъ нито младоженци венчаветъ; зашчо, вервеетъ, оти нито кьршчаваните деца нито венчаваните во нея младоженци ке траеле.

Други пакъ велеетъ оти во секоя кукя имало Толосомъ, вардачь на кукята. А той билъ еденъ смокъ, шчо го викаетъ:" Домашаръ или Домакинъ. За него велеетъ ушче оти било грехота

(1) Виж. и въ Миладин. нар. пѣсни.

да го убиетъ чо'екъ. Та за то'а многу се вардеетъ да не го оперитъ некой.

(Заб. Този смокъ види се, іе мишоядната змия, която ползува кжщата, дѣто живѣе, съ истрѣблението на мишкитѣ).

18.

За отнадворитѣ (вонкашливитѣ во кукушь) или злитѣ духове.

Подъ стреха (капа'ица) или подъ древо, а по'йке подъ орефъ, прости-те людіе не се мочаетъ (не пикаятъ) и не спияетъ, за да не нагазеетъ (налетятъ) на отнадворите или, какошчо ги велеетъ во Кукушь, на вънкашливите т. е. на злите духове, кои шчо 'и деляетъ на Еврейски, Турски и христиански. — Пьрвите 'и мислеетъ за найлоши.

Верваетъ ушче оти лошите Духо'и живееле по'ике по такви места т. е. подъ стре'ите и древята; и тамо, кой ке имъ осквернелъ место-то (жилището) со мочаніе (пикаеніе) или софрата, кога да вечерале, на него се нафьрляле и му нанесвеле най-неисцерими болести, и по'йке месечната болесть, кояшчо я' викаетъ: „прифашчанье; то'а го велеетъ:“ нагазвенье на отнадворите“ или, какошчо 'и казваетъ, за да 'и неналютеетъ, и да 'и полъскаіжтъ, „да сѐ бели — цьрвени!“

А за избавление отъ таквите хронически болести, по советите на гаталиците се мияетъ по свекакви леко'ити води, воденички, разорски и други.

19.

За Ѫдитѣ, Самовилитѣ и Виулицитѣ.

У насъ шчо нешчо сѐ Юдите, незнаееть; а само во устите на старите жени по некогашь се слушать речь-та: „Ѫда“ и Клада;“ н, п. за некоя голема и снжжна жена велееть: „како некоя Ѫда“ или „Клада“.

А за самовилите верваеть да сѐ некакви женски невидими сжшчества со вьрхчо'ечески сили — некакви Божества. За ними кажвееть оти ношя, — на полъ нощь во глуха доба, свиреле свекакви музикални свирби; хемъ се мжчееть некои да докажеетъ оти и сами со своите уши 'и слушале.

Така и Виулиците биле Божества на ветро'ите. Кога да се сторитъ некоя вихрушка, велееть: „се гонееть Самовилите или Виулиците.

20.

Умотъ іе пари.

Едно време имало еденъ чо'екъ шчо викалъ по пхтищата: „умъ имамъ, пари немамъ, умъ имамъ, пари немамъ!“ Еденъ день викаешчемъ така, дочулъ го царотъ и го повикалъ при себе, та му далъ колку шчо сакалъ пари и колку шчо мислелъ, оти ке му биделе доста, за да спечалитъ со ними и други. Отъ какъ му далъ парите, царотъ клалъ и еденъ чо'екъ да ходитъ назорумъ по него, за да видитъ шчо ке чинитъ со парите?

Той, отъ како зелъ парите отъ царотъ, отишолъ та свите 'и купилъ рогузи, и со еденъ корабь 'и пренесолъ преку море, та 'и наредилъ и 'и испослалъ на оттадешнийотъ морскій брегъ. Тамо ношя излегвеле диви коньи отъ морето, та си паселе крайморе. А, за да имъ се гледатъ по-чисто (поясно) да пасеетъ, всекой конь си носелъ во устата по еденъ безценетъ камень, и 'и оставяли на земя до кога си паселе; а, отъ како ке се напаселе, земале си каменята во уста, та си ходеле во море. Така и тая вечерь надошле коньите, оста'иле каменята по рогузите и фатиле да си пасеетъ.

До тога чое'котъ стоелъ тамо негде скриянъ; а кога виделъ коньите оти изоста'иле каменята по рогузите, искочилъ в'едножь и запалилъ рогузите отъ свите стърни. Дивите коньи, како виделе пламните отъ всите стърни, избегале си во море, безъ да пристигнеетъ да си земеетъ и каменята. Умнийотъ чо'екъ тога сьбралъ свите каменя. Той, отъ какъ свьршилъ работа со първата си хитрос' намислилъ сега да напра'итъ и друга. — Замесилъ рогузинната пепелъ та напра'илъ плитіе (керпичи). Во поло'йната плитіе, во свекой клалъ по еденъ безценетъ камень, а поло'йната 'и оста'илъ безъ каменя. Отъ како се иссушиле плитіето, той се погодилъ со еденъ корабарь, да му 'и преноситъ со коработъ на другата стърна, т. е. тамо, отъ кжде шчо беше зелъ парите отъ царотъ. Наполнале коработъ со плитята, та тър'нжле по море. А, за кжсметотъ на хитрийотъ умникъ, повеялъ силенъ ветъръ, надкренала се силна буря, и коработъ ке да протонелъ заедно со то'аротъ и со людіето. Тога корабаротъ се узборвалъ со стопанотъ отъ плитята да исхвьрлитъ во море тая нескжпа, а тежка стока, за да откинеетъ отъ явната смьртъ. Хитрецотъ ушче отъ понапредъ билъ наредилъ работата умно: Той, кога 'и ределе плитята, поло'йната отъ ними, шчо биле со

безценетите каменя, 'и клалъ найздола, а поло'йната, шчо биле безъ каменя, 'и клалъ згора. Друго; кога се узборвалъ со корабаротъ да исхвьрлеетъ плитята во море, той напра'илъ со него и писмо, со кое шчо се обвьрзвалъ корабаротъ да му платитъ ценатa на колко плитіе ке хвьрлеле во море. И така после фатиле да фьрлеетъ плитята во морето. Отъ како исфьрлиле поло'йната плитіе, т. е. тие, шчо биле безъ безценети каменя, умнийотъ реколъ да не хвьрлять веке, зашчо доста коработъ олесналъ, и корабаротъ запрелъ фьрляніето.

Отъ како излегле на сухо, стопаноть на плитята посакалъ отъ корабаротъ да му платитъ ценатa (парите), за исфьрлените во морето плитіе, спроти писменното имъ спогожданье. Корабаротъ преслагалъ колку чинеле плитіето, но ценатa на прости плитіе, и го поканилъ да му 'и платитъ. Ама се смаялъ, кога чулъ отъ стопаноть на плитіето, оти исфьрлените плитіе не биле прости плитіе, како шчо 'и ценелъ и слагалъ той, а во свекой имало по еденъ безценетъ камень; а, за да го уверитъ умнийотъ хитрецъ, скършилъ предъ очите му неколку отъ останжлите плитіе, во коишчо нависти̇иа сс нашолъ по еденъ безценетъ камень во свекой плитъ. Тога корабаротъ се почудилъ шчо да чинитъ, како да му платитъ толку безценети каменя? — Нему, за да исплатитъ свите исфьрлени плитя, не му стигала и света него'а стока заедно со све коработъ. Работата отишла и до царскийотъ судъ и до самийотъ царь. Царотъ отсудилъ, корабаротъ да му да'итъ на умнийотъ плитарджия света своя стока шчо ималъ и коработъ заедно и ушче и самъ да му робуватъ до животъ.

Ето шчо сторилъ со парите той шчо викалъ: „умъ имамъ, пари немамъ“. После занесолъ царотому заемотъ пари, шчо беше му зелъ, а ушче и едно ковчеже полно со безценети каменя.

21.

Чо'ечкото око іе ненаситно.

Некогашъ си биле еденъ татко и синъ. Тие си имале една нива посеяна со пшеница. Врабци долетвеле, та зобале семето. Таткото прашчалъ сина си на нивата, за да я чуватъ отъ врабците, да не зобаетъ семето. Синотъ неколко дни наредъ ходелъ на нива да вардитъ, а после веке несакалъ да ходитъ. Татко му фатилъ да го натервитъ со сила да ходитъ, а той неходелъ, Отъ то'а най-после се скарале синъ и татко и се сбиле: синотъ

зелъ еденъ камень, та му расцепилъ гла'ата таткое си. Овой 'ошолъ, та се оплакалъ на судъ. Судстъ повикалъ синотъ и го опиталъ: зашчо му расцепилъ гла'та таткое си? Зашчо ме пушчаше на нива да я' чувамъ отъ врабците да не зобеетъ семето, „отго'орилъ синотъ:" ясъ еднъжь-дважь отидофъ и вардифъ; а како го чуфъ едножь големийотъ врабецъ да велитъ на 'рабчината мали: „само то'а зърно да зобате, шчо неникнитъ", другийотъ день веке, ако и да ме прашчаше пакъ татко ми, ясъ не отидофъ. За то'а татко ми ме наби и ясъ му расцепихъ гла'ата.

Тога судниците и царотъ му рекле: „Е! ти, кога си знаелъ шчо сборвеле врабците, ти требитъ да знайшь и Царь—Константиновата хазна кждe іе". Той имъ отго'орилъ оти нишчо друго незнаелъ, а само то'а и имъ се кълнелъ, само то'а, шчо ви казафъ, имъ велелъ, а тие не го вервеле. Тие го пристиснале и най-после го сториле кайль да кажитъ. Тога той имъ посакалъ три дни време да се помислитъ: и тие му дале. Потемъ трите дни го повикале пакъ и той тога реколъ на царотъ: „Да заколите 500 коньи, 1000 крави и 300 овци, да 'и одерите, та да 'и отнесите ето на кое место во планината. Царотъ той-часъ по'елялъ да се исполнитъ саканіето му. Царската по'еля се исполнила безъ заба'а; — заклале, одрале и отнесле на показаното место коньите, кравите и овците. По то'а пакъ посакалъ той да отнесееть наистото место и друга 'рана и покривачь за живеенье тамо до шесть недели време, зашчо ке ходелъ тамо да седитъ и да вардитъ. Тамо той седелъ неколко време деня и ноша. Свекаква дихания иделе да ядееть отъ закланите животни, коньските, кравечките и овчите мърши; а той седелъ скриянъ, за да чуятъ, шчо ке си сборвеле дихаииите. Яле, шчо яле, изеле свето месо, а останале ушче коските само. До вечерьта предъ да се свьршитъ последнийотъ день отъ шестьте недели, нишчо неразбралъ. Утрината рано ето'и три орли кърстачи; дошле, клювкале отъ коските и помегю себе си зборвеле, опитвеешчемъ се, кой отъ тройцата билъ постаръ и кой шчо старо нешчо паметвелъ. Пьрвийотъ орелъ реколъ:" ясъ паметвамъ, „кога бефъ дѣте мало'о, падна снегъ до поясъ." Вто„рийотъ орелъ велелъ: ясъ паметвамъ, на мое време се стори „голема гладия, и многу людіе умреха за яденье. Третийотъ орелъ „реколъ:" ясъ пакъ паметвамъ, на мое време, кога бефъ дете, „се закопа Царь—Костадиновата хазна." „Ето ти си билъ най„старъ отъ свите," отго'ориле му друзите два орла. „Ено, подъ оная плоча, повторилъ третийотъ орелъ, іе закопано триста то'-

'ари злато.“ Скриенийотъ чо'екъ слушалъ разго'оротъ на орлите и си малчелъ.

Утрината дошле царски людіе да го викаетъ и му рекле: „хайде, те викатъ царотъ; „а той имъ отго'орилъ:“ речите му на царотъ, да пратитъ триста мжски и 600 врешча. Пратените се вратиле при царотъ и му казале, како шчо имъ нарѫчалъ чо'екотъ. Царотъ той-часъ по'елялъ да му пратееть мжските и врешчата, шчо'и сакалъ, и да ходеетъ и доста царски людіе, за да му поможеетъ. Кога царските людіе со мжските и врешчата отишле тамо, чо'екотъ имъ реколъ: „кренте оная плоча“, тие я кренале и шчо да видееть?— Еденъ бунаръ, полнъ злато. Цьрпиле, цьрпиле и наполнале токмо 600 врешча, 'и то'ариле на 300-та мжски и му 'и отнесле на царотъ, така скришно, шчо да не разберитъ никой други осѫмъ пратените царски людіе, а оного, шчо беше нашолъ златото, му не дале нито скършена пара нито пакъ го побарале веке. Той, кутрийотъ, чекалъ, чекалъ, да го викнитъ царотъ и да му да'итъ нешчо или да му поблагодаритъ или пакъ да му пратитъ нешчо, а све му било попустина чеканьето—царотъ веке го забора'илъ сосемъ. Най-после, отъ како му се сдодеало чекаещчемъ, пратилъ при царотъ татка си, да му посакатъ баре една капа злато. Таткому отишолъ при царотъ и, „Честити цару“, му реколъ, „ме прати синъ ми, да ми да'ишь една капа флорини (злато)“. „Кой синъ? Опиталъ царотъ. „Той, де, шчо ти я' найде хазната“, отго'орилъ му таткото. „Хай т' отъ тука, бегай отъ мене, коя „хазна, кой нашолъ хазна, му реколъ царотъ. А царатого го било страхъ да неразберитъ некой, да не чуятъ другий еденъ царь поголемъ и посиленъ, шчо билъ тога. Утрината синотъ пакъ го пратилъ татка си при царотъ, да му сакатъ една капа злато. А тога веке, кога татко му дошолъ повтуръ, царските людіе по царска по'еля, го опрале, — пресекле му гла'ата.

Кога синотъ чулъ оти татка му го заклале, отишолъ самъ при царотъ и му велитъ: „честити цару, „имашъ многу поздравление ето отъ кой царь, (отъ оного сир. отъ кого шчо бешеималъ страхъ), да ми го да'ишь татка ми, ама го сакатъ живъ и здравъ; А пакъ, ако сакашъ, уби ме и мене, на, сега; туку да не ти се чинитъ оти іе татко ми, та да го убияшь; ясъ сумь пратенъ отъ поголемъ царь; да знаишь харно, оти татка ми си го сакамъ живъ!“ Сега и царотъ и царските людіе се чудеетъ шчо да чинеетъ, какъ да чинеетъ? Чо'екотъ — таткото,

ie умренъ, а синъ му си го сакатъ живъ? Му велеетъ; „чекай да видиме, шчо даватъ законотъ; чо'екотъ умре и не се оживятъ!“ Е, отго'орилъ синъ му, и ясъ сакамъ, шчо даватъ законотъ.“ Во законотъ нашле писано: колку тежитъ гла'ата на закланийотъ чо'екъ, толку злато да му се да'итъ на даваджията синъ, и последнийотъ се сторилъ каиль.

Е, сега клале на една терезия гла'ата, а на другата, една ока, и. п. злато; терезията со гла'ата не станала; удвоиле и утроиле златото, а пакъ терезията не станвела, — гла'ата била потежка; клале 50 пжти, 100 пжти, 1000 пжти повике злато, пакъ терезията со гла'ата нестанвитъ! свите се чуделе шчо ке бидитъ овая работа? Клале свето найдено злато, — триста то-'ари, пакъ терезията не станжла. Пакъ свите се чудеетъ шчо ке бидитъ ова чудо големо? Се собрале учени и пеяни, умни и разумни людіе, за да разбереетъ зашчо ли терезията со гла'ата нестанвитъ? ама никако не можеле да разбереетъ.

Тога самъ той, шчо найде хазната и шчо го сакаше татка си живъ, имъ велитъ: „ясъ да ви кажк, зашчо не станвитъ гла-'ата“? Свите со еденъ гласъ извикале:“ Ако погодишь ушче ова, ние веке ке те имаме отъ сега на вамо за царь;“ а и самъ царотъ му реколъ:“ Ево ясъ отъ сега вамо слегвамъ си отъ царскийовъ столъ, а ти седни на него, ако погодишь“. А той имъ велитъ:“ донесите ми една кърпа;“ И тие му донесле. Той со кърпата вързалъ очите на бездушната глава, пакъ имъ реколъ: „търгайте сега.“ Търгале я на терезия и дошла две ока. „Зашчо вака,“ му велеетъ, „сега со две оки стана?“ „зашчо со опулени очи, имъ отго'орилъ той „никога не се можитъ да станитъ; — до кжде шчо гледатъ окото, до тамо све то'ари злато да клавате, пакъ тая не станвитъ; така и ти, честити цару, толко то-'ари злато ти дадофъ, — тие отъ мене ти се дадени, — пакъ ти ушче не се насити со пари и мене ни една скършена пара не ми даде, а и ушче секаше да имашь. Така и гла'ата татко-'ами, дури ѣ' беха очите опулени, не станвеше; а после, отъ како ѣ' 'и затворихме, тога со две оки само стана. Така чо'ечкото око ie лакомо и ненаситно!“

22.

Дедо Господь и люіето по земята.

Некогашь на старо време, кога шеталъ Господь на земята тогай си биле тройца братя. Тие едножь тргнале да ходеетъ

на чуждина да печалееть. Ходеешчемъ пѫтемъ тройцата братя стретиле една чешма и се застояле да се напияеть вода. „Ахъ! „да я спорить Господь овая чешма да течитъ вино, та да си „напраамъ овде една ме'ана, кой да поминитъ и кой да ми по„сакатъ, да му даамъ вино бадиява (даромъ)“ реколъ най-големийотъ братъ. Кѫде билъ Господь, та го чулъ, и тойчасъ сторилъ чешмата да течѫтъ вино; Тога еднийотъ братъ, шчо беше посакалъ то'а, останѫлъ тамо, напра'илъ си механа и, тога за тога, кой да поминелъ и кой да му посакалъ вино, давалъ му бадиява. А помалу време се оскържавилъ, та никому недавалъ ни капка винце безъ пари. Друдзите му два брата тър'нале си пѫтотъ да си бараетъ работа. Ходеле, шчо ходеле, дошле до една планина и тамо на едно рамнишче виделе едно кюме врани и гаврани. Тога вторийотъ братъ реколъ: „ахъ! да 'и сто„сторитъ Господь оние врани и гаврани овци, та да си на„праамъ онде едно бачило и, кой да дойдитъ и кой да посакатъ, да му да'амъ безъ пари!“ Завчасъ свите гаврани и врани се сториле овци и той давалъ свекому милостина отъ бачилото. А потемъ малу време се оскържавилъ и той како брата си, та никому недавалъ нито една лажица мѫшченица. Третийотъ братъ, како останѫлъ самъ тър'налъ си пѫтотъ на име Божие да си баратъ работа. Найсетне дошолъ и застанѫлъ во еденъ градъ. Тамо той се главилъ за измекяръ у еденъ ханджия, и у него седелъ доста време. Како му виделъ хърнината и послушностьта на измекяра си ханджията му далъ за жена керка си, та го сторилъ зетъ. Овие двайцава, мѫжь и жена си се погодиле помегю си и многу любезно си живеле; зашчо и двайцата биле еднакви, харни и добродушни.

Сега Дедо Господь, за да испитатъ верата и на тройцата братя, се преторилъ на старъ чо'екъ и отишолъ пьрво у оного, шчо беше му препра'илъ водата на вино. Зелъ едно сухо короманче, 'лебъ и, гризеешчемъ го му велитъ: „Синко! ако іе кабиль, дай „ми една чашка винце да се напиѭмь, зашчо ми іе сухъ 'лебовъ, „та неможѫмь да го гризѫмь, немамъ зѫби, старъ чо'екъ сумь!“ — „Ходи си право по пѫтотъ, старче,“ му отго'орилъ той: „ясъ „ако бихъ давалъ така 'секому, шчо ке поминитъ овде, нишчо не „би ми останало во ме'анава“.

— „Бре синко!“ велитъ му пакъ старецотъ, никому да си „му недалъ, мене дай ми, защо неможѫмъ да го гризѫмь 'лебъвъ, „ми іе сухъ; пакъ ти со пари не си го купилъ? — Господь ти го „далъ!“

— „Не можжмь да ти да'амъ, старче, ходи си со здравіе, „вьрви си по пѫтотъ", повторилъ му той.

Дедо Господь тръгнѫлъ да си ходитъ; а, колку шчо се отдалечилъ малу, чешмата пакъ протекла вода. Тога винаротъ се раскаялъ и фатилъ да го викатъ старецотъ да му да'йтъ вино; ама той не се вратилъ веке. И така винаротъ пакъ се осиромасилъ и се сторилъ най-нечестенъ чо'екъ.

Отъ тамо Дедо Господь отишолъ при бачотъ и му реколъ: Синко! Дай ми малу млеко да си съркнѫмь, оти ми іе сухъ 'лебовъ, та не можжмь да го гризжмь, немамъ зжби!" И той му отго'орилъ како шчо му отго'ори и братъ му, винаротъ, и Дедо Господь си отишолъ. А потемъ малу време, отъ како си отишолъ Господь, свите овци му се отвориле врани и гаврани, како шчо бехѫ си биле отъ пьрво, предъ да се стореетъ овци. Тога той, бачотъ, се раскаялъ и го врашчалъ отъ пѫть Деда, да му да'йтъ млеко, сиреніе и шчо друго сакалъ, ама старецотъ, Дедо Господь, не се вратилъ, и бачотъ осиромашелъ и той како брата си, винаротъ.

Най-после дедо Господъ отишолъ при най-малийотъ братъ, ханджийскийотъ измекяръ, престоренъ на старъ и боленъ чо'екъ, по света снѫга све рани и больки, по рѫце, по нодзе, по лице, све болька до болька и рана до рана така шчо, да ти іе бнжсъ да го видишь. Отишолъ Дедо Господь, така раскапанъ разранетъ до пѫтната му врата, (а било тога пошя) и тропалъ на врата да му отвореть. Излегла невестата и викнѫла: „Кой іе той? кой клюкатъ на врата?" — „Отвори" ѣ' велитъ Дедо Господь. Тая слегла и му отворила. Дедо Господь я' опиталъ: „Шчерко, да ли іе кебилъ овая вечерь да преношчувамъ у васъ? ме стемнѫ, немамъ „кѫде да отиджмь, пакъ и боленъ сумь; овде задъ вратава да си „легнѫмъ!" — „Ами шчо вака си, дедо, саде больки и рани?" му велитъ невестата; „Тихь! за гре'ота! Ела горе да се изгре„ишь!"

„Не, керко, не!" реколъ дедо.

„Ако, дедо, ако, "пакъ му велитъ тая; ти старъ чо'екъ си! „тихъ, тихъ, за гре'ота! како си се сторилъ вака?!"

Най-после старецотъ се сторилъ каиль и се качилъ горе. Невестата му развалила едни огне'и и старецотъ се изгреялъ и се истоплилъ харно. (А мѫжь ѣ' не билъ тука, — той си билъ негде на работа). После, како дошолъ и мѫжь ѣ', и той, не да ѣ' се налютитъ, зашчо прибрала таковъ раскапанъ старецъ, или

да я' искаратъ, туку и той, како жена си, го опитвелъ, како се сторилъ така, саде рани и больки?

Вечерь-та вечерале заедно со него, безъ да се гнжсеетъ отъ раните му, и, како лекари, го опитвеле: „како вака си се сто-„рилъ, дедо? не си се поборалъ ли? не си клалъ ли некоя би-„лька? „А дедото имъ велелъ; „све, шчо іе на вековъ лекъ, сумъ „клалъ, а отъ нишчо нематъ файде! Еденъ лекаръ ми рече едно нешчо да барамъ, шчо не се купвитъ со пари, малу да кжснжмъ „отъ него, та да оздра'амъ; то'а мутлакъ іе така!" „Шчо іе то-„'а, дедо? му велееть тие; кажи ни намъ! — „Шчо ке ви ка-„жжмъ", отго'орилъ имъ той; „то'а не можите да го сторите; „доста ве сторифъ беузуръ, ви фатихъ кжтовъ, пакъ и то'а да „ми сторите? Господь шчо ви сърдце сакатъ, да ви дайтъ!" — „Не; кажи ни, шчо іе то'а", му повторвееть домакините; „ако „не можиме да го сториме сега, баре да го знайме, та некога бе-„льки ке можиме да ти го сториме то'а добро! ами вака да хо-дишь, за църни грехо'и?" — „Не, не"; реколъ дедо, „доста ви іе овой беузуръ"! „Не, ке ни кажишь, шчо іе то'а нешчо", рекле пакъ тие.

Тога дедо со големъ срамъ имъ казалъ: „Ми реко'а, реколъ „той, да найдишь негде, некого, шчо да иматъ само едно дете „мжжко, и само него да го иматъ; да го заколишь детето, да го „испечишь, малу да кжснишь отъ него и той-часъ ке оздра'ишъ, „ама то'а невервамъ да бидитъ, да го сторитъ некой!"

Тога двайцата, мжжъ и жена се опулиле очи со очи. Тие имале само едно мжжко детенце; излегле на-дворъ и помегю себе си рекле; „Хайде да го заколиме детево, да го излеквиме о-„най кутъръ старецъ!" Хайде, рекла жената; окутраго; Господь „ке ни дайтъ друго; ние сме млади, не сме некои стари!" И така влегле нжтре и му велеетъ на старийотъ: „Ние имаме едно „дете; ке ти го заколиме, туку ти само да оздра'ишъ. — „Немойте", имъ отго'орвитъ старецотъ, не колите си го детето: еле ол-„ку беузуръ ве сторифъ, пакъ и детето да си го заколите за ме-„не? немойте, ве молямъ, не колите го!" А тие го заклале, го клале во една тенджера и го отнесле на фурна, да се печитъ. А дедо имъ велитъ: „Го заклафте ли? тихъ! зашчо сте го заклале? и имъ далъ едни свети молитви.

Потемъ малу жената велитъ на мжжа си: „Я ходи на фурна, види го, бельки „іе печено?" Мжжотъ отишолъ и го зелъ покриено. Пжтемъ, идеешчемъ, го от'крилъ да го видитъ, зашчо му

паднало жаль, како за чедо, та да го видитъ ушче едножь. Тога гледатъ оти детето се пулело. Той на часотъ не се дошикалъ, а си реколъ оти така можитъ да остана опулено, кога го заклафме. Го отнесолъ дома си и му го ставиле на старецотъ, Той кжснжлъ тро'а отъ испеченото дете и той-часъ оздра'илъ сос'емъ. После го бла'осо'илъ детето, та оживело, и после загиналъ отъ очите имъ. Тога тие познале оти билъ Дедо Господь.

Господь оста'илъ во нихната кукя бла'ос'овъ и тие отъ родъ в' родъ не виделе никакво зло, а 'секога добро и добиле вечно царст'о.

23.

Дедо Господь во Българската земя.

Некогашь, кога Господь създалъ световъ, той шеталъ по земята, за да видитъ, како му живеіжтъ людіето, та слеголъ отъ небе си най-напредъ на Стара-Планина, се сторилъ чо'екъ, старецъ со долга бела брада и облеченъ во бели рутишча; си зелъ тоягата во ржка и си пошолъ во светотъ, во Българската земя. Многу вървелъ низъ горите и на вечерьта дошолъ во едно мало'о селце, за да преноштчитъ. Во първата кукя, край селото застанжлъ и седналъ на праготъ отъ вратата малчеешчемъ и мислеешчемъ си. Стопанката била дома си, нешчо си работала, та го не видела.

По малу време си дошолъ стопаноть отъ полето, со свойотъ плугъ, та, кога го виделъ стареца, го дигналъ, му се израдвалъ и му реколъ: „Дедо! ти си многу старъ чо'акъ, пжтникъ и уморенъ, я ела у дома, издихни си малу! ако и да іе сиромашка нашата кукя, пакъ со све, шчо ни іе далъ Богъ, ке те нагостиме; ами по'ели!“ Старецотъ го погледалъ со весели очи, влеголъ во кукята и седналъ. Домакинотъ со жена си станале бъргу-бъргу, зготвиле гозба, шчо имале и шчо можеле по'арно, та ставиле софрата. Домакините яле отъ гозбата, а старецотъ не пресегналъ ржка да земитъ отъ нея, не сакалъ да кжснитъ баре, макаръ и толку добра шчо била гозбата, дури мирисала отъ сладбина, а само си малчелъ и гледалъ домакините како се радвеле со него, та и той се радвелъ со ними. Го молеле, го канеле да ядитъ и му велеле: „Дедо! зашчо не ядишь? Ти си гладенъ, земи си, де, кжсни си, хапни си, шчо ти сакатъ душата: шчо ни далъ Господь, све тука имаме, све предъ тебе іе“. А старецотъ само имъ велелъ; „ядите вие, ядите; ясъ нешчо си мисліжмъ.

Кога домакините се наситиле веке, домакинката станала та излегла на-дворъ, — детето ѣ' плачело и сакало да цицатъ. Тога старецотъ реколъ на мжжа ѣ': „Знаишь ли, шчо іе, домакине? ако сакашь да ме гостишь, ясъ не можжмь да яджмь отъ све-шчо, а ми се сакатъ чое'чко печено месо: ами да ми заколишь твойотъ синъ, малечкиотъ, да го измияшь харно и целъ да го кла'ишь в' тепция на фурня, само варди се да те не видитъ жена ти, зашчо ке жалятъ!" — „Дали само то'а, сакашь, дедо?" а зашчо не ми каза по напредъ, да ми не седишь гладенъ гостъ въ кукява? не ли ти велефъ, оти све, шчо ни далъ Господь, іе твоіе? Право да ти кажж(мь), ясъ како тебе старецъ многу го любж(мь), сърдцево ми кажвитъ, да си харенъ чое'къ и, сега ке видишь, само малу потърпи, дури ясъ да зготвамъ то'а шчо сакашь ти!"

Домакинотъ на часотъ излеголъ на-дворъ, а жена му пакъ беше си фатила да си работатъ нешчо по кукя, и детето си го оста'ила да си поиграт самo по месечина, дури да заспиятъ, а незнаела нишчо, шчо ке бидело со него. Мжжь ѣ' го укралъ и, бъргу-бъргу го заклалъ, цело го клалъ во тепция и го затворилъ во фурната, за да не узна'итъ майка му, дури да се испечитъ, па си влеголъ при старецотъ, седналъ си до него и се разго'орвелъ весело-весело.

Туку-шчо позборвале по нещчо, старецотъ се замалчилъ, подушилъ нешчо со носотъ и реколъ па домакинотъ; „Я види, печеницата многу сладко, хубаво ми мирисатъ; требитъ да іе испечена!" Той, домакинотъ, станалъ, отворилъ фурната да видитъ та да я извадитъ печеницата, ако іе печена. Ама, кога отворилъ, шчо да видитъ? се почудилъ и се уплашилъ отъ чудо! = фурната и света кукя светела отъ светлината, шчо излегвела отъ детето; тепцията и детето све се сториле злато, та светело како сънце; детето седело на тепцията, како големо момче, хубаво, весело, светло и здраво; на гла'ата му коруна отъ бисерь и бесценети каменя; на поясотъ, при бедрата му, опасана сабя; во десната ржка дьржело една книга со златно писмо, а во левата, — снопъ пшеница со полни класіе и свето светло посветло и отъ огонь, зашчо све беше се сторило злато.

Татко му со бързина се вратилъ назадъ в' куки, за да му кажитъ на старецотъ, чудото, шчо се сторило, та шчо да чинитъ со детето, ама тамо старецотъ го немало веке; — той излеголъ предъ кукята и имъ реколъ: „Останите си со здравіе и живейте

си, како шчо сте до сега живеле, хубаво и кротко: вашитѣ харни сърдца ке да имаетъ добро отъ нивіе-мо, отъ стоката и бла-'ос'овъ на децата и мнучината ваши отъ Господа; така той ке ве прииматъ и угоститъ и васъ во своята вечна кукя!"

Тога старецотъ си отишолъ пакъ бъргу-бъргу некѫде во ношчьта самъ.

24.

Царский синъ посветенъ.

Едно време си билъ еденъ царь. Той си ималъ само еденъ синъ. Кога синъ му порастелъ и дошолъ на време за женење, царотъ му велитъ: „синко! ясъ други синъ немамъ, а само тебе; сега дошло време веке ке те свършамь и ке те оженамь, — сакамъ да видамъ радос' отъ сина!" А синъ му не сакалъ ни да чуятъ такво нешчо. Татко му, безь да го опитатъ повтуръ, го свършилъ и дошло време да го женитъ. Сторилъ свадба царска. На третята вечерь, спроти християнскийотъ обичай, ке го затвореетъ со невестата. Го затвориле; а той, едно влегвенье во одаята, изва'илъ си прьстенотъ отъ прьстотъ и ѣ' го далъ на невестата, я' целивалъ в' чело и ѣ' реколъ:" Да ме прошча'ашь" и си излеголъ надворъ, и затворилъ и вратата отъ надворъ. Отъ тамо тръ'налъ по планина и се сторилъ ашкетия и просякъ, проселъ 'лебъ, та се 'ранелъ. Утрината рано го чекаетъ да излезитъ отъ одая, ама го немало. Погледвеетъ вратата и я' на'ожвеетъ затворена отъ надворъ. Конъ квечеру отвориле вратата и влегле; кога да видеетъ? — Невестата, како-шчо я' клале, стоела си така облечена, променатa, а зетотъ нематъ го. Опитваееть я: "шчо се стори зетоть, кѫде отиде?" А тая имъ велитъ: „Ние, едно влегвенье, той ми кладе прьстеновъ на прьстовъ, ме целива в' чело и си излезе; а и до сега немать го да дойдитъ; кѫде отиде незнамъ!"

Тога царотъ пьрво опиталъ свойотъ си родъ, да не іе отишолъ синъ му у некой роднина, ама нигде го немало. После клалъ теляли да личеетъ по свите градишча, за да го бараеть, ама пакъ нигде го ненашле. Той билъ во гората, кѫдешчо никой не ходелъ; а пакъ невестата си седела во тая истата одая, кѫдешчо беше я оста'илъ пьрвата вечерь, и царотъ голема честь ѣ' чинелъ, како на вистинска царска сна'а. Синотъ царски ходелъ отъ градъ в' градъ, та посаквелъ по едно парче 'лебъ и така се 'ранелъ.

Най-после, отъ како поминалъ така многу години, дошолъ до едно крайморско место и си седналъ край море, кѫдешчо во

еденъ корабь влегвеле людіе, та и той сакалъ да влезитъ во коработъ, за да преминитъ негде на друго место. Влеголъ и той и коработъ тър'налъ да ходитъ кждешчо му била работата. Ами не потемъ многу вьрвенье повеялъ силенъ противенъ ветъръ, та го не оставалъ коработъ да си ходитъ тамо, кждешчо сакалъ, ами го тералъ кънъ градотъ, отъ кждешчо билъ ашкетията, царскийотъ синъ, сир. кънъ царската столнина. Многу се мжчиле корабарите да го извадеетъ коработъ кънъ кждешчо имъ била работата, ама никакъ неможеле. Най-после, како виделе оти не ке можеетъ да излезеетъ на-гла'а со ветротъ, го оста'иле да си вьрвитъ кждешчо ке го носитъ ветротъ, и овой го отвеалъ во скелето отъ царската столнина. Тамо излеголъ царскийотъ синъ, (а ветротъ тихналъ, та коработъ си отишолъ по работата,) и седналъ край морето на песокотъ, а многу разболенъ. Гледатъ градотъ, го позна'атъ оти іе столнината татко'а му; позна'алъ го и татка си и едножь, кога поминалъ край него царотъ, той го позналъ, му станалъ просто, му целивалъ полата и му посакалъ да му да'итъ еденъ конакъ за да поседитъ неколку време. Царотъ го опиталъ како му іе името и той му казалъ пра'о. Кога царотъ му чулъ името, си реколъ: „Ахъ, вака му беше името и на мойотъ синъ!“ Тога по'елялъ на еденъ отъ слугите си, шчо ходеле со него и му реколъ: „ти земи го овой чо'екъ и клади го да седитъ ето во коя одая“, сир. во една хуба'а одая. а тая одая да се згодитъ (да се случи) да бидитъ подъ одаята, во коящчо живеела невестата му. Овая свекой день горе плачела, а той долу я слушалъ. Слугата, шчо му клалъ царотъ, му чинелъ изметъ харно, — свекой день му носелъ добра 'рана, ама той не яделъ: земалъ едно парче 'лебъ и едно дробенче месо, а пакъ го исплювялъ или го фьрлялъ на мачката и на кучето. Най-сетне еденъ день му велитъ на слугата: „Отъ сега веке не сакамъ да идишь, да ми носишь 'лебъ, а утре само да ми донесишь едно парче книга и еденъ дивитъ, а 'лебъ да ми неносишь!“ Утрината слугата му отнесолъ само едно парче книга и дивитъ, а той му реколъ: „Отъ сега веке да не идишь да ме погледвишь; ако сакашь, потемъ една неделя дойди, види ме; ако не, никакъ не иди!“ Слугата си отишолъ отъ кжде него и неиделъ веке да го погледвитъ. А царскийотъ синъ зелъ книгата и дивитотъ и написалъ на нея: „Ясъ, шчо лежамъ овде, сумъ царевийотъ синъ, шчо побегнафъ отъ невестата и сега умирамъ. Татко ми да ме прости и да ме закопатъ со честь. Го молямъ да сторитъ хаберъ на свийотъ

народъ; кой іе боленъ отъ каква болес' да іе, да дойдитъ, да ме целиватъ, та совсемъ ке оздра'итъ!" Написаната книга държаешчемъ я' в' ржце си умрелъ; се свьртилъ самъ спроти сънце и му се запалила една голема ламбада надъ гла'ата. Слугата му не дошолъ веке да го погле'атъ, а той умрелъ и никой го неузналъ и незнаелъ оти умрелъ. А кога попотъ да влезелъ в' цьрковь, за да си пеитъ литургія, некой му викалъ отъ озгора: „шчо пеишь, шчо не ходишь да спастришь тая липцана, шчо стоитъ три дни незакопана?" Излегвитъ попотъ и опитвитъ; да не иматъ некой умренъ? „Нематъ никой," му веляетъ народотъ. Опитвеетъ и по целийтъ градъ, да не иматъ некой умренъ? Немало никой и низъ целийотъ градъ. Пакъ попотъ отишолъ в' цьрковь да си пеитъ, и пакъ истийотъ оной гласъ го не оста'атъ да пеитъ, а му викатъ: „ходи, нестой, спастри тая липцана, шчо стоитъ три дни незакопана. Най-после попотъ ходитъ дури у царотъ и го опитвить, да не имало во неговийотъ сарай некой боленъ, та да умрелъ? зашчо, реколъ царотому," еденъ гласъ не ме оста'атъ да си пеямъ в' цьрковь, а све едно ми викатъ: „шчо не спастришь тая липцана, шчо іе умрена, а отъ три дни незакопана?" Царотъ той-часъ опитвитъ слугите си да не имало во сарайотъ му некой боленъ чо'екъ, та да іе умрелъ? Повикалъ после и слугата, шчо беше го клалъ да му чинитъ изметъ на реченийотъ по горе чужденецъ, сир. на ашкетията, — Царский синъ, и му реколъ: „дали си го погле'алъ болнийотъ, шчо ти го дадофъ? живъ ли іе или не?" „Незнамъ, му велитъ слугата; до едно време му носефъ шчо ми по'еляфте и ката день го погледвефъ, а еденъ день ми рече:" отъ сега веке да не идишь при мене, „а само ми посака да му занесамъ едно парче книга и дивитъ; ясъ му занесофъ и отъ тога веке не сумъ отишолъ да го видамъ." В' часъ ходи, му реколъ царотъ, слугата, по царската по'еля, той часъ отишолъ и го нашолъ умренъ. „Умрелъ той чо'екъ, му велитъ слугата царотому, и книгата, шчо му я' отнесофъ, я написалъ и я държитъ в' ржце; а и една голема свеща му горитъ надъ гла'ата." Тога и самъ царотъ отишолъ да видитъ; и кога гледатъ? — умрелъ и книгата, написана, си я' държитъ в' ржка! Търгатъ му я', ама неможитъ да му я' истър'нитъ отъ ржката; търгаетъ му я' свите на редъ, шчо биле со царотъ, а той никако не я' испушчалъ отъ ржката си! Най-после царотъ викналъ попо'и и владици, да го пеяетъ, та бельки ке я' отпушчитъ. Попо'ите и владиците дошле, го пеяле, го пеяле, та дури тога

я' отпушчилъ. Я' зеле книгата и я' отпеале; — Той билъ царевийотъ синъ, побегнатийотъ отъ невестата, заскитанийотъ и загубенийотъ. Той во книгата му нарѫчвелъ таткое си: „да кла'итъ теляли да личаетъ по целото царст'о, какошчо рекофме погоре,: кой іе боленъ, отъ каква да іе болес', да дойдитъ во царскийотъ сарай, да го целиватъ мьрто'ецотъ, та ке оздра'ить.“ И така, по нарѫчбата му, напра'иле. Иделе во царските сарая шчо билъ боленъ отъ каква да била болес' слепи, куци, глухи, сакати, неми и отъ каква да било болес' болни, го целивале мьрто'ецотъ и оздравяле. Царските сараи се наполнале со народъ така, шчо немало место игла кѫде да фьрлишь. Мьрто'ецотъ стоялъ тука една неделя, най-после ке дойдитъ майка му и невестата му, да го целиваетъ и тие, ама немало место, кѫде да поминеетъ. Тога царотъ, за да имъ отворитъ пѫть, зелъ еденъ кошь златни пари, та 'и расфьрлилъ низъ пенджерите. Събротъ се спушчили по парите, та така се отворило место и поминале майка му и невестата му и го целивале и тие. После со голема честь го кренале и го закопале со големъ алай.

25.

Непрѣзирай никого; прѣзреното бива най-достопохвално.

или

Тройца братя. Келешьтъ.

Едно време си биле тройца братя. Най-малийотъ отъ ними било едно многу лично дете и многу зарекъ фащало. Майка му, за да не фашчатъ зарекъ, му наврела на гла'ата една търбушка и така детето си седело све дома покрай огнишче, та отъ то'а прекарвеле го: „к е л е ш ь“ Тие си имале едча племна, полна со сено; а еденъ дивъ конь ношя иделъ во племната, та имъ яделъ сеното. Братята се чуделе, шчо ке бидитъ аджиба то'а нешчо, шчо имъ ядитъ сеното? И така намислиле да отидеетъ на племна, да вардеетъ. Пьрва вечерь отишолъ да вардитъ найголемийотъ братъ; той седелъ, седелъ во племната; ето го, дошолъ дивийотъ конь, си се наялъ харно харно и си отишолъ, безъ да можитъ вардачотъ да му сторитъ нешчо. Втората вечерь дошолъ да вардитъ вторийотъ братъ, среднийотъ, ама и той недовардилъ — дивийотъ конь пакъ си дошолъ, си се наялъ сено и пакъ си отишолъ, безъ да патитъ нешчо отъ вардачотъ. Отъ како двата вечера двата брата неможеле да довардеетъ, третята вечерь наймалийотъ братъ,

келешотъ, имъ се молилъ, тая вечерь той да ходитъ, да вардитъ. А тие му велеле: „Хай ти бре, к е л е ш ъ, ние недовардифме, та ти ке можишь да довардишь? Ти седи си тука, харно си седишь, край огнишчето, во пеплишчето.“ А той пакъ ушче по'ике имъ се молелъ и тие пакъ не го пушчале. Най-сетне той и безъ нихно сакание отишолъ и братя му го оста'иле веке, шчо сакатъ, нека чинитъ. Келешотъ отишолъ на племна, чекалъ, чекалъ и ето ти го пакъ дивийотъ конь, дошолъ да ядитъ сеното. Келешотъ той-часъ се спушчатъ нанего, го фашчатъ и сакатъ да го оперитъ. „Молямъ ти се, викалъ коньотъ, не оперви ме, ке ти да'амъ нешчо и ушче еднажь не идамъ веке!“ Шчо ке ми да'ишъ? опиталъ келешотъ. „Ке ти да'амъ три влакна, отго'орилъ дивийотъ конь, едно бело, едно цьрвено и едно цьрно та, кога ке ти дойдитъ некоя нужда, по'дкини едно, коіе да іе отъ влакната, та шчо сакашь, то'а ке ти се сторитъ“! Келешотъ го оста'илъ коньотъ да си хойтъ а коньотъ му далъ три влакна и си отишле. Кога дошолъ дома си келешотъ, имъ велитъ на братя си:“ „я ясъ како довардифъ, а вие не ме пушчахте!“ „Хай бре келешь,“ му велеетъ тие, ние недовардифме, та ти ке си довърделъ!“ — „ходите, видите како стоитъ сеното, свето, отго'орилъ имъ той. И тие отишле и, кога виделе оти стоитъ сеното, се почуделе и останале како сгрогорени! А пакъ келешотъ си наврелъ тьрбушката на гла'ата и си седитъ край огнишчето.

Дошло вроме, та царотъ ископасъ хендеци, многу глобоки и широки. Клалъ теляли да личеетъ: “кой іе юнакъ надъ юнака, да войдитъ, да 'и прескочитъ; нему кему да'амъ шчерка ми, найголемата!“ Свите юнади се собрале и се мкчиле да 'и прескокнеетъ, ама никой не можелъ. Отишле и братя му на келешотъ, а овой назорумъ. 'ошолъ по ними; се застоялъ на едно место задскриянъ, си я' скрилъ тьрбушката, подкиналъ белото койнско влакно. Той-часъ му се явилъ еденъ белъ конь и еденъ катъ бели рутишча, Той си облеколъ рутишчата, вяхналъ коньотъ и со една голема сила прескочилъ глобоките хенденци; а царе'ата голема шчерка, шчо гледала отъ стьрна, за нишанъ, му фьрлила едно яболко и той го дочекалъ. А по това пакъ со бьрзина си 'ошолъ на местото, оста'илъ си коньотъ и рутишчата и си наврелъ пакъ шкембето (тьрбушката) на гла'ата. Коньотъ и рутишчата той-часъ загинале, а той со яболкото, шчо си го скрилъ, пакъ си 'ошолъ дома, та си седналъ покрай огнишчето, како да незнаелъ нишчо отъ то'а, шчо се сторило.

Потемъ некоіе време пакъ личеетъ теляли: „кой іе юнакъ надъ юнака, да дойтъ да 'и прескочитъ хендеците; царотъ ке му да'итъ шчерка си, постредината!“ се обрале юнаци големи да 'и прескокнеетъ; 'ошле и братя му на келешотъ, ама никой не можелъ да 'и прескочитъ. Тога пакъ келешотъ отишолъ беше назорумъ, застаналъ на напрежното место, скрилъ си търбушката отъ гла'ата и подкиналъ цървеното влакно. Тойчасъ излеголъ предъ него еденъ цървенъ конь и еденъ катъ цървени рутишча. Келешотъ се облеколъ во цървените рутишча, вахналъ цървенийотъ конь и, со една голема силина прескочилъ глобоките хендеци, и царе'ата постредна керка, како го видела оти 'и прескочилъ, му фвърлила едно яболко и той го дочекалъ. Той си зелъ яболкото и си го скрилъ, и пакъ со търчаніе си отишолъ на първото место; слеголъ отъ коня, слеколъ си цървените рутишча, и си наврелъ шкембето, а коньотъ и цървените рутишча пакъ загинале. Той со търчание си отишолъ дома и си седналъ до огнишчето, како да незнаитъ нищчо. По малу време си дошле и братя му, та разкажвеле таткое си то'а, шчо било и шчо виделе и му велеле: „Да видишь, тате, шчо дойде еденъ юнакъ со еденъ цървенъ конь и све во цървено облеченъ, та прескочи хендеците, а царе'ата керка, постредината, му фвърли едно яболко. Тога и келешотъ, братъ имъ, 'и преопиталъ: „шчо, брате, шчо?“ А тие му отго'ориле со шега: хай т' бре келешь; ти си само за дома да седишь, край огнишче, во леплишчето; пакъ и ти ке опитвишь? Ти малчи си!“

По време пакъ теляли личиле: „кой іе юнакъ надъ юнака, да „прескочитъ хендеците, царотъ нему ке му да'йтъ керка си, най-„малата“. Се собрале мнозина юнаци да 'и прескокнеетъ, туку пакъ никой неможелъ да 'и прескочитъ. Отишле и келешо'ите братя, колку да гледеетъ отъ далеку, и така неможеетъ, шчо неможеетъ да 'и прескочеетъ, баре колко сеиръ да чинеетъ и да видеетъ кой ке 'и прескокнитъ. А по ними назорумъ 'ошолъ и братъ имъ, келешотъ, застаналъ на напрежното си место, подкималъ църното влакно и тойчасъ му се явилъ църнъ конь и еденъ катъ църна руба. Той си скрилъ търбушката, се облеколъ во църната руба, вяхналъ църнийотъ конь и, со една силна бързина, се растърчалъ и прескочилъ глобоките хендеци, и най-малата царе'а шчерка му фърлила едно яболко; той го дочекалъ в'ржце, си го скрилъ и пакъ со бързина си се вратилъ на понапрежното си место. Тамо слеголъ отъ коня, слеколъ църните рутища, си наврелъ шкембето

на гла'ата, а коньотъ и рубата, загинале и той си 'ошолъ дома и си седналъ край огнишче како да не знаитъ нишчо. Кога си дошле братя му, раскажвеле таткое си: „Да видишь, тате, му ве„леле, шчо лойде денеска еденъ юнакъ, облеченъ све во църно, „и вяхнатъ на еденъ църнъ конь, та прескочи хендеците, и цар„ската шчерка му фвърли едно яболко"! Келешотъ пакъ 'и опитвелъ: „шчо, брате, шчо?" „Хайт'бре, келешь, малчи, ти само за „край огнишче, — во неплишчето, за друго не си," отго'ориле му.

Поминжло малу време; теляли пакъ фватиле да личеетъ: „Кой беше пьрвийоть юнакъ, да дойдитъ при царотъ, да си зе„митъ най-големата царе'а керка!" Тога келешотъ му велитъ на най-големийотъ си братъ: „брате! ясъ найдофъ нешчо: сакашъ „да ти го да'амъ тебе!" „Шчо, бре келешь" ,отго'орилъ братъ му; „ти ке си найделъ нешчо; ти кѣде си излеголъ, та да си найделъ?" — „Шчо ти іе тебе?" повторилъ келешотъ; „Не ли да ти да'амъ „нешчо, шчо сумь нашолъ?" — Е! дай да видиме, шчо си на„шолъ", реколъ големийотъ братъ. Тога келешотъ изва'илъ яболкото, шчо беше му фвьрлила големата царска керка, и му го далъ брату си, и той отишолъ при царотъ, та си я зелъ големата царе'а щерка. Царотъ, заедно со керка си му далъ и еденъ отделенъ царски сарай.

Потемъ време пакъ теляли личеетъ: „кой беше вторийотъ „юнакъ, шчо прескочи хендеците, да дойдитъ, да си я земитъ „посредната царе'а керка!" Тога келешотъ му велитъ ва посреднийотъ си братъ: „Брате! шчо сумь нашолъ нешчо, сакашь да ти го да'амъ?" „А, ти, келешь, реколъ братъ му, ке си найдель „нешчо овде, во неплишчево!" — Шчо ти іе тебе, повторилъ „колешотъ, не ли да ти да'амъ нешчо? — Е, дай да видиме, шчо „іе то'а, шчо си нашолъ? отго'орилъ стреднийотъ братъ. И келешотъ му изва'атъ яболкото отъ стредната царска керка и му го да'атъ. Той зелъ яболкото, та отишолъ при царотъ и си се оженилъ за стредната му шчерка. Царотъ, заедно со шчерка си, му далъ и еденъ отделенъ царски сарай.

Най-после дошло време, пакъ личиле теляли: „кой беше найпоследнийоть юнакъ, шчо прескокна хендеците, да дойдитъ да си земитъ най-малата царе'а шчерка!" Келешотъ со шкембето на гла'ата си и со яболкото отъ най-малата царска шчерка отишолъ при царотъ да си земитъ фетената невеста — царската керка. Царотъ, кога го виделъ на той халъ, со шкембе на гла'ата, не сакалъ да му я' да'итъ: „како, реколъ царотъ, на келешь ке му

я' да'амъ керка ми?" А керка му, му велитъ таткое си: „Е, тате, „той ми билъ писанъ, него ке го земамъ".

— „Не, повторилъ царотъ, той немежитъ да бидитъ"! — Кой ми билъ кѫсметъ, повторила царската керка, него си го сакамъ, него ке го земамъ, а другего никого не сакамъ! Тога татко ѣ', царотъ, виделъ не виделъ се сторилъ каиль и ѣ' рекольъ: „Е! кога си го сакашъ него, земи си го!" И тая си го зела. Далъ имъ царотъ за седенье и едно одайче, шчо било кѫде конюшницата, — близу до коньите.

По време после, на царотъ му се отворила работа — некой други царь отворилъ войска (война) спротивъ него, за то'а клалъ теляли да личеетъ: „кой ке дойдитъ на помощь на цара за пьрвъ на войската, царотъ ке му да'итъ бакшишъ, шчо ке му посакатъ"! Отишле му на помощь мнозина юнаци. 'И поканилъ и двайцата си поголеми зето'и, та и тие отишле, а на най-малийотъ зетъ, на келешотъ, ни „отъ кѫде си" баре не му рекольъ, нито оти иматъ войока царотъ со некого, и оти иматъ нужда, баре не му кѫзале. „Е, тога велитъ келешотъ жене си" „татко ти друдзите зето'и 'и вика на войска, а мене баре не ми каза оти ималъ войска и оти ималъ нужда; ако, ако! ако не за друго, (ясъ за друго не сумь вреденъ) баре за на сеиръ да ме викаше," ѣ' велитъ! Жена му отишла при татка си и му се поплакала; „Защчо, тате, му рекла, вака чинишъ? „друдзите ти зето'и 'и викна на войска; ами зашчо не го викна и малийотъ ти зетъ? Ако го не викашъ за на войска, (той не ie вреденъ за на войска), ами колку за сеиръ баре не чинеше да му да'ишъ некоie скапано коньишче, да хо'итъ отъ стърна да гледатъ?" Тога царотъ по'елялъ на слугите си да му дадеетъ старото коньишче, до'оденото. „Нека дойдитъ, рекольъ царотъ, нека чинитъ сеиръ отъ далеку, „ако сакатъ! Келешотъ зелъ коньишчето старо, го вяхналъ и, со търбушката на гла'а, тър'налъ да ходитъ. Походилъ, малу шчо походилъ, коньишчето му се закачило во еденъ хендекъ, та со све него не можелъ да излезитъ. Свите, шчо го виделе, му се иссмеяле, най-после одвай излеголъ и той отъ хендекотъ. Тога си го скрилъ тамо негде шкембето и подкиналъ белото койнско влакно и навчасъ ето ти му се явилъ еденъ белъ конь и еденъ катъ бели рутишча. Той се облеколъ во белите рутишча, вяхналъ белийотъ конь и се спушчилъ да прифтасатъ изминатата войска. Я' втасалъ и предъ целата войска со гола сабя търчатъ силно така, шчо никой не можелъ да го задържитъ. Се биле, шчо

се биле и надолиле, та вечерьта си се вратиле. Се вратилъ и царотъ. Утрината свите големци му отишле на царотъ да му честитеетъ надольвеньето; отишолъ му на честитеньето и юнакотъ со белийотъ конь, победительотъ; се качилъ горе и свите му станале просто, та го клае да седнитъ погоре отъ свите, — найгоре. Отъ какъ се напиле, шчо било тога адетъ, царотъ му реколъ: „Е, сега, шчо даръ сакашъ да ти да'амъ?“ Сакай; шчо ке сакашъ, немай сграхъ! „А той му велитъ: „Нишчо не сакамъ, честити цару!“ — „Како нишчо, му велитъ царотъ, ясь се фетихъ на той, шчо ке надолитъ, да му да'амъ све, шчо ке посакатъ!“ А юнакотъ повторилъ: „Нишчо не сакамъ, честити цару, а само легенотъ, во кого шчо се миешъ ти, само него да'й ми го!“ — „За легенотъ реколъ царотъ, лесно іе, ами сакай друго, шчо ке сакашъ“. „Нишчо друго не сакамъ, повторилъ юнакотъ, а само легенотъ“. И му го дале легенотъ, той си зелъ легенотъ и си отишолъ дома, а коньотъ и белите рутишча се загубиле, и той пакъ си наврелъ на гла'ата шкембето, а легенотъ си го обесилъ на дзиздотъ во одайчето. На честитенье ке ходеетъ и керките царски, отишла и най-малата му шчерка, жената келешова. Тая го опитала татка си: „Тате, шчо бакшишъ му даде на юнакотъ, шчо надоли во войската?“ А татко ѣ' ѣ' реколъ: »Нишчо не сакаше, а само легенотъ, шчо се мияфъ ясъ, и му го дадофъ!“ — „Како, му велитъ тая, како си му далъ легенотъ? Легенотъ твой ено го дома у насъ, обесенъ на дзиздотъ во одайчето наше!“ — Не, велитъ царотъ; како можитъ да бидитъ то'а? легенотъ кой знаитъ кжде іе сега; той юнакъ не беще овдешенъ; той си зеде легенотъ и со све него си отиде!“— „Не, тате; повторила тая; легенотъ твой іе дома, у насъ!“ — „Хайде ходи, донеси го, да го видамъ“, ѣ' велитъ царотъ. Керка ну се утърчала дома си да го земитъ легенотъ и да му го донеситъ на татка си, за да го видитъ, та да завервитъ; ама мжжь ѣ', келешотъ, не я' оста'илъ да го земитъ, туку ѣ' реколъ: „Оста'й го тука легенотъ, шчо дошло, добре дошло!“

Потемъ време на царотъ пакъ му се отворила друга войска Личеетъ теляли по теляли: „кой іе юнакъ и вреденъ, да дойдитъ да царя на помошчь, той ке му да'итъ бакшишъ све, шчо ке му посакатъ!“ Отишле мнозина юнаци; царотъ 'и поканилъ и двайцата по-големи зето'и и тие отишле. а на нмй-малийотъ зетъ, на келешотъ, пакъ му дале старото коньишче, колку да ходитъ да чинитъ сеиръ отъ далеку. Тога той ѣ' велитъ жене си: „Чуму ми

ie коньовъ, по'арно ке си ходжмь на нодзе, колку за сеиръ отъ стърна!“ Отишолъ на нодзе до понапрежното место. Тамо си го скрилъ шкембето и подкиналъ цьрвеното влакно. Той-часъ му се представилъ еденъ цьрвенъ конь и еденъ катъ цьрвени рутишча. Той се облеколъ во цьрвените рутишча, вяхналъ коньотъ и со тьрчанье излеголъ предъ войската и се билъ юначки. Се биле, шчо се биле, пакъ со юнашчината него'а царската войска надолила. Кога се вратиле отъ войска, свите големци отишле при царотъ да му честитеетъ наделбата. Отишолъ и юнакотъ, шчо надолилъ. Отъ како му честитиле, царотъ опиталъ юнакатаго: „шчо сакашь сега да ти да'амъ? Сакай, шчо ке сакашь, ясъ ке ти да'амъ; зашчо ясъ така се фетифъ и ти ми обели образъ!“ А юнакотъ му велитъ: „нишчо друго не ти сакамъ, а само ризата (кърпата), шчо си бришишь образотъ, кога да се миешь!“ И царотъ му я' далъ. Той си зелъ царската риза и си отишолъ дома Отишле си и друдзите. Юнакотъ отъ како я зелъ царската кърпа, отишолъ първо на местото, кждешчо беше оста'илъ търбушката. Тамо сторилъ той какошчо беше сторилъ и по-напрежнийотъ пжть, — наврелъ си на гла'ата шкембето, се сторилъ пакъ келешь, а коньотъ и рубата му пакъ се не виделе. Келешотъ сега си отишолъ дома си и кърпата царска я' обесиль на дзиздотъ в' одайчето, кждешчо билъ обесенъ и легенотъ. Келешо'ата жена, най-малата царска керка, отъ како отишле друдзите ѣ' сестри на честитенье у татка си, ке ходитъ и тая да му честититъ за надельвеньето. Тая отишла и, отъ како му честитила, го опитала шчо бакшишь му далъ на победительотъ юнакъ. „Нишчо не не сакаше той. ѣ' реколъ татко ѣ', а само ризата, шчо си бришефъ образотъ, и ясъ му я дадофъ!“ Како ризата, опитала тая татка си; ризата твоя, рекла тая, ено я' дома у насъ обесена на дзиздотъ в' одайче!“ Царотъ, татко ѣ' я' преопиталъ: „Како дома ви?“ „Така, дома ми, повторила тая“. „Ходи, донеси я', ѣ' велитъ татко ѣ', да я видиме.“ Тая 'ошла дома си да я' земитъ царската риза, за да я' донеситъ, туку мжжь ѣ' пакъ не я' оста'илъ да я' земитъ, а ѣ' реколъ: „Оста'й я' тука, шчо дошло, добре дошло“!

По време пакъ на царотъ му се отворила войска трети пжтъ. Теляли по теляли личеле и канеле юнаците да ходеетъ на войска на помощь на цара. Царотъ ке му даделъ све шчо би посакалъ, на той, шчо ке надолитъ. Отишле свите големи юнаци, шчо биле юнакъ отъ юнака отбрани; отишле и двата поголеми царски зетои. Найпосле отишолъ и келешотъ. Той, како и пона-

претъ, си я' скрилъ търбушката на понапрежното место подкиналъ църното влакно. На часотъ му се явилъ църнъ конь и църна руба. Той се облеколъ во нея, вяхналъ коньотъ и, со търчанье излеголъ предъ целата царска войска, Се билъ юначки и пакъ, трети пжть, надолилъ. Отъ како се свьршила и тая война, големците пакъ му отишле на царотъ на честитенье. Отишолъ му и юнакотъ. Отъ како му честитиле и царотъ 'и честилъ како шчо било прилегано, опиталъ юнакатого, шчо сакатъ да му да'итъ даръ за юнашчината му, шчо скършилъ войската на душманите? А юнакътъ му отго'орилъ: „Нишчо не ти сакамъ, честити цару, а само ке ти кажамъ, кой сумь ясъ; — ясъ сумь, реколъ му тога юнакотъ, келешотъ, най-малийотъ твой зетъ, шчо несакаше да ми я' да'ишъ керка ти и шчо ме кладе да седамъ во одайчето кжде коньите!". . .

Отъ тога веке царотъ фатилъ да го честитъ пойке отъ друдзите си зето'и и како най-пьрвъ мегю свите царски людіе . . .

Ето така презренийотъ келешъ излезе по-пьрвъ отъ свите и подостоенъ и почестенъ.

Заб. Сжщата приказма друдзи приказвачи я приказватъ и по инако; нъ азъ не счетохъ за нуждно да я повтарямъ и така доста дълга бидеещи.

26.

Спахийскийотъ синъ и въскресналийотъ мьртовецъ

или

Милостината донесвитъ големи добрини.

Едно време си билъ еденъ спа'ия. Той свекога, кога царотъ да го повикалъ, ходелъ на войска. Найсетне, кога веке остарелъ и отъ старос' неможелъ да ходитъ самъ той на войска, го пратилъ сина си на местото свое. Харно, ама синъ му биљъ ушче многу малечокъ, — недостоенъ, некадъръ за войскаръ. За то'а той му далъ на сина си пари, да си откупитъ вардачь, пазачь, —„зашчо, му реколъ татко му, ти си малечокъ, и аджамия, и ясъ те прашчамъ на войска, не за друго, не за да се бияшъ, а само и само колку за нишанъ, да се знайтъ оти и ясъ имамъ войскаръ отъ кукява моя!"

Детето зело парите, шчо му далъ татко му и излегло да баратъ вардачь за на войска. Тър'налъ да 'одитъ, ходелъ шчо ходелъ, и дошолъ до едно место, кждешчо нашолъ еденъ чо'екъ

шчо биялъ едного мьрто'еца, когошчо билъ измолкналъ отъ гроботъ за да го биятъ. Тога детето го опитало: „Шчо го бияшь мьрто'ецотъ?“ А той му отго'орилъ оти мьрто'ецотъ му билъ дълженъ ето толко пари, (колко шчо имало детето), та ми 'и неда'атъ, реколъ той, А спахийскийотъ синъ му велитъ: „Каква ie тая лудос' твоя, шчо си полуделъ, та бияшъ умренъ чо'екъ? ами кждe знайтъ той сега и шчо узнаатъ отъ бияньето? Я кла'й го пакъ во гроботъ!“ А заимнодавецотъ никакъ никако несакалъ да го оста'итъ миренъ, а све туку го биялъ, дури да му плателъ парите. Спахийскийотъ синъ, како виделъ то'а нешчо, му 'и далъ свите пари, шчо беше зелъ отъ татка си, за да си откупитъ со ними чо'екъ, другаръ, вардачь за на войска и си се вратилъ дома. Татко му го опитвелъ! „Камо ти го, синко, чо'екотъ, шчо ке го откупеше, за пазачь на войска?“ А детето расказало таткое си света вистина за биянийотъ мьрто'ецъ и какъ, за да го откупитъ 'и далъ свите пари, шчо беше му далъ татко му за да откупитъ чо'екъ, вардачь за на войска. Татко му удобрилъ то'а нешчо и му далъ друдзи пари за да откупитъ чо'екъ вардачь за на войска.

Той тър'налъ да баратъ чо'екъ, другаръ и ходеешчемъ, нашолъ на пхти еденъ чо'екъ, шчо седелъ на пхть; а той чо'екъ билъ мьрто'ецотъ, воскреснатъ, за кого шчо детето беше дало парите си на заимнодавецотъ, за да го откинитъ отъ биенъето. Спахийскийотъ синъ му велитъ: „идишъ ли, приятелю, со мене на войска за сейменъ да ме вардишь? Колко пари ми сакашь?“ „Идамъ му отго'орилъ чо'екотъ, ама ако се неделишь никога отъ мене и ако не чинишь нишчо безъ мене! „А той му реколъ:“ Постой малу, да 'одамъ, да го опитамъ татка ми!“ Отишле и двайцата при татка му, го опитале и той удобрилъ и му наржчалъ на сейменотъ да му го вардитъ синотъ и оти отъ него пакъ му го сакатъ жнвъ и здравъ. А на сина си му наржчалъ никакъ да се неделитъ отъ сейменотъ и безъ него нишчо да не чинить и нигде да не 'одитъ. И така тър'нале обайцата да ходеетъ на войска. Ходеле, шчо ходеле, дошле до еденъ ханъ отъ 30—40 години запустенъ отъ харамии. Во той ханъ никой не влегвелъ; — во него живееле 12 мина харамии другари и све, шчо краделе, тамо, во ханотъ, го носеле. Кога фтасале во ханотъ двайцата войскари другари, спахийскийотъ синъ и сейменотъ, влегле во него и си отвориле една одая, си завалиле огонь и си седнале. Во ханотъ имало една дупка ископана и во нея 12 купо'и злато, по еденъ купъ отъ свекого отъ харамиите. Сейменотъ го оста-

'илъ детето да седитъ во одаята, а той 'ошолъ на вратата отъ дупката, (кждешчо тога биле и харамиите), та 'и чекалъ да излезеетъ и шчотуку да излезелъ еденъ, той му пресеквелъ гла'ата и така свите до еденъ 'и спастрилъ.

Отъ ханотъ тие утрината станале и отишле во еденъ градъ кждешчо доста време седеле, а детето никакъ не се отдельвело отъ сейменотъ и нишчо безъ другара си не чинело. Царотъ отъ той градъ посакалъ да го сторитъ спахийското дете зетъ за керка си. Ама то'а никако неда'ало зборъ безъ да го опитатъ другара си; „Имамъ еденъ сейменъ, рекло детето на царотъ; да го опитамъ него, та тога ти да'амъ зборъ!“ — „Опитайго, реколъ му царотъ. Детето го опитало сейменотъ, да ли да я земитъ царе'ата керка за жена, шчо сакалъ царотъ да му я' дайтъ. „Земи я, му отго'орилъ сейменотъ; ама да му речишъ да напра'итъ две одаи една до друга, една за мене и една за тебе, отделени едната отъ другата само со едно платно; — едно платно само да те делитъ тебе отъ мене; само ако напра'итъ то'а, да я земишъ“. Спахийскийотъ синъ, какошчо го научилъ сейменотъ, отишолъ при царотъ и му реколъ да напра'итъ две одаи шчо, само едно платно да 'и делитъ еднийотъ отъ другийотъ. Царотъ напра'илъ така, та му я' далъ керка си за жена. Харно; ама оваа царе'а керка имала во сърцето си три змии; тая била омжжена и другошъ, ама кога да 'и съставеле со зетотъ, змиите излегвеле, та го испийвале зетатого. Царотъ знаелъ то'а и вервелъ оти тие и овой зетъ ке го испияетъ, какошчо и понапрежните. Ехъ, какъ да било, сториле царска свадба и дошло веке ко'ата да 'и съставеетъ зетотъ со невестата во одаята, напра'ена по зето'ото саканье, спроти какошчо беше го научилъ сейменотъ. Влегле зетотъ и невестата во своята одая, а пакъ сейменотъ влеголъ во другата одая, шчо била до нея и знаелъ оти ке излезеле змиите за да го испияетъ зетотъ. (Сейменотъ билъ некой светецъ). Шчотуку заспале зетотъ и невестата, сейменотъ отишолъ и застаналъ надъ гла'ата невестинска и со ножотъ в' ржка чекалъ да излезеетъ змиите отъ нейзината уста. Не стояло многу време, ето заизлегла едната змия; а той, шчо туку си показала гла'ата, со едно махвение я' пресеколъ. Така напра'илъ и со фтората змия. Третята никакъ не излегла. Утрината царотъ чекалъ да му стореетъ хаберъ за смьртьта зето'а, за да го закопаетъ, какошчо сториле со другзите понапрежни зето'и, зашчо знаелъ оти змиите и него не ке го оста'ieетъ живъ.

Ама на место то'а, шчо чекалъ, кога му казале оти зетотъ іе живъ, той голема радосъ виделъ и отъ тога зафатилъ да пра'итъ ушче поголема свадба со ушче поголеми веселби како царь.

Зетотъ потемъ свадбата поседелъ, шчо поседелъ у теста си после му велитъ; „Честити цару, да'й ми изанъ да си ходамъ веке дома при татка ми и да ми да'йшъ 12 коньи и 24 врешча;" така беше го научилъ сейменотъ. Царотъ му далъ изанъ да си ходитъ, и му далъ 12 коньи и 24 врешча, и ушче све, шчо му било потребно. Тър'нале да си ходеетъ зетотъ со невеста, а заедно со ними и сейменотъ; дошле до ханотъ хараммйский и влегле нхтре; наполниле 24-те врешча со златото отъ 12-те куп'и харамийски и пакъ си тър'нале да си ходеетъ. Кога дошле до гроботъ отъ марто'ецотъ, шчо беше го куртулисалъ отъ биянье-то, сейменотъ му велитъ на спахийскийотъ синъ; „Е, сега, овие то'ари злато ние двайца 'и добифме." Детето му велитъ:" навистина двайцата". — „Ова све, шчо носиме со насъ, повторвитъ сейменотъ, двайца го добифме, стрецко ни іе и потокмо ке си го делиме; ами женава чия іе?" — И тая стрецка отъ двайцата ни іе, реколъ зетотъ. „Ехъ, кога іе така, реколъ пакъ сейменотъ, хайде да си я' делиме и нея наполу." — „Ехъ, како ке я' делиме нея? велитъ зетотъ; тая не се делитъ." — Не, — ке я' делиме и нея, ке я' пресечиме на полу", реколъ пакъ сейменотъ. — Не, повторилъ пакъ зетотъ, земи я' ти, ако сакашъ, ама не я' сечиме." — Не, ке я' делиме наполу, „велитъ пакъ сейменотъ," фати я' ти за една ржка, а ясъ, за другата, да я' пресечиме наполу," и изваждатъ ножотъ гьоа за да я' пресечитъ. „На, му велитъ, търгай, и стоитъ со голъ ножъ надъ гла'ата отъ невестата, гьоа ке я' пресечитъ. Змията шчо била ушче во нея, отъ страхъ, искочила отъ устата и тога я' оста'иле невестата, а я' опрале змията.

„Ево, зашчо ти велефъ да я' пресечиме невестава, му велитъ сейменотъ на зетотъ. Сега земи си я' ти и нея и света стока, а ясъ нишчо несакамъ. Ова, шчо ти сторифъ ясъ, іе за тие пари, шчо му даде за мене на той, шчо ме бияше на пхтъ; ясъ бефъ той, биянийотъ мьрто'ецъ и ти проща'амъ све, заради тие пари, шчо 'и даде за мене!"

По то'а сейменотъ пакъ си се сторилъ мьрто'ецъ и си влеголъ во гроботъ, а спахнйскийотъ синъ се сторилъ еденъ многу богатъ домакинъ.

Ето шчо пра'итъ милостината.

27.

„Само месо дома дошло.“

или

Питомите животни и дзверо'ите.

Едно време на магарето му се здодеало отъ да работатъ, та побегнало и фатило да баратъ место, кѫде-шчо немало работа. Напѫти ходешчемъ то'а, го стретилъ еденъ овенъ, та го опиталъ: „су здравіе, вака, приятелю?“

— „ Не се траигъ веке, отго'орило магарето; свадба ли се чинитъ негде? хайде магарето да носитъ вода; на дърва, магарето; и пакъ нена'ранено, како шчо реколъ господь, а една рѫка слама или угризите отъ коньите или пакъ му фърлиле едно бреме сухи лозини, нека гризитъ, нека пукнитъ; и утре пакъ отъ рано, хайде на работа, надърва, навода. Не се траитъ, не се търгаетъ овие мѫки, ке бегамъ, ке барамъ место, кѫде-шчо нематъ работа, да си исчинамъ малу“!

— „Ахъ, отго'орилъ овенотъ, ами и ясъ отъ то'а бегамъ; свадба ли се чинитъ негде? хайде да заколиме овенотъ! Гозба ли ке се чинитъ? ке заколиме овенотъ. „Приятели или душмани дошле? ке 'и гостиме со овенотъ!„

Отъ како се здружиле двайцата и тър'нале по пѫтотъ, ето 'и стретила и лисицата. И тая исто имъ рекла: „су здравіе, приятели?“ Тие Ѣ' расказале зашчо бегале и кѫде ходеле.

— „Охъ, отго'орила имъ тая, та и ясъ отъ то'а бегамъ: свадба ли се чинитъ негде? хайде да одериме лисицата, да поставиме кожухотъ на зетотъ и на невестата!“ И така и тая се здружила со ними, та се сториле тройца другари.

Пакъ ходешчемъ си свите тройца, и' стретило едно петле: „су здравіе вака, приятели?“ имъ велитъ петлето, а тие му расказале и нему зашчо бегале.

— „Та и ясъ отъ то'а бегамъ“, имъ рекло то'а: първиче ли се чинитъ негде? Хайде да заколиме петлето; дошолъ ли на гости зетотъ? — хайде, заколите петлето; поклади ли дошле? Хайде заколите петелотъ; подрастило ли си малу, не си подрастило, пропеало ли си или ушче не? Ето ти го гледашь петлето го клале на софра! Не се търгатъ веке, ке бегамъ и ясъ заедно со васъ!“ И така и то'а се сдружило со ними, та се сториле четворица другари и си тър'нале да ходеетъ.

Вървеле, шчо вървеле по пхтотъ, нашле една кожа отъ волкъ. Сакале да я' земаетъ, ама имъ било мжка да я' носеетъ. Тога магарето имъ рекло: „Земите я' и фърлите я' на мене, — ясъ ке я носамъ; ясъ сумь ученъ да носамъ то'ари, фърлите я' на мене, ясъ и нея ке я носамъ!“ Зеле кожата и я' метнале на магарето и си тър'нале пхтотъ. Ходеле, шчо ходеле, дошле до една пешчера (1) и тука 'и стемнило; влегле во пешчерата за да преноштчуваетъ, ама шчо да видеетъ? — Во нея имало разваленъ огонь, а на огнотъ вечера кладена да се варитъ, а жива душа немало во пешчерата. Во нея живеле мечки и волци, а тога тие не биле тука, биле излезени конъ квечеру негде по ловъ. Овие сега сир. животниве, шчо дошле во пешчерата, не биле никако: незнаеле шчо да чинеетъ, дали да влезеетъ и да останеетъ тука или да си ходеетъ; не биле никако; да влезеетъ и да останеетъ тука, 'и било страхъ, зашчо виделе оти имало некой другъ шчо седелъ тука; а пакъ да си ходеетъ, немало време, зашчо било стемнато веке. Най-после виделе, невиделе, останжле и влегле во пешчерата, да преноштчуваетъ; а пакъ волчеа'та кожа, шчо беха я' нашле на пхть, влегвеешчемъ во пешчерата, я' наполнале со слама и я' обесиле на вратата, та така влегле; влегле и поседнале край огнотъ.

Потемъ малу време, кога овие веке си седеле покрай огонь, дошле две мечки и два волка, домакините на пешчерата со све челядите си и 'и нашле тука. Гостите, кога 'и виделе домакините, се сдървиле и скамнале отъ страхъ. „Добре вошле, приятели“, имъ велеетъ мечките и волците. „Добре ве найдофме“, имъ отго-'орвеетъ гостите. „По'елите, седните, седните де, седните“, имъ повторвеетъ домакините. И тие седнале: Най-горе го клале магарето; до него, овенотъ; после, лисицта; а най-одзади, петлето. Яле, пиле вечерьта и се веселиле. Домакините едно време 'и натерале гостите да попеяетъ малу. А магарето имъ рекло: „Требитъ пьрво да попейтъ домакинотъ, та после гостите; така ie прилегано и така ie адетъ. Така се попрепирале малу. Най-после попеяла мечката: *„Само месо дома дошло, само месо дома дошло!“* Кутрите гости, кога чуле мечкината песма, се стопиле отъ страхъ! После го натерале да попеитъ и магарето. Клетото магаре, кжде му се пеело, туку шчо ке чинитъ? требело да се попейтъ! . . . Попеяло и то'а: „Я излез' на-дворъ да видишъ, шчо

(1), По други: воденица пуста.

добро виситъ на врата; я излезите надворъ, дж видите, шчо іе чудо почудено!“ Тога волците и мечките се опулиле еденъ со други какъ некако да излезеетъ надворъ, да видеетъ шчо иматъ. Натерале едно мече да излезитъ, да видитъ шчо имало надворъ и му наржчале: ако іе нешчо лошо и страшно, да бегатъ и да се не врашчатъ назадъ во пешчерата. Излегло мечето; кога гледатъ, шчо да видитъ? -- на вратата волкъ обесенъ! (то'а била кожата волче'а, шчо беха я' нашле пжгемъ и беха я' обесили полна со слама, а волците и мечките, кога беха влегле, не беха я' виделе). Мечето отъ страхъ, не си показало веке гла'ата да влезитъ назадъ во пешчерата, а си избегало по планина. По малу време, зашчо не се вратило пьрвото мече, пратиле и друго отъ децата си; туку и то'а исто така патило и се изгубило. Така едно по едно испратиле на-дворъ свите мечина и волчина гьоа да видеетъ шчо иматъ, и така свите избегале. Най-после какощчо седеле волкотъ и мечката, станале и тие да бегаетъ. На овенотъ му се сторило оти станале по ними за да 'и изедеетъ, та скокналъ и той да бегатъ низъ врата; ама на место да я' отворитъ вратата, той со рого'ите си по'ике я' затворалъ, та останжле свите нжтре! Сега свите се исплашиле едните отъ друдзите, — домакините дзверо'и, отъ гостите, а пакъ овие, отъ довакините. Отъ той страхъ, магарето фатило да рикатъ: О. О. О! а лисицата тьрчала отъ кьоше в' кьоше, за да найдитъ некоя дупка, та да избегатъ; а пакъ петлето скочило на стената (1) и фатило да пейтъ: „к и к и р и к у у!“ И свите гледале како да избегаетъ некако! Найпосле волкотъ и мечката откинале, — излегле некако низъ вратата, избегале и отишле да си бараетъ децата.

Кога си нашле децата избегани во една далечна планина, седнале тамо, та си се разго'орвале и си велеле: „Виде ли, ѣ' велитъ волкотъ на мечката, то'а мало'ото, како викаше на греди! донесите фортомата да 'и обесиме, пода'айте ми 'и овде!“ А пакъ тая, со долгата опашка, барай фортома отъ кьоше в' кьоше; А той, со долдзите уши, шчо седеше най-горе, кога му викна на той со свиткаинте раго'и: „а бре, затвори вратата да 'и фатиме, да 'и обесиме!“ Да не бефме избегале, свите ке не избесе'а!

Таква ми ти потера виделе дзверо'ите и питомите животни едни отъ друдзи, помегю себе.

---

(1) По друзи: на греди.

28

Лъжовнийотъ юнакъ.

Едно време си билъ еденъ касапъ. Той еденъ день си купилъ за ручегъ медъ, а пакъ времето било летно, та му се набрале на медотъ многу му'и. За да 'и истератъ, той удрилъ со ржката, та опралъ 70 му'и. По то'а самъ со умотъ си реколъ: „Ихъ! колко юнакъ сумь билъ! со едно махвенье 70 души опервамъ!“ Излеголъ после по чуждина, за да си кажитъ юнашчината. Си зелъ еденъ коњ и си напра'илъ еденъ байракъ и на байракотъ си надписалъ: „Ясъ сумь еденъ таковъ юнакъ шчо, со „едно махвенье 70 души опервамъ!“ Пѫтемъ вървеешчемъ, дошолъ до едно место и кондисалъ во една ливада, шчо била отъ еденъ големъ чо'екъ, да речиме, како еденъ бегъ, а кукята отъ беготъ била на спроти ливадата. Во нея никой и нишчо не можело да влезитъ, зашчо беготъ ималъ тройца сино'и, мошне юнаци — кеседжии; а пакъ и шчо да влезело, све се гледало отъ бего'ите куки.

Лъжливийотъ юнакъ кондисалъ во тая ливада; слеголъ отъ коня и закачилъ в' земя байракотъ. Легналъ си после да спиятъ, а коњотъ си го пушчилъ по ливадата да паситъ. Беготъ го виделъ отъ спротива, отъ куките си и той-часъ пратилъ сино'и си да го фатеетъ. Тие дошле во ливадата; а, кога гледеетъ, чо'екъ со коњ пѫтре и со байракъ закаченъ. Сега страхъ имъ ie да се доближеетъ до него и да го фатеетъ. Се доблизале некако само до байракотъ и наймалийотъ братъ го отпеалъ: „Со едно замахвение 70 души опервамъ!“ Се почудиле шчо да чинеетъ; — страхъ имъ било да го скорнеетъ. Наймалийотъ, бидеешчемъ поюнакъ и побесстрашливъ отъ другзите си бр тя, му викналъ: „Ей, бре!“ Той пакъ си спиятъ. „Шчо си дошолъ овде?“ Тога той се разбудилъ и имъ отго'орилъ: „Пѫтникъ сумь; влегофъ овде, да си попасамъ малу коњотъ!“ — „Шчо чо'екъ си ти?“ — „Ясъ сумь, реколъ пѫтникотъ, еденъ чо'екъ шчо со едно махвенье 70 души опервамъ!“ Тройцата братя замаяни, отишле си дома и му расказале таткое си све шчо виделе и шчо чуле отъ пѫтникотъ. Се чудеетъ сега, какъ да чинеетъ; — си велеетъ помегю себе: „оной чо'екъ ке да ie некой големъ юнакъ: я, хайде да го викаме на вечера, та со себепъ да го разбериме шчо чо'екъ ie“. Отишле и му рекле: „имашъ многу поздравление отъ старийотъ нашъ, вечерь, ако ie кабиль, да по'еляшъ на вечера!“ Вечерьта той оти-

шолъ на вечера; тамо го пречекале со голема честь; вечерьта яле, пиле, разго'оръ чиниле и го опитвеле, шчо чо'екъ билъ и отъ кѫде билъ? „Ясъ сумь, имъ реколъ той, еденъ чо'екъ шчо, со едно махвенье 70 души погубвамъ!“ Свите се чуделе на него'ата юнашчина. После братята си велеетъ помегю себе: „Ние имаме една сестра; хайде да му я да'име, да го сториме зетъ, (а пакъ на едно место имало една самовила; тая кога да излезела, големи пакости чинела), та со него ние ке можиме да я опериме самовилата!“ Го поканиле юнакотъ да го стореетъ зетъ и му я дале сестра си; — Сториле свадба со големи веселби и му дале и еденъ сарай, како свойотъ, за седенье.

Потемъ неколку недели го каниле да ходеетъ заедно, да я уло'яетъ самовилата. Утрината рано братята, него'ите шурои, станале и дошле за да го викаетъ, та го чекале да дойдитъ. Жена му го скоривала да ходитъ, а той ѣ велитъ: „Неможамъ да ходамъ да се биямъ со самовила, ми іе страхъ!“ И така той тога неотишолъ, а на местото му отишла жѫна му, преоблечена во него'ите мѫжки рутишча. Пѫтемъ ходеешчемъ, еденъ отъ братята имъ велитъ на друдзите: „овой не ке іе зетъ ни; овой, ми се гледатъ како жена да іе; да не е нешчо сестра ни преоблечена?“ — „Не, му отго'орвитъ другийотъ братъ, той іе!“ „Кога е така, повторвитъ пьрвийотъ, хайде да му удриме во нозана една стрела, та да видиме утре да ли ке му іе вьрзана ногата?“ И така фьрлиле една стрела и го удриле по нога. Отишле по самовилата, чекале, чекале да излезитъ, туку тая никако неизлегла, и тие си се вратиле назадъ. Жената, кога дошла дома си, му велитъ мѫжу си: „я види, како братя ми ми кладо'а нишанъ (белегъ) на ногава! ако можишь, утре не ходи! Ела да ти я дупнамъ малу ногата, за да те стореетъ оти навистина си билъ ти!“ Той не оста'алъ да го дупнитъ. „Како сумь оста'алъ да ме дупишъ,“ ѣ велелъ той; викалъ, плачелъ и никако не оста'алъ. А тая, жена му, со сила го пробола во ногата и му вьрзала раната. Утрината рано ушче со темница, дошле братя ѣ да го викаетъ пакъ, а той пакъ никако несакалъ да ходитъ, ама жена му, кѫде со моленье, кѫде со заплашвенье, го сторила каиль, та отишолъ. Пѫтемъ ходеешчемъ, шурои му му виделе раната на ногата вьрзана та си рекле: „Навистина той билъ!“ Походиле ушче малу, стретиле едно дьрво — черешна. Наймалийотъ му шура, шчо билъ най-юнакъ отъ свите братя, се пресегналъ и фатилъ една ветка отъ черешната, за да зобаетъ черешни. Поканилъ и зета си да

позобатъ. Той, едно, не можелъ да досегнитъ, а друго, неможелъ и да я крепитъ ветката, та за то'а не се приближвелъ, а си стоелъ на стърна. Шура му го поканилъ пакъ втори и трети пжть; найпосле зетотъ се застрамилъ, виделъ, невиделъ, дошолъ и я фатилъ ветката да зобатъ черешни; ама ветката како я дьржелъ шура му, тога я отпушнилъ, та той, неможеешчемъ да я додьржитъ, летналъ со све ветка наугоре, та се нашолъ отъ таде черешна и падналъ на земя во една кжпина, а подъ кжпина лежелъ еденъ заякъ, та, кога падналъ надъ кжпината, го фатилъ и заякотъ, станалъ, та си ходелъ со све заякотъ в' ржка. Шурои му го опитале: „Шчо така стори? Видофъ, имъ отгоо'рилъ той, еденъ заякъ подъ кжпината, та, дури да ходефъ отъ околу по него, той ке ме узнаеше и ке побегнеше; за то'а ясъ прескочихъ преку черешна и ево го го фатифъ!" Тога шурои му се почудиле и си рекле помегю себе: „Навистина овой билъ големъ юнакъ!"

По то'а отишле на местото, кждешчо била самовилата. Застанале на дупката отъ пешчерата и я чекале да излезитъ, за да я опереетъ. Зета си го клале надъ дупката, како по-юнакъ, а той, сиромахийотъ, отъ страхъ, се треселъ отъ коренъ како пржтъ. Не стояле многу време и ето ти я самовилата излегла со голема сила и пра'о тьрчатъ надъ зетотъ—юнакъ. Нему, излегвеешчемъ самовилата, му се вдало некако, та се фьрлилъ на нея, я вяхналъ и ѣ' се фатилъ за косите. Тая, разлютена, раздивена, тьрчатъ низъ нивіето и по планиньето, а той све ѣ' се дьржитъ за косите. Найпосле тая се вратила къмъ пешчерата и, со голема сила сакатъ да влезитъ нжтре со све него, та тамо да го разкинитъ на парчина. А туку шчо доближила до дупката отъ пешчерата, шурои му како видели оти ке го внесела нжтре и него, я устреляли со стрелите си, та я опрале. Овой сега ке 'и поробитъ, зашчо я опрале?: „Зашчо, та зашчо, имъ велитъ, вие я опрафте? ясъ толку планини префьрлифъ со нея, неможефъ ли да я операмъ, та вие ли се найдофте по-юнаци да я оперите? Ясъ максусъ ке я внесефъ нжтре, за да я фатамъ жива и да му я отнесамъ таткое ви, а вие ми я опрафте!"

Еле отъ какъ я опрале самовилата, отишле си дома. Татко имъ сега 'и опитвитъ шчо сториле и дали я опрале самовилата?" „Я опрафме" му велеетъ сино'й му. — „Опитай си сино'ити" велитъ зетъ му. „тие я опра'а. Ясъ толку време се борифъ со нея и найсетне, колку да я фатамъ и да ти я донесамъ жива, овие я опра'а, колку да се знайтъ оти тие биле юнаците, шчо я опрале самовилата!

Вечерьта яле, пиле со големи веселби. Утрината го испратиле зета си и той си отишолъ дома. После шурои му си зборвеетъ и си се мислеетъ помегю себе, како да го махнеетъ отъ себе; „Овой", си велеетъ, „ке ни сотритъ свите; хајде да чиниме, како да чиниме, да го отдалечнме отъ насъ; да му да'йме све, шчо му падинатъ татко'о ни, та да го испратиме; зашчо овой, ако поседитъ при насъ. ке не сотритъ свите!" И така го повикале и му дале све шчо му идело татко'о; му дале и една кукя добра, та го отдалечиле отъ себе. Той си зелъ жената и стоката и си отишолъ, та се сторилъ еденъ многу богатъ чо'екъ.

29.

Дърварчето, мачето, змията и рибата

или

Стори добро и на животните та не кай се.

Едно време си била една баба. Тая си имала едно дете и си го прашчала катаденъ на дърва. Бабата ката день испредвела си по едно вретено прежда, та го давала на детето си да го прода'атъ. То'а го прода'ало за по една пара, а парите, наместо да 'и носитъ майце си, то'а со ними чинело добрини, откупвело едно маче и едно куче, како шчо ке видиме подолу.

Едношъ ходеешчемъ си на дърва детето, стретило едни деца, кжде биеле едно кучечце мало'о. Нему му се нажалило за кученцето, та го откупило отъ ними со една пара и така го откинало отъ биењето. Кученцето тър'нало по дърварчето.

Другошъ пакъ, ходеешчемъ си на дърва дърварчето, стретило друдзи деца, кжде бияле едно маченце и ке го опереле. Нему му се нажалило и за маченцето, та, со харно, со лошо, дало си и парата на децата и го откинало и него отъ бияњето. Тога и мачето тъ'рнато по дърварчето и отъ тога веке и обете, — кучето и мачето 'оделе све по дърварчето, кжде и да ходело то.

Едножъ пакъ, бидеешчемъ си в' планина и береешчемъ си дърва, дърварчето догле'ало една бука, кжде горела, а на буката една змия пиштчела и викала на помошъ. Детето се приближило до буката и змията му се помолила да ѣ' поможитъ, да я' откинитъ отъ огнотъ. „Ми ie страхъ, рекло дърварчето, да не ме кжснишъ!" — „Не, му отго'орила змията, немай страхъ, не тегибамъ, туку ке ти да'амъ шчо ке сакашъ!" И дърварчето пушчило еденъ сжржгъ на буката; а змията се завила околу сжрж-

готъ и откинала отъ огнотъ. Тога тая му рекла: „Сега отнесиме кѫде зме'отъ, царотъ на змиите; той ке ти да'йтъ едно кесе пари, а ти да го неземашь, туку да му сакашь пьрстенотъ, шчо го иматъ подъ іѫзикъ и, отъ како ке ти го да'йтъ, и ти да си го кла'ищь подъ іѫзикъ и тамо свекога да си го дьржишь, та со той пьрстень, шчо ке сакашь ке ти се чинитъ.“

Дьрварчето отишло со змията при зме'отъ, змийскиотъ царь и како шчо беше го научила тая, му посакало пьрстенотъ. Царотъ му го далъ и то'а си го клало подъ іѫзикъ, та си отишло дома.

Кога си дошло дома дьрварчето, рекло майце си: „майко! да хо'ишь у царотъ, да му я' посакашь керка му;“ и майка му отишла и я' посакала царе'ата керка за сина си. А царотъ я' истералъ и ѣ' реколъ: „хайтъ отъ тука ти, за дьрварче ли ке я' да'амъ керка ми? Нека синъ ти напр'аитъ сараи како моиве, та да му я' да'амъ!“ Дьрварче'ата майка си отишла дома си и му казала сино'е си шчо ѣ' отго'орилъ царотъ. Тога дьрварчето рекло на пьрстенотъ: „Сакамъ кукява да ми се сторитъ како царскине сараи, и на часотъ се сториле како царските сараи. Пушчило пакъ майка си при царотъ повтуръ да му я' сакатъ керка му и да му кажитъ оти синъ ѣ, напра'илъ како него'ите сараи, та да ли ке му я' да'ишь или не? Тая отишла при царотъ, му казала за сараите сино'и си и пакъ му я' посакала керка му. А царотъ пакъ ѣ' реколъ: „Нека сега синъ ти го постелитъ со злато пѫтотъ, кѫде шчо ке поминитъ керка ми, та да му я' да'амъ!“ Майката си отишла пакъ дома си и му казала сино'е си шчо ѣ' реколъ царотъ. „Царотъ ми рече, рекла тая, да го постелишь со злато пѫтотъ, отъ царската врата до твоята, кѫде ке поминитъ керка му, та така да ти я' да'йтъ; така велитъ царотъ“. Детето со пьрстенотъ пакъ го послало свийотъ пѫть отъ царската врата до своята све со злато и пакъ я' пушчило майка си при цара, да му кажитъ и да му я' сакатъ керка му. Тая отишла и му рекла царотому: „Честити цару, ето синъ ми посла свийотъ пѫтъ отъ твоята до нашата врата све со злато, ехъ, сега ке му я' да'йшъ керка ти? Царотъ пакъ ѣ' отго'орилъ: „Нека напра'йтъ синъ ти бахчи (градини), како моиве, да пеястъ бильбили и соколи, како во май, та тога да му я' да'амъ.“ Майката си отишла дома и му казала сино'е си шчо ѣ' реколъ царотъ. Детето пакъ рекло на пьрстенотъ: „сакамъ утре, кога ке станамъ, да найдамъ бахчи, како царскине со бильбили и соколи,“ и утрината се сторило по сакањето него'о. Майка му отиш-

ла пакъ при царотъ за да му я' сакатъ керка му. Тога царотъ ѣ' реколъ: „Да до'йтъ синъ ти со свато'н све со бели коньи и облечени све во бели рутишча". Синъ ѣ' зелъ свато'и све со бели коньи и облечени све во бели рутишча, та отишолъ при царотъ, зелъ керкаму и си дошолъ дома со невестата.

У царотъ имало еденъ веренъ измекяръ, (кажвеетъ билъ Арапъ) . Еденъ день Араповъ ѣ' велитъ на невестата: „Дали не можишь да му разберишь мжжо'ети со шчо пра'йтъ све, шчо да смислитъ?" А тая му рекла: „Той иматъ еденъ пьрстень шчо си го дьржитъ подъ іжзикъ, та со него све си вьршитъ работата!"

Арапотъ повторилъ: Да ли неможишь некако да му го земишь и да ми го дайшь мене? Той веке све си иматъ, та не му іе веке потребенъ." — „Неможамъ да му го земамъ, рекла невестата; той си го дьржитъ све подъ іжзикъ. Накваси го, ѣ' реколъ Арапотъ, мало'ото ти пьрсте во вода, после напипри го во пиперникотъ, та пикни му го во носотъ, кога ке спиятъ. Той тока ке кихнитъ и пьрстенотъ ке му паднитъ отъ подъ іжзикъ во постелята. Ти тога земи го и да'йми го мене!" Невестата све така сторила и му го дала пьрстеноть на Арапотъ; а овой го зелъ и си го клалъ подъ іжзикъ.

Еденъ день Арапотъ реколъ на пьрстенотъ: „Сакамъ да ме кренишь на планина со све сараине отъ дьрварчето и да се стореетъ мои, а то'а да си останитъ пакъ во племнулето пьрво." Той-часъ се сторило така. — Утрината детето, — Царскийотъ зетъ, се почудилъ како така се нашолъ во племнуле сиромашко, та ѣ' реколъ майце си: „Майко, ке го земамъ магарето, кучено, и мачено, та ке ходамъ 'секаде, ке шетамъ да си 'и барамъ сараите!" Детето си зело магарото, кучето и мачето и тьр'нало да си 'и баратъ сараите. Тие ходеле, шчо ходеле, дошле до една река, шчо течела мошне силно. Край реката детето нашло една риба отвьртена на плешчи на сухо, я' фатило и я' фьрлило во водата. Рибата му благодарила за доброто и му рекла: „за ова добро, шчо ми стори ти и ясъ шчо сакашь добро ке ти сторамъ; подсечи ми отъ перава, та кога ке имашь некоя потреба отъ мене, подгори 'и, и ясъ той-часъ ке ти дойдамъ напомошь!" Детето подсекло отъ рибините пера и си 'и скрило.

Потемъ малу ходенье то'а 'и догледало сараите. Тога 'и пушчило кучето и мачето да влезеетъ во сараите, да го земеетъ пьрстенотъ отъ Арапотъ, та да му го донесетъ. Тие отишле; — мачката се качила горе, во одаите, а кучето останало долу на вра-

та. Тога глусците чинеле свадба. А мачката кога влегла, имъ грабнала зетатого. Свите глусци се собрале околу мачката и ѣ' се молеле да имъ го отпушчитъ зетотъ, и ѣ' се такса'але све, шчо би сакала, да ѣ' стореетъ, само да имъ го пушчитъ зетотъ.

Мачката тога се сторила кайль да имъ го отпушчитъ зетотъ, ако тие, глусците, му го земееть пьрстенотъ отъ Арапотъ, та да ѣ' го донесееть. Тая 'и научила и како да му го земееть; „наквасите си, имъ рекла, опашките во вода; после напиприте 'и во пиперникотъ и, кога той ке спиять; пикните му 'и во носотъ; той тога ке кихнитъ и пьрстенотъ ке му паднитъ; Вие земите го и донесите ми го мене, та ке ви го да'амъ зетотъ!" Глусците напра'иле така, ѣ' го донесле пьрстенотъ на мачката и тая имъ го отпушчила зетотъ, а си зела пьрстенотъ и си отишла. Кучето я' чекало долу, на вратата и тая му викнала: „бьргу да си бегаме, пьрстенотъ го зедофъ", и си отишле, Колку дошле до едпа река, (приказвачотъ велитъ: до р. Дунафъ), мачето рекло на кучето: „Сега да те вяхнамъ тебе, да го поминиме Дунафовъ". Кучето легнало, а мачето го вяхнало да преминееть реката со пливанье. Кога дошле до стредъ река, кучето ѣ' рекло на мачката: „Да'й ми го пьрстенотъ мене, ясъ да го носамъ, ако не, ке те бухнамъ в'река"! Мачката, за да му го да'итъ, го изва'йла отъ уста, ама даваешчемъ му го, пьрстенотъ падналъ в' река. Ами сега? — Отишле при стопана си, при дърварчето; мачката му кажвитъ како го зеле пьрстенотъ и како кучето ѣ' го посакало, а тая кога ке му го дадела, ѣ' падналъ во реката. Тога на детето му текнало за рибата; подгорело отъ нейзините пера, шчо беше зело со себе. Нейзе ѣ' дожежело, та дошла кьде него и му рекла: „Шчо потреба имашь отъ мене? Ево дойдофъ!" Детето отго'орило: „ми падна еденъ пьрстенъ во стредъ река, да ли можишь да ми го изва'йшь?" — Можамь, му рекла тая; сега ке ти го донесамъ!" Той-часъ рибата норнала дури на дното во реката, го нашла пьрстенотъ и му го донесла. То'а си го зело и си отишло,

Отъ како си го зеде детево пьрстенотъ и си отиде дома си, му велитъ: „Сакамъ да бидамъ, какошчо си бефъ понапредъ, сарайотъ да бидитъ мой, а Арапотъ и невестата моя во една одая да се'!" Той-часъ се сторило така.

Тога детето го викнало тестаси, царотъ, на пьрвиче. Овой му дошолъ; туку, колку шчо седелъ, никако не я' побаралъ керка си. Сетне станалъ та го исщетакъ сарайотъ зетовъ си. Зетъ

му тога му отворилъ вратата и на тая одая, во кояшчо спияле Арапотъ со керка му и му исказалъ све, шчо му сториле тиіе. Царотъ, како виделъ то'а и чулъ све, шчо му исказалъ зетъ му, истъргналъ сабята и имъ пресеколъ гла'ите на Арапотъ и на керка си, а на зета си му реколъ: „Ке ти я' да'амъ постредната ми керка!"

30

Мара пепелешка

Царица.

Едно време си биле еденъ татко и майка и керка. Името на керка имъ било: „Мара". Тие, майка и керка секога си седеле край огнишче и си работале, — си пределе. Еденъ день Мара сакала да ходитъ у комшиите, да предитъ заедно со друшките си; майка ѣ' ѣ' дала изанъ да ходитъ, туку ѣ' дала еденъ тагаръ кждели да 'и испре'итъ той день, и ѣ' рекла: ако не 'и испре'ишь денеска свиве овие кждели, ке ти се сторамъ крава!" Мара отишла у комшиите, прела, прела весь-день, туку неможела да 'и испре'итъ свите кждели, та 'и вратила назадъ колкушчо останале.

Дошла дома си, клюкатъ на врата да ѣ' отворитъ майка ѣ' и викатъ: „майко, отвори, майко, отвори," туку на чудо останала, кога на место да ѣ' се отворитъ вратата, чула отъ дома си кравинъ гласъ „м у у у!" — Майка ѣ' навистина се сторила крава! А татко ѣ' и той небидвеешчемъ дома, тога и той си иделъ отъ чаршия и си носелъ една туфа празъ. Немаешчемъ кой да имъ отворитъ отъ нжтре, татко ѣ' я' скършилъ вратата со клоца, та така си влегле дома. А кога влегле нжтре, шчо да видеетъ? — Маринатa майка се сторила крава!

По некоіе време татко ѣ' се преженалъ — зелъ мжшча'а на Мара. Отъ како се преженалъ той, по некоіе време мжшча'ата Марина рекла на мжжа си: „хайде, мжжу, да я' заколиме кравана, зашчо тая іе яло'а та зашчо да я' 'раниме попустина, кога толко време до сега не останала стелна?" Мжжотъ се сторилъ каиль и кравата я' заклале, та си вареле отъ месото и си яделе. А Мара, колку да я' канеле да ядитъ и ѣ' велеле: „ела Маро, да ручаме", тая никога не ядела, зашчо знаела оти месото било отъ майка ѣ'. Кога расставяла софрата, тая коските отъ месото 'и собирала та 'и запретвела во кланикотъ, во пепелъ та. Свекога Мара така чинела и отъ жальба за майка си, све край огнишче,

во пепелта, си седела и нигде не излегвела, та за то'а мжш-ча'а ѣ' я' прекарвела: „Мара пепелешка".

Едножь, мжжь и жена, татко ѣ' и мжшча'а ѣ' се 'оделе на бракъ и я' викале со себе и Мара да ходитъ на бракъ со 'ними; а Мара не сакала да хо'итъ, а имъ велела: „Ясъ, Мара пепелешка, шчо барамъ на бракъ?" И така тие си о'шле на бракъ сами, а Мара си останала дома.

Кога татко ѣ' и мжшча'а ѣ' биде на-бракъ, Мара отпретала коските майчини си, шчо биле запретани во пепелта, во кланикотъ, та, шчо да видитъ? — Коските се сториле све злато, и свекакви хуба'и рутишча за Мара! Тая си се променала со хуба'ите рутишча, шчо 'и нашла во пепелта и со златите чехли, та, со тьрчанье отишла и тая на бракъ и тамо се фатила на танецъ да играть хоро. 'Сите, шчо я виделе, се почудиле на промената Марина и на 'орото нейзино, туку никой не я позна'алъ коя била, пакъ нито татко ѣ' и мжшча'а ѣ' я' познале.

Отъ како се наиграле хоро и се веселиле свадбарите, и време било веке да си 'ойтъ свекой дома си, Мара се отпушчила отъ 'орото и пакъ со тьрчанье, си дошла дома предъ татка си и предъ мжшча'а си, со бьрзина се преслекла во фетвите си рутишча, та се прибрала до пепелта, а новите пакъ 'и запретала во кланикотъ. Кога си дошле отъ бракъ мжшча'а ѣ' и татко ѣ', Мара я' нашле пакъ край огнишче во пепелта, та ѣ' кажвеле и ѣ' велеле: „Мори Маро, керко! не дойде ти на бракъ, да видишь едно чудо почудено: шчо дойде една момичка промената све со светли рутишча и со злати чехли; отъ врата влезе, и пра'о на танецъ, на хоро се фати; игра, игра и пакъ си отиде; сите се чуде'а на нейзината хуба'ина, на нейзините рутишча и на нейзиното 'оро!«

Три вечери наредъ Мара све така чинела и никой не я' разбралъ коя била. Третята вечерь, кога си се вращчала дома, отъ бьрзина, за да не я' прифтасеетъ татко ѣ' и мжшча'а ѣ' вьрвеешчемъ на мостотъ отъ реката, шчо била тамо, падналъ ѣ' еднийотъ че'елъ в' река.

Утрината, кога дошле царските коньи да пияеть, вода тие никако меможеле да се напияеть и не пияле поради светлината отъ че'елотъ Маринъ, а се вращчале и бегале назадъ. Царотъ опиталъ сеизите, дали се напиле коньите вода? А тиіе му рекле оти не се напиле поради една светлина голема, шчо светела нжтре во реката. Царотъ отишолъ самъ на река, за да видитъ

шчо била тая светлина, шчо толку многу светела? Натералъ измекярите да го извадееть то'а нешчо, шчо толку светело во водата и, кога гледатъ, — златенъ че'елъ женски. Многу се почудилъ царотъ и реколъ: „чия іе аджиба овая работа? Ясъ, царь сумь и ваковъ че'елъ немамь!“

За да разберитъ царотъ чий билъ той че'елъ, по'елялъ да се собереть свите граждани и гражданки кждe него, за да видитъ на чия нога ке се погодитъ че'елотъ, та да познайтъ чий іе. 'Сите граждани и гражданки се собрале, туку никому не се погодилъ на ногата. Тога царотъ опиталъ: „Дали 'сите граждани и гражданки се собрале или иматъ ушче некой, шчо да не дошолъ?“ А царските людіе му рекле оти 'сите тука сé, а само една момичка, шчо я' викаеть: Мара пепелешка, само тая не іе дошла.“ Шчо ке я' викаме нея, рекле тие; тая си іе запретана во пепелта, неможитъ рутишча да облечитъ, а не да иматъ таковъ че'елъ? тая нигде не излегвитъ!“ — „Ако, реколъ царотъ, викните я' и нея, нека дойдитъ“. По царска по'еля отишле та я' викнале и Мара. Кога дошла Мара, ѣ' го мериле че'елотъ на ногата и ѣ' се погодилъ.

Тога царотъ си я' зелъ за царица и тая си изва'ила запретаните во кланикотъ хуба'и рутишча и си се променала како вистинска царица.

Ето како наша Мара пепелешка се сторила царица.

31.

Байо и мома.

Едно време си биле една мжшча'а и една пашчерица. Еденъ день мжшча'ата я' прашчатъ пашчерица си на водейнца, за да сомелитъ брашно. Момата сакала, нейкела, немала шчо да чинитъ, отишла на водейнца. Водейнцата, кждешчо отишла момата, била пуста и, кога тая дошла до водейнцата, тамо я' стемнило. Вечерьта дошолъ еденъ дзверъ, шчо живеелъ во водейнцата, затворилъ вратата и, кога я' виделъ момата, многу се зарадвалъ оти си нашолъ тамо мома; а тая кутрата, многу се уплашила, се потресла и се почудила шчо да чинитъ, како да откинитъ отъ таковъ дзверъ, в' когошчо паднала безъ да знаитъ и безъ да се надеватъ. Той, (когошчо тая нарекла: Байо) отворилъ очите си надъ уплашената и потресена мома, како гладенъ волкъ, а тая со потресено сърце и со тънокъ гласъ фатила да го опитваитъ:

„Байно! шчо сé тие очи на тебе?
И той со дебелъ и страшенъ гласъ ѣ' отго'орвелъ:
„Тиѣ очи сва ношь ке те пуляать! . . .
— Байоо! шчо іе тая уста на тебе?"
— Тая уста сва ношь ке те бакаатъ!"
— Байоо! шчо се тиіе зжби на тебе?"
— тиіе зжби сва ношь ке те гризаатъ!"
— Байоо! шчо сé тиіе ржце на тебе?"
— Тйіе ржце сва ношь ке те месаатъ!"
— Байоо! шчо се тиіе ноκти на тебе!"
— Тиіе ноκти сва ношь ке те драпаатъ!"
— Байоо! шчо се тиіе нодзе на тебе?"
— Тиіе нодзе сва ношь ке те газаатъ!"
— Байоо! ми се мокатъ ми се какатъ!"
— Предъ мене мокай, задъ мене какай!"
— Не, Байо! страмота іе; ами вьрзи ме за нога со поясотъ та пушчи ме на-дворъ, кѫде ягнинана (*), да се мокамъ, да се какамъ!"

Байо се измамилъ, та я' вьрзалъ со поясотъ за нога и я пушчилъ надворъ, кѫде ягнината. Момата, отъ како излегла надворъ, сотресала поясотъ отъ ногата си, та вьрзала едно ягне за нога и си побегнала.

Байо чекалъ, чекалъ да се вратитъ момата, нематъ я момата. Тога той потър'налъ поясотъ, гьоа за да я' извлечитъ, а незнаелъ оти наместо нея търгалъ за нога ягнето. Вьрзаното ягне изблеало: б е е е! Тога Байо се по'удилъ и си реколъ:

„Сега беше мома, кога се стори ягнее! И така момата откинала отъ Бая.

32.

Завистьта заслепява човека и до братоубийство, нъ искренностьта и невинностьта всѣкога преодолева.

или

Три сестри, най-малата царица.

Си биле три сестри и се наддеквеле коя отъ трите била по хуба'а, А неможеешчемъ да знаееетъ коя била по-хуба'а, тиіе едножь го опитале сънцето и му рекле: „Сънце, сънце! „Коя отъ

(*) Види се Байо да іе билъ некоіе старо-планинско овчарипче, шчо ималъ надворъ отъ воденицата ягънца, а не дзверъ.

насъ е по-хуба'а? А сънцето имъ отго'орило: „най-малатаа!“ Двете по големи сестри не се благодариле отъ сънцевийотъ отго'оръ, та за то'а тие повториле и потретиле опитвеньето си; а сънцето све истийотъ отго'оръ имъ да'ало.

Тога тие, по-големите сестри, намислиле да я загубеетъ по малата си сестра. Месиле питаръ, и свариле пшейница за да раздадеетъ гьоа за майчина си душа, шчо била умрена, и ѣ' рекле сестре си: „Хайде, сестро, да хо'йме, да го разда'йме питаровъ за майчина ни душа!“

Тая, кутрата, нишчо не знаiела. шчо ѣ' мислеле сестри ѣ'! Си я' зеле со себе и кинисале да ходеетъ. Колку дошле свите до едно место пусто, тамо застанале и ѣ' рекле: „Тихъ, сестро! ами забора'йхме да 'и земеме свещчите! Поседи ти малу овде, ние да хо'йме, да 'и земиме!“ Двете по-големи сестри се вратиле гьоа за да 'и земеетъ свещчите, а тая останала тука, да 'и чекатъ. Чекала, чекала до квечерина и приближило веке да се стемнитъ, и ними ушче 'и немало да дойдеетъ. Тиiе я' оста'иле тамо, со ниетъ, да до'йтъ некой дзверъ да я' изедитъ.

На вечеръта ѣ' дошло кѫде нея едно ягне; и тая му фърлила тро'а отъ пчейницата варена, шчо била гьоа за раздаванье за майчина ѣ' душа.

Ягнето, отъ како изело пчейнцата, си тър'нало да си хо'йтъ; а тая сама со себе си помислила: „Овде мене ке ме стемнитъ, та ке ме изедеетъ дивотиите; я, хайде да ходамъ и ясъ по ягнено! ягнето било отъ деветъ братя.

Кога си отишло ягнето дома и момичката по него, стопаните му, деветьте братя, не биле тука, — тиiе си биле на работа и ушче не биле дошле отъ работа. Момичката, кога видела кукята сама и неспастрена, я' испомела и я' спастрила; зготвила вечера за деветьте братя и се скрила задъ-врата. Ношята кога дошле деветьте братя, се почудиле: кой аджиба така имъ спастрилъ кукята и имъ зготвилъ вечера? А тая отъ задъ-врата неизлегвела, туку стоела тамо и си малчела. Утрината еденъ отъ братята, най-големийотъ, реколъ на братя си: „Той, шчо ни зготвиль вечера сношчи, той можитъ да ни зготвитъ и денеска за вечерь; ясъ ке седамъ денеска овде да го вардамъ и да го видамъ, кой iе?“

Весь-день день той седелъ и варделъ; вардилъ, шчо вардилъ, а дури к'вечерината му се приспало, та задремалъ. Тога момата излегла отъ задврата и со бързина напра'ила како по-

напрежнийотъ день, спастрила кукята, зготвила имъ вечера и пакъ се скрила задъ-врата.

Кога се разбудилъ вардачотъ, се почудилъ, виждаешчемъ оти пакъ вечера имъ се зготвила безъ да видитъ той, кой билъ шчо имъ я' зготвилъ и си велелъ: „Како ке имъ отго'орамъ на братя ми ясъ, шчо останафъ да вардамъ и да видамъ? Кой ie той, шчо ни спастиратъ кукява и ни готвитъ вечера?"

Утрината останалъ да вардитъ вторийотъ братъ, туку и той недовардилъ. Така се поредиле осумьте братя, ама никой отъ ними неможелъ да доваритъ. Най-после му дошолъ редотъ и на най-малийотъ братъ. Той си реколъ: „Како овие седоха, а недовардиха? Ясъ ке седамъ и ке довардамъ!"

Вардилъ, шчо вардилъ той, момата неизлегла. После легналъ да спиятъ отъ нафулъ, а неспиялъ. Девойката си помислила оти спиятъ, та излегла да си вьршитъ катадешната работа, — да метитъ, да спастиратъ кукята и да готвитъ вечера.

Тога той скочилъ в' едножь, я' грабналъ за ржка и ѣ' реколъ: „Ихъ, сестро! Ти, шчо ни си сторила олку добро, ти си сестра наша!"

Вечерьта, кога дошле друдзите му братя и я виделе, многу се почудиле и се зарадвале, та отъ тога си я' имале и си я' любеле како вистинска своя сестра. За да не седитъ сама, кога си ходеле на работа, тие ѣ' купиле два голоба, да си седитъ со ними.

Некоie време друдзите две сестри чуле оти сестра имъ, шчо сака'а да я загубеетъ, била жива и на харно; ѣ' завиделе, та намислиле да я отру'яетъ некако. Пратиле една баба, за да ѣ' отнеситъ едно кравайче, месено со отру'ячка, за да кжснитъ отъ него, та да се отруятъ. Бабата ѣ' го отнесла како даръ пратено отъ сестрите и тая го зела; колку скършила отъ кравайчето за да ядитъ отъ него, се сронале неколку трошки, а голобите, шчо биле до нея, той-часъ 'и зобнале трошките и на часотъ умреле. Тога отъ то'а момата се усетила оти кравайчето било месено со отрова та неяла отъ него.

Вечерьта, кога си дошле деветьте братя отъ работа, 'и побарале голобите, а момата имъ расказала како умреле. Тога тиie ѣ' велееть: „Ако ушче едножь дойдитъ тая баба, ти никакъ да я не прибирашь овде, нито да ѣ' отворашь вратата, да не ти сторитъ некоя накось, оти ни си кочена една сестра во деветь братя.

Кога сестри ѣ' чуле и разбрале оти сестра имъ останала жива, многу пѫти ушче я' прашчале бабата да ходитъ при нея, за да я отру'ятъ со некой марифетъ или со некоя дубара, ама момичката никакъ не я прибирала и не ѣ отворала вратата. Най-после кучките сестри измислиле една хитрось, со измама да я' отру'яетъ. Тиіе я' пратиле бабата и ѣ' дале еденъ пьрстенъ да ѣ' го отнеситъ на сестра имъ, а и отрова ѣ' дале да я отруятъ. А бабата имъ рекла: „Ясъ да ходамъ, туку тая не ме прибервитъ и нито вратата ми отворатъ!“ — Ако не ти отворатъ, тиіе ѣ' повториле на бабата; Ти ходи, клюкни на врата, а, кога ке подизлезитъ тая отъ пенджера, за да видитъ кой клюкатъ, ти речи ѣ', оти сестри ти, отъ голема жальба за тебе, шчо неможеетъ да те видеетъ, ме прати'а мене и ми дадо'а еденъ пьрстемъ да ти го донесамъ; пушчи си баре рѫката, да ти го кла'амъ пьрстенотъ. Тая ке пушчитъ рѫката, а ти, на место да ѣ' кла'йшь пьрстенотъ, подзечи ѣ' го мало'ото пьрсте и позоли ѣ' го со отру'ячката. Тая, отъ боля, ке си го кла'итъ пьрстето в' уста, та ке се отру'ятъ и ке пукнитъ!“ Бабата отишла со пьрстенотъ и со отровата, сторила какошчо я' научеле сестрите, отрула сестра имъ и овая умрела.

Вечерьта, кога си дошле дома деветьте братя, я' нашле умрена! Пишчееть плачееть тие отъ жальба и се чудеетъ кой да имъ сторп то'а зло? После си я' лазоросвеетъ како невеста и си я' тѫжееть! А отъ жальба голема не я' закопале в' земя, како свите мьртовци, туку напра'йле ковчегъ отъ сърча (стъкло), та я' клале во него. А кукята си све со църна свита я иззавиле. Ковчеготъ со мьрто'ецотъ го качиле на едно високо дре'о крайрека, отъ кояшчо царските коньи пияле вода.

Утрината, кога коньити дошле на река да пияеть вода, тиіе никако непияле поради свѣтлината отъ ковчеготъ и отъ мьрто'ецотъ, щчо билъ во него. Така се сторило многу пѫти; а най-после царотъ опиталъ: „зашчо аджиба коньите му да не пияетъ вода?“ И самъ царевъ синъ отишолъ да видитъ. Кога го виделъ ковчеготъ на дре'ото, царевийотъ синъ по'елялъ да го сметнеетъ, за да видитъ шчо иматъ пѫтре. Го сметнѫле и, кога го виделъ мьрто'ецотъ во ковчеготъ, многу му се смилилъ (се влюбилъ) за хуба'ината му, та си го зелъ дома заедно со ковчеготъ и го затворилъ во една одая; и свекога по едножь во денотъ си го погледвелъ.

Еденъ день царевийлтъ синъ отишолъ на далеку и наржчалъ майце си, да не влегвитъ никой во тая одая, кждешчо билъ ковчеготъ

нито некой да я отвораттъ. Отъ како си отишолъ той, майка му, како жена, неможела да дотърпитъ, да не влезитъ во одаята и да не видитъ щчо иматъ во нея, та щчо толку ѣ' нарѫчвелъ синъ ѣ да не влегвитъ никой. Та еденъ день тая отворила и влегла, а, кога го видела мьрто'ецотъ, се почудила на хуба'йната му. После ѣ' текнѫло, та наквасила едно тульбенче (тънко платненце) во вино и го спростриla по лицето на мьрто'ецотъ. Тога, за чудо, мьрто'ецотъ оживелъ!

Радостьта на царицата била голема! Тая си я облекла и променала како царска сна'а и си я' клала во друга одая да гувеитъ, како невеста!

Кога си дошолъ царевийотъ синъ, пра'о тър'налъ в' одая та, кѫдешчо беше мьрто'цотъ и многу се почудилъ и налютилъ, кога го ненашолъ; — фатилъ да викатъ и да се каратъ, зашчо противъ него'ата по'еля влеголъ некой, та го отмелъ мьрто'ецотъ? Тога майкаму му расказала све, како тая влегла и како мьрто'ецотъ оживелъ и оти ето, во друга одая кѫде гувеела оживената невеста, Той тога со голема радость, си влеголъ при нея во одаята, кѫде гувеела. После голема царска сватба се сторила; царскийотъ синъ си я' зелъ за жена и ето какъ най-малата отъ трите речени сестри со пра'ината нэй-после се сторила царица.

33.

Попотъ и измекяротъ

или

шчо ке сторишь, то'а ке найдишь.

Едно време си биле тройца братя. Еденъ день най-старийотъ имъ братъ имъ велитъ на друдзите: „А бре, братя! како ке живеймe ние вака, безъ работа? Хайде ясъ ке излезамъ да барамъ кѫсметъ!“ А тиіе го опитале: „Кѫде ке ходишь?“ „Ке излезамъ, повторилъ той, негде, ке си барамь кѫсметъ“, и излеголъ да си баратъ работа.

Шетаешчемъ той низъ едно село, стретилъ го еденъ попъ и го опиталъ: „Кѫде шеташь вака, душко?

— Барамъ си кѫсметъ, отго'орилъ му той, да се главамъ негде измекяръ.“

— Идишь у мене, повторилъ попотъ, да те главамъ ясъ?“

— Идамъ“, отго'орилъ пакъ измекяротъ.

— Шчо руга ми сакашь, да ти да'амъ? повторилъ попотъ.

— Колку шчо ке ми да'йшь отго'орилъ измекяротъ".

— Ке ти да'амъ руга, реколъ попотъ, колку шчо ке ти чинитъ, ама све, шчо ке ти речамъ, ке сторишь и да нематъ лютина; зашчо, кой ке се налютитъ, ке му одериме една фаша опинци отъ гръдите!"

— Харно," реколъ измекяротъ.

— Ке ти да'амъ, н. п. 200 грошо'и руга, реколъ му попотъ и ке те 'ранамъ, за време: отъ сега та дури да кукатъ кукайца!"

— Харно", пакъ му велитъ измекяротъ.

Попотъ го зелъ измекяратого дома си. Утрината ке му да'йтъ работа. Далъ му еденъ осмакъ жито на рамо, една погача на гла'а, еденъ комадъ (зелникъ, пита) и една карта вино; му далъ и плуготъ со воло'ите и едно куче да ходитъ предъ него и му наржчалъ:

„Ходи сега и, кжде ке се застоитъ кучево, тамо да изорашь нивата и да го посеишь житово, и пакъ вечерь да ми донесишь све, шчо ти да'амъ, негибнато — житото, погачата, зелникотъ и виното!"

Измекяротъ тър'налъ да 'о'йтъ гьоа на нива со плуготъ и кучето предъ него и со ручеготъ на себе. Ходееть, ходееть, кучето нигде нематъ да се застоитъ. Най-после се сквечерило и той, скапнатъ (уморенъ) и гладенъ весь-день, се вратилъ назадъ. Кога дошолъ дома, попотъ го опитвитъ: „Шчо стори, синко? изора, посея житото?"

„Та кжде?" отго'орилъ му измекяротъ, — кжде да посеямъ? „кучево нигде не се застоя; ясъ весь-день гладенъ и скапнатъ, видофъ, невидофъ, се вративъ назадъ! Кжде ти се застовяло куче? ясъ, сиромахъ, весь-день да скитамъ по него гладенъ!"

„Зашчо", реколъ попотъ, „дали се налюти?"

„Како да не се налютамъ", отго'орилъ измекяротъ! ами дали не іе за лютенье? — Весь-день да скитамъ и да скапнамъ и то гладенъ?

„А! кога іе така", повторилъ попотъ, стой да ти изва'амъ една фаша!"

Попотъ му одралъ една фаща отъ гръдите, му я' префърлилъ преку-рамо и го истералъ.

Измекяротъ си отишолъ дома си со плаченье. Братя му го опитале: „шчо така, бре брате?" — „Незнайте", имъ отго'орилъ той, шчо сумъ цатилъ со еденъ попъ", и имъ расказалъ све, шчо търгалъ со попотъ.

Тога постреднийотъ братъ реколъ: „Сега ясъ ке ходамъ да барамъ кжсметъ;“ а патенийотъ братъ никако не го оста'алъ да хо'йтъ а му велелъ: „Не, брате, немой, не ходи; и тебе ке те найдитъ попотъ, та и ти ке търгашъ како мене!“ А той не го послушалъ брата си, а отишолъ, туку и той патилъ отъ попотъ исто како него.

Най-после най-малийотъ реколъ: „Чекайте сега, ясъ ке 'одамъ да барамъ кжсметъ; ясъ ке му се главамъ на попотъ, да видиме, шчо ке ми сторитъ!“ Братята му го запирале и го не оста'але да 'одитъ, а той пакъ имъ повторилъ: „Чекайте, чекайте да видите ясъ шчо ке му сторамъ!“ И така и той излеголъ да си баратъ работа.

Шетаешчемъ низъ село най-малийотъ братъ, и него го стретилъ попотъ и го опиталъ: „Кжде шеташъ вака, душко?“ — „Барамъ работа, да се главамъ негде, отго'орилъ той.

— Ами нейдишъ у мене, да те главамъ? Опиталъ го попотъ; колку руга ми сакашъ?“ — „Идамъ реколъ той: колку ке ми да'йшъ, да'йми!“

Най-после се пазариле и се погодиле, какошчо беше сторилъ попотъ и со друдзите му братя, — за до кука'йца и да се нелютитъ: кой ке се налютитъ да му одереетъ една фашa опинци отъ гръдите. На све шчо да му речелъ попотъ, измекяротъ отго'орвелъ све: „х а р н о“.

Отишле дома у попотъ. Утрината ке го пратитъ и него на работа. Му далъ, какошчо и на друдзите му братя, беше сторилъ, еденъ осмакъ жито, погача и зелникъ на гла'а, карта вино, плуготъ со воло'йте и кучето предъ него, за да му кажитъ кжде да изоратъ и да посеитъ и му наржчалъ какошчо и на братята му, да оратъ и посеитъ житото тамо, кжде ке се застоело кучето и све шчо му далъ, да му 'и донеситъ назадъ негибнати, какошчо му 'и далъ. „Харно“ реколъ измекяротъ и тр'налъ да ходитъ. Ходилъ шчо ходилъ до негде, зелъ еденъ камень, удрилъ кучето по гла'а и го опралъ. Сетне си седналъ на местото, си ставилъ ручеготъ и му се гостилъ на него; — отъ погачата изелъ здолната кора и стредата, а горната я оста'илъ и со нея поклопилъ тепцията, како да ie цела, негибната погачата; така и отъ комадотъ (зелникотъ) изелъ долната губа и зелeто го измакалъ, горната губа я оста'илъ. После клалъ во тепцията една голема бийолска лепешка и я поклопилъ со горната губа, за да не се позна'атъ оти ie изедена долната. Виното си го испилъ,

а картата я наполнилъ со вода. Потемъ то'а станалъ, та воло'ите 'и продалъ пошчо зашчо, си клалъ паричките в' пазу'а и си дошолъ дома у попотъ.

Кога си дошолъ дома, попотъ го опиталъ: „Шчо стори, бре душко? изора? посея?"

— „Шчо да сторамъ? му отго'орилъ измекяротъ; кучето и волойте по него ходеешчемъ предъ мене, пропадна'а во едно бдато (бара); ясъ да 'и изва'амъ, неможефъ; и така и кучето и волойте се уда'иха.

А попотъ извикалъ: тихъ! бре, душко! како не си 'и вардилъ!"

— Како да 'и вардамъ, повторилъ измекяротъ; ясъ дури да се опулямъ, тиіе се уда'иха. Зашчо, попе, да ли се налюти?"

— „Та шчо ке се налютамъ, реколъ попотъ".

После по'елялъ попотъ на попагята да донеситъ вечера и да ставитъ да вечераеть и ѣ' реколъ: „ехъ, мори попаге, овой нешчо ми се гле'атъ нечинитъ; туку донеси вечера и стави да вечераме!"

Попагята ставила софрата и клала погачата. А Кога зеле да я кършееть и виделе оту била изедена отъ здола, а само горната кора останата, попотъ му реколъ на измекяротъ: „Шчо вака, бре душко. погачава?"

— „Ами ми се ядеше", отго'орилъ измекяротъ.

Отклопиле и комадотъ; и той изеденъ; картата вино, и тая испияна и наполната со вода. Тога попотъ му велитъ пакъ: „Зашчо вака си сторилъ, бре душко? Ами како ти нарѫчафъ ясъ? — да ми 'и донесишъ пакъ назадъ негибнати!

— „Ми се ядеше, повторилъ измекяротъ; не ке седамъ весь-день гладенъ? Зашчо? се налюти попе?

— „Та шчо ке се налютамъ", реколъ попотъ и си скрилъ лютината. Утрината пакъ, му далъ коньотъ и го пратилъ надърва. Измекяротъ отишолъ, неотишолъ на дърва; прошеталъ шчо прошеталъ малу, си нашолъ мушчерия за коньотъ и му го продалъ; а паричките си 'и клалъ в' пазу'а, си зелъ секирата на-ржка и си се вратилъ дома, у попотъ.

„Камо ти дърва, камо ти коньотъ? му велитъ попотъ.

— „Пойдофъ на дърва, му отго'орилъ измекяротъ, и фатифъ да сечамъ една бука; коньотъ си насеше подъ нея; кога пустата бука падна. го уби коньотъ, а за малу и мене ке ме убияше! Ясъ си зедофъ секирата и си дойдофъ!"

— „Како не си варделъ“? му велитъ попотъ.

— „Зашчо? да ли се налюти, попе? повторилъ измекяротъ.

— „Та шчо ке се лютамъ“, отго'орилъ попотъ.

Ами, камо ти я баре секирата?

— „Ено я задъ-врата“, отго'орилъ измекяротъ.

По то'а после, утрината отишле обайцата со диклите нарамо, попотъ и измекяротъ в' лозіе да копаетъ. А зашчо лозіето не се копало со дикли, попотъ пратилъ измекяротого дома, за да земитъ две мотики. (А лозіето не било далеку отъ попо'ата кукя. — се гледало отъ лозіето во кукята). Измекяротъ отишолъ дома; а, наместо да земитъ мотики две, а той понапредъ обесчестилъ и обете жени, т. е. попагята и керка му, па после зелъ мотиките и 'и отнесолъ в' лозіе

Вечерьта, кога си дошолъ дома, попотъ и се научилъ шчо чудо го нашло, се лютилъ многу во себе си и толку, шчо кожата го не соземала, ама немалъ шчо да чинитъ, зашчо го било страхъ да не разберитъ измекяротъ, та да му одеритъ фаша опинци отъ гръдите, какошчо си сториле зборотъ, кога беше го главилъ; за то'а се чинелъ отъ-кафулъ оти гьоа не се лютитъ, а пакъ на попагята си ѣ' велелъ: „А мори попаге! шчо ке чиниме со овой пепендекъ? Кога ке го чекаме до кука'йца? До тога той ке не сотритъ сосемъ! Ами хайде да я качиме момичкана на-муренка, нека кукнитъ до три пѫти како кука'йца, та да му скършине вратотъ!“ (Забѣлѣжите оти испомегю то'а време измекяротъ му подпалилъ на попотъ и кукята).

Я качиле керка си на-муренка и тая кукнала три пѫти како кука'йца: „К у к у, к у к у, к у к у!“ Измекяротъ не билъ тука, а тога си иделъ отъ негде и, кога влеголъ во дворотъ, я чулъ, кога кукала. „Ахъ, реколъ той, шчо си барала во стреде Коложега кука'йца? фърлилъ еденъ камень (*) по нея, я удирилъ по гла'а и я опралъ на место. Момичката паднала долу мьртва.

„А бре, шчо стори така, ослепенику? му велитъ попотъ. Како, шчо;“ Отго'орилъ измекяротъ.

„Како? шчо?“ Повторилъ попотъ. „Ти ми опра керка ми, бре!“

— „Ясъ я сторифъ кука'йца“, реколъ измекяротъ; шчо барала кука'йца во стредъ зима, „во коложега? Зашчо? се лютишь, попе?“

— „Та шчо ке се лютамъ,“ отго'орилъ попотъ.

Пакъ си зборвеетъ, попотъ со попагята: „Шчо ке се чинитъ, мори попаге со ового? Овой нѐ сотра! Како да чиниме, да го

(*) По друдзи приказвачи: фърлилъ со пушка.

истераме, да го витосаме отъ насъ? Хайде да 'ойме гьоа на гости во некоіе село; ходеешчемъ да не стемнитъ на река-на, (тамо на-близу негде имало река); да легниме на мостотъ, да преспияме гьоа ношьта, него да го кла'йме на край, та, кога ке заспиятъ, да го потур'ниме в' река и да го уда'име!" — „Харно велишь," рекла попагята! То'а си сборвеле тие ноша, в' постелята, а Измекяротъ и той гьоа спиялъ, ама билъ разбуденъ и слушалъ све, шчо зборвеле и самъ со себе си велелъ: „Хайде да видиме, сега ке видите и вие!"

И така еденъ день му велеетъ на измекяротъ: „хайде, довечера ке 'одйме на гости ето во кое село!"

Кинисале да ходеетъ, ама било доцкна, та не можеле вечерьта да фтасееть до селото, а одвай до вечерьта фтасале до мостотъ отъ реката; тамо 'и стемнало, и си рекле; „хайде довечера овде, на мостовъ, да преспияме, та утре, отъ рано, си станвиме и си 'одиме в' село на-гости!" Исполегнале 'сите на мостотъ: Измекяротъ го клале да легнитъ на-край, за да можеетъ да го турнееть, спроти какошчо бе'а си се узборвале; после до него, попагята, а най-после, попотъ.

Ношьта, кога попотъ и попагята си заспале и глобоко си спияле, измекяротъ не спиялъ, а лежелъ разбуденъ, станалъ кротко, кротко, та легналъ во-стреде мегю попотъ и мегю попагята, така шчо овая останала на-край. Тога ѣ' велитъ на попагята: „По така, попаге, по така, да го турниме измекяротъ!" Попагята отишла по така и дошла до крайотъ. После му велитъ на попотъ: „Повака, попе, повака, да го турниме измекяровъ!" Попотъ се добралъ до него, а той я потурналъ попагята. Тая паднала в' река, та се уда'ила!

Кога паднала тая во вода и плюснала, попоть со радос' извикалъ: „Хж! го уда'йфме измекяротъ!"

„Хж! я' уда'йхме попагята," се отго'орилъ измекяротъ. — Како, море треснатику? извикалъ попотъ!

Така; зашчо? се лутишь, попе? отго'орилъ измекяротъ. Попотъ не можелъ веке да си држитъ лутината и му роколъ: „Ами како да се нелютамъ? Ти ми уда'й воло'йте, ми опра коньотъ, ми пострамоти попагята и керка ми, и послѣ ми я опра и нея; ти ми изгоре кукята, а най-после ми уда'и и попагята! Та како да се нелютамъ? Дали не іе за лютенье? Ахъ, кога се лутишь, му реколъ измекяротъ, ела да ти одерамъ една фаша опинци отъ гръдите!" Му одралъ една фаша опинци отъ гръдите, му я пре-

фърлилъ преку-рамо и му реколъ: Я! ти знаеше да имъ сторишь така на братя ми? Сега търпи и ти, да те научамъ умъ; ушче едножь да знаишь како да главяшь измекяри!“ И си отишолъ.

Така най-малийотъ братъ му отплатилъ на попотъ за братя си. Така, койшчо чинитъ, то'а и на'ожджатъ.

34.

Куцото петле и мачорокотъ (котаракотъ).

Си биле еденъ дедо и една баба. Тие си имале едно петле куцо и еденъ мачорокъ.

Еденъ день бабата рекла на Деда: „Дедо! Хайде да си се делиме; да си поделиме и стоката!“ Тие се делиле, си поделиле и живата стока, петлето и мачорокотъ. Мачорокоть падналъ деду, а петлето, на бабата. Бабата си имала една асприца; а тая ѣ' загинала. Бабата многу жаляла за асприцата, а петлето ѣ' рекло: „бабо! не жаляй; ясъ ке ходамъ, у цара, да я барамъ асприцата!“

Петлето кинисало да ходитъ у цара на давия да я баратъ асприцата и, куць куць, куць куць, дошло до една река. Реката била голема и силна, та неможело да я' прейдитъ. Тога то'а зинало со гжзотъ и я испило водата отъ реката. Реката се иссушила и петлето си поминато отъ таде река. Пакъ петлето тър'нало да си хо'итъ, куць куць, куць куць, и по пѫть стретило еденъ волкъ. Волкотъ го опиталъ: „су здравіе, вака, куцо петле?“ — „У цара, надавия, му отго'орило петлето.“ Волкотъ сакалъ да го изе'итъ, а петлето зинало пакъ со гжзотъ и го лапнало целъ волкатого. После пакъ си тър'нало пѫтотъ и дошло у царотъ. Се качило на царските полесоци и попеяло: „Кикирикуу! Цару, цару, жити царицата, да'йми асприцата!“ Царотъ, кога го чулъ, се налютилъ и по'елялъ, да го фатееть и да го фърлееть во конюшницата, за да го изгазееть коньите. Царските людіе го фатиле и го фърлиле во конюшницата за да го изгазееть коньите. А петлето тога дриснало волкатого, и овой издавилъ свите коньи.

Пакъ петлето се качило на полесокъ и попеяло: „Кикирикуу! Цару, цару, жити чалмата, дай ми асприта!“ Пакъ чулъ царотъ и се налютилъ, та по'елялъ да го фатееть и да го фърлееть во нагорена фурна, за да изгоритъ. По царската по'еля го фатиле и го фърлиле во фурна. Петлето отпушчило водата отъ реката, шчо беше испило, та исгаснала фурната и то не изгорело.

Пакъ се качило на полесокь и викало: „Цару, цару, жити царицата, дай ми асприцата.“ Тога царотъ реколъ: „Фърлите го во хазната отъ белите пари, та да се уда'итъ.“ Го зеле и го фърлиле во хазната со белите пари. То'а зобало, зобало и се назобало бели пари, (1) та сетне си легнало и се уталожило како умрено. „Я видите, шчо се стори петлето“, имъ реколъ сетне царотъ. Царските людіе го виделе кѫде лежело и имъ се сторило оти навистина било умрено, та го зеле за нога и го исфърлиле на пѫть, на бунишче. А то'а потемъ малу си станало, се качило пакъ на полесокъ и викнало: „Цару, цару, жити чалмата дайми асприта!“ Пакъ царотъ чулъ и много се налютилъ, та по'елялъ на людіето си, да го фатеетъ и да го фърлеетъ во хазната со флоринте, да не ке зобнитъ некой флоринъ, та да се уда'итъ. Царските людіе го фатиле и го фърлиле во флоринте. То'а зобало, зобало и се назобало флорини, а сетне се уталожило и си легнало како умрено. Царските людіе пакъ го побарале, го нашле како умрено та го исфърлиле на пѫть, на бунишче.

А петлето, потемъ малу време, отъ како го исфърлиле, си станало, та куць куць, си дошло дома, при бабата си, и ушче отъ пѫть, ѣ' викатъ: Бабо, бабо, постели еденъ килимъ, земи сукалото, удри ме, удри ме по гѫзъ, та да видишь шчо ке ти посерамъ,“ и си влегло дома. „Ехъ, шчо ке ми посеришь, му велитъ бабата, — кокошайнци!“ — „Не, бабо, не, повторило петлето; „туку постели еденъ килимъ, земи сукалото, удри ме, удри ме по гѫзъ, та да видишь, шчо ке ти посерамъ!“ Бабата най-после го почула, послала еденъ килимъ, зела сукалото и удрила, удрила петлето по гѫзъ, а то'а: дрисъ — бели пари, караграшо'и, дрисъ, — жълти пари, флорини, та надрискало еденъ купъ бели пари и еденъ купъ флорини.

Дедо со Мачорокотъ слушале слушале, виделе и завиделе на бабата. Мачорокотъ тога му реколъ Деду: „Пушчи ме, Дедо, и мене, и ясъ да ти донесамъ незна'ено пари!“ И Дедо го пушчилъ Мачорокотъ да му надонеситъ пари. Той, Мачорокотъ, со търчание отишолъ во една водейнца; тамо се изнало'алъ и се изнаялъ глусци (мишки), та ето ти го со радос' при Деда и му викатъ; „Дедо, дедо, бѣргу бѣргу постели еденъ килимъ, земи сукалото, удри ме, удри ме по гѫзъ, та да видишь шчо ке ти испосерамъ! „Дедо со бѣрзина послалъ еденъ килимъ, зелъ сукалото, удрилъ, удрилъ, Мачорокоть по гѫзъ, и той му издрискалъ полнъ килимъ глусци.

(1). Споредъ приказвачотъ; карагрошо'и.

35.

Мома Тентелина и вълците.

Едно време си била една майка. Тая си имала едно дете мжжко, а многу женски ѣ' биле умреле. Едножь бидеешчемъ тая тежка (непраздна), си отишла на дърва. Идеешчемъ си отъ планина, везана со дърва, пропаднала и се закачила во едно блато (бара) и никако неможела да излезитъ отъ него. Во то'а време отъ тамо поминалъ еденъ волкъ, и тая, виждаешчемъ го, му се помолила да ѣ' поможитъ, за да излезитъ отъ блатото и му рекла: „волку, волку, я свърти се, да ти се фатамъ за опашката, та да излезамъ отъ блатово!" — „Шчо ми да'ашь, ѣ' отго'орилъ волкотъ, да ти пода'амъ опашкава, да се фатишь, та да излезишь?" — „Шчо имамъ ясъ, кутра, да ти да'амъ," отго'орила жената; "не имамъ нешчо, та да ти да'амъ? Ако би имала, би ти дала!" — „То'а, шчо имашь во себе, ѣ' реколъ пакъ волкотъ; кога ке го износишь и го родишь, тога да ми го да'йшь; ако бидитъ мжжко, нека ти бидитъ твоіе, ако бидитъ женско, да іе моіе!" Жената се ужаляла многу и се задумала (замислила), каковъ отго'оръ да му да'йтъ на волкотъ. Най-после, немаешчемъ шчо да чинитъ, за да излезитъ отъ блатото и да се куртулисатъ, му рекла: „Хайде, ти го да'амъ, — ако іе женско!" Тога волкотъ се свъртилъ со опашката конъ нея, и жената му се фатила за опашка, та си излегла отъ блатото и си отишла дома си со дървата.

Поминале, непоминале неколку дни и ѣ' се родило момиче. Името му клале: „Тентелина." Момичето израсло и си шетало по пжтишча, а майка му забора'йла, шчо му се таксала на волкотъ Еденъ день, кога Тентелина си шетала по пжтишча, я' стретилъ волкотъ и ѣ' наржчалъ да ходитъ да ѣ' речитъ майце си: „Шчо си му таксала на волкотъ, си сакатъ, да му го да'йшь!" Момичето рекло: "харно," ама забора'йло да ѣ' кажитъ на майка си.

Други день волкотъ пакъ я нашолъ Тентелина и я опиталъ, да ли ѣ' рекла майце си то'а, шчо беше ѣ' нарачалъ да ѣ' речитъ? „Не, отго'орила тая; зашчо забора'йфъ!" Волкотъ повтуръ ѣ' наржчалъ да ѣ' речитъ майце си, да му да'йтъ то'а, шчо му таксала, ако не, реколъ той, „кога ке те найдамъ ушче едножь, ке те изедамъ!" Момичето си дошло дома и ѣ' рекло майце си: „А поти, нано! ме найде еденъ волкъ и ми наржча да ти речамъ, да му да'йшь то'а шчо си му таксала!" Майка ѣ' се ужаляла многу и ѣ' рекла: "кога ке те найдитъ ушче едножь, ти да

му речишь, оти си забора'йла да ми речишь!“ Момичето отго'орило: „Не, поти кано, не; той ушче некни ме найде и ми нарѫча да ти речамъ, ама ясъ забора'йфъ да ти кажамъ; а накъ сега ми рече, ако не ти речамъ, кога ке ме найдитъ ушче едножь, ке ме изе'йтъ!“ — „Ако, ако, повторила ѣ' Тентелинина майка; така речи му ти, оту си забора'йла.“ Трети пѫть волкотъ пакъ я' нашолъ Тентелина и я' опиталъ, да ли ѣ' рекла майце си то'а шчо беше ѣ' нарѫчалъ? Пакъ момичето му рекло: „Забора'ифъ.“ Волкотъ за последенъ пѫть ѣ' нарѫчалъ Тентелине, и ѣ' реколъ: „Ако те найдамь ушче едножь, мутлакъ ке те изедамъ.“ Момичето дошло дома си и ѣ' казало майце си. Майка му видела, невидела, оту како да іе, волкотъ ке го изе'йтъ, си го излюбила харно, харно, му дала и едно яболко и му рекла: „кога ке те найдитъ ушче едножь, ти да му речишь: шчо ти таксала, да си го земишь!“ Волкотъ пакъ я' нашолъ Тентелина и я' опиталъ, да ли ѣ' рекла майце си то'а шчо беше ѣ' нарѫчалъ да ѣ' речитъ? „Ѣ' рекофъ,“ отго'орила тая, безъ да знайтъ кутрата оти ѣ' нарачалъ за нея. „Шчо ти отго'ори? пакъ опиталъ волкотъ.“ — „Шчо ти таксала, ми рече майка ми, да си го земишь!“ “Ехъ, кога е така, ѣ' реколъ волкотъ, ела со мене.“ И така волкотъ си го зелъ момичето, си го отнесолъ, та си го качилъ на една висока ясика (топола). Отъ тога веке волкотъ шеталъ, кѫде шеталъ деня а навечерь си иделъ тамо и му виквелъ на момичето: „Тентелино, Тентелино, Тентелино! пушчи си косите, да се качамъ!“ Тая имала долдзи коси, му 'и пушчала на долу, та той се качвелъ по ними.

Тентелина, какошчо рекофме, имала само еденъ братъ, Костадинъ, мегю многуто сестри, шчо бе'а умреле, а само една тая беше останала. Еденъ день братъ ѣ' опиталъ майка си: „Майко, камо я Тентелина, сестра ми? Шчо нематъ ушче да до'йтъ? Толку сестри имаешчемъ, свите ни умреле, шчо се стори Тентелина? Да ми кажишь!“

Майка му фатила да плачитъ и не сакала да му кажитъ. Той я стисналъ многу: “я ми кажвишь, шчо се стори Тентелина, ѣ' велелъ той, я не іе чаре инако!“ Тая видела, невидела, най-после му казала. „Бефъ я таксала на волкотъ, му рекла майка му, той ми я зеде!“ Детето многу се ужаляло и ѣ' рекло: “Кажи ми на коя планина живейтъ той волкъ, ясъ ке ходамъ, ке си я земамъ!“ — Немой, синко, му велитъ майка му; тая до сега іе изедена; сакашь и тебе да те изе'йтъ, та да останамъ сама, како кука'ица?“

„Не; на име Божие, ясъ ке ходамъ, повторилъ синъ ѣ', само ти кажи ми, на коя планина живейтъ волкотъ.“ Най-после майка му му казала планината, кѫде шчо живелъ волкотъ, и той отишолъ.

Кога приблизалъ до планината, Тентелининийотъ братъ, Костадинъ, стретилъ една баба и я опиталъ: „Бабо! Да ли знайшъ кѫде му іе седалишчето на той волкъ, шчо зеде една момичка? кажи ми, ако знайшъ, те молямъ, ке ти да'амъ големъ бакшишъ.“ А бабата му рекла: „Ено на оная, висока ясика, тамо я качилъ момичката и, кога да до'йтъ на вечерь, ѣ' виквитъ: „Тентелино, Тентелино, пушчи си косите, да се качамъ; а тая ке си пушчитъ косите и той ке се качитъ по ними.“ Сетне пакъ ѣ' велитъ детето: „бабо! како можамъ да се качамъ, та да я сметнамъ долу?“ — Ясь ке те научамъ, како, му рекла бабата и отишла заедно кѫде ясиката.

До самийотъ коренъ отъ ясиката бабата завалила огонъ и на огнотъ клала еденъ сачь (вѣршникъ) н'опаку. Момичката озгора, кога го видела сачотъ н'опаку, ѣ' рекла на бабата: „Не така, бабо!“ — „Ами како, мори керко? Опитала бабата; я слези, те молямъ, кажи ми, како да го кла'амъ?“ — „Би сумъ слегла, отго'орила момичката, ама сега ке до'йтъ волкотъ, та ке ме на'йтъ долу и ке ме напра'йтъ парчина!“ А братъ ѣ' слушалъ задъ ясиката. Бабата пакъ ѣ' рекла: „Знамъ, мори керко, оти не се мамишъ, ама ке ти кажамъ пра'о: „братъ ти іе дошолъ по тебе, за да те земитъ!“ — „Чувай се, бабо, отго'орила пакъ момичката; оти, ако до'йтъ волкотъ и ве на'йтъ тука, ке ме изе'йтъ та и мене та и брата ми; сетне кукята майчина ми како ке останитъ? Како да слезамъ ясъ да дойдамъ при него, кога дури и олджиците сборвеетъ, та ке му кажеетъ на волкотъ!“ — „Да те научамъ ясъ, ѣ' рекла бабата: На олджиците меси имъ по едно кравайче, за да не сборвеетъ, та ти 'оди си со брата ти!“ Тентелина имъ месила кравайчина и имъ дала по едно на свекоя олджица, а едно само олджиче било скрияно во скореноть отъ волкотъ. Тентелина слегла отъ ясиката и си тър'нала да си 'о'йтъ со брата си, а бабата имъ рекла: „Земите си со себе еденъ чешель, еденъ калапъ хума и еденъ калапъ сапунъ; кога ке си 'одите нѫтемъ, ако волкотъ търчатъ по васъ, виіе фърлите я' задъ себе хумата; тая ке се сторитъ кало'и големи, та той не ке можитъ да 'и поминитъ и виіе ке се отдалечите. Пакъ ако ве прифтасатъ, фърлите задъ себе чешельотъ; той ке се сторитъ търніе; волкотъ ке се запритъ во тър-

ніето, та не ке можитъ да ве втасатъ. Най-после, ако се приближитъ до-васъ, тога виіе да го фърлите сапунотъ; той ке се сторитъ планиніе, та ке му пречеетъ и виіе ке се отдалечите, ке отбегате!“

— Хайде сега, Тентелино, да си хо'йме, реколъ братъ ѣ', оту майка я' остайфъ сама, како кука'йца! „Момичката тър'нала да си 'ойтъ со брата си, а овой ѣ' далъ на бабата таксанийотъ бакшишъ. Зеле со себе хума, чешель и сапунь и си тър'нале пжтотъ.

А той день волкотъ си собралъ приятели, друдзи волци и 'и канилъ нагости, да 'и гоститъ со Тентелина. Кога дошолъ до ясиката заедно со приятелите си, волкотъ, какошчо сиималъ адетъ свекогашь, викналъ: Тентелино, Тентелино, пушчи си косите, да се качамъ!“ А Тентелина я' немало да му се отго'оритъ или да му пушчитъ пърцъдзите си, за да се качитъ! тога олджичето, скрияното во волчевийотъ скоренъ, се одзвало и со кночокъ гласъ викнало: Тентелина си я' зеде братъ ѣ'!“ Волкотъ како чулъ така, реколъ на другарите си: „Г'ази, газида газиме, да я' на'йме Тентелина, на нея да се навечераме!“ И така свите волци тър'нале по нея и по брата ѣ' и до негде'а 'и привтасале. Тога тиіе фърлиле задъ себе 'умата, та се сторила кало'и големи и волците не можеле со лесно да поминеетъ, а братотъ и сестрата доста се отдалечиле. Волците со мжка префърлиле кало'ите и пакъ 'и прифтасале, а тиіе, Тентелина и братъ ѣ' виждаешчемъ 'и наблизу, го фърлиле чешельотъ, та той се сторилъ търніе и кжпини, и волците многу се заба'йле дуги да преминеетъ търніето и кжпиніето, и така братъ и сестра пакъ доста отбегале. Най-после волците пакъ се доближиле до ними; Тога Тентелина се обзжрнала на задъ и 'и видела, та му рекла брато'е си: „Брате! Овиіе наближи'а туку бьргу фърли го сапунотъ, да откиниме! „Братъ ѣ на часотъ го фърлилъ задъ себе сапунотъ, та се сторилъ висски планиніе. Волците, кога виделе планиніето, скапнале (се уморіле) и се кратиле назадъ многу налютени; се скарале мегю себе и го раскинале волкотъ, шчо беше 'и канилъ на гости, а не 'и гостилъ со Тентелина.

Децата, братъ и сестра, си отишле дома и клюкале на врата. А майка имъ, седеешчемъ дома сама, отъ жаль, се сторила како кука'йца, — непознавала никого, а све си плачела. Кога децата ѣ' клюкнале, тая отго'орила; „Кой іе той? Кой клюкатъ? Да іе синъ ми Костадинъ и керка ми, Тентелина, пакъ не стан-

вамъ да имъ отъ отворамъ !“ Тая ’и мислела загубени, изедени! А децата ѣ’ повториле: отвори, майко; оту ясъ сумъ, синъ ти Костадинъ, ти я носамъ и сестра ми Тентелина!“ Тога слегла майка имъ да имъ отворитъ и имъ отворила. Кога ’и видела, сина си и керка си, многу се зарадвала, ’и изгушкала и свите заедно се израдвале.

36

Нечестностьта на една жена.

Едно време си биле еденъ мжжъ и жена. Тиіе си имале и неколку дечина. Жената не била толко отъ честните — мжжь ѣ’ не ѣ’ билъ на кейфотъ. Мнозина него’и приятели му велеле: Женати не вървитъ по правийотъ пѫть! А и самъ той веке я’ подразбралъ, и, за да я’ разберитъ по-’арно, се узборвалъ со попотъ и со приятелите си, да умритъ отъ-нафулъ.

Той се поболилъ отъ нафулъ и отъ нафулъ умрелъ. А жена му, на место да жалятъ и да плачитъ, зашчо изгубила стопана си, тая со радос’ си се разиграла хоро, а, колко за очи, откупила една друга жена, за да го тжжитъ. Откупената тжжалка, зашчо не ѣ’ било жаль за чужъ мжжъ, не знаела ни како да го плачитъ нито како да го тжжитъ, а я опитвела жена му: „Како да го тжжамъ, мори сестрице?“ Тжжи го, де, како ке го тжжишъ, отго’орила жената на умренийотъ и си търгала хорото. Тжжалката фатила да го тжжитъ, какошчо знаела: „Б р а ч е, б р а ч е, к и л о г р а ѳ ъ т е п л а ч е! Р ж а т к а в о л н а и к о р а с л а н и н а!“ сир. колко шчо ѣ’ платила жена му, за да го тжжитъ. Той све слушалъ и гледалъ, туку си малчелъ.

А, за да го кренееть по бьргу и да го закопаеть, жена му, ушче во лазоросвеньето, беше му клала во гръдите, подъ лазоротъ, еденъ купъ смрадъ, за да се смьрдитъ по-бьргу. Го тжжила, шчо го тжжила тжжалката и жена му излегла во стредъ село, та се развикала колко шчо гласъ я’ дьржелъ: „Селяни! Елате, кренитe го, закопайте го мжжа ми, зашчо се смьрди веке!“

Ехъ, дошле селяните и попотъ и го кренале та го отнесле в’цьрковь, да го закопееть гьоа: тая, господь знайтъ, не ни отишла на мьрто’ецъ в’цьрковь, а со радос’ истърчала на пазаръ, та си купила едно ново винено гърне и со него вечерьта пиящемъ си вино се веселила со дечината и имъ велела: „Напите ми се, синчина! сега со ново гърне, до пѫта, со новъ татко!“ На тиіе речи нейзини, мжжь ѣ’ се показалъ со гла’ата отъ вратата, и

дечината му го виделе и ѣ' рекле майце си : Мамо! ено го татко!“ А тая, мислеешчемъ оти мжжь ѣ' станалъ воперъ (гробникъ), имъ рекла: „малчите! Пиперь му в' носъ, гламна му в' гжъ, сир. какошчо велеетъ, кога да видееть некой воперъ. То'а многу пжти повториле децата и майка имъ, до кога най-после, не дотраялъ веке мжжь ѣ', влеголъ нжтре, грабналъ жена си за пърцагъ, та я' избилъ, колко и какошчо си го сакала, и я истералъ сосемъ.

37.

Друга приближителна.

Едно време си биле еденъ мжжь и жена. На жената не іе билъ угоденъ мжжь ѣ', та си барала и друдзи приятели, ама отъ мжжа си неможела да си работатъ, какошчо сакала, — да си и' коситъ дома слободно. За то'а намислила да се помолитъ Богу да ѣ' го ослепитъ мжжотъ, за да бидитъ слободна отъ него. И така фатила да о'йтъ в' църковь отъ рано, да се молитъ Богу, да ѣ' го ослепитъ.

Мжжь ѣ' гледаешчемъ я, да хо'итъ ката день отъ рано в' църковь, се чуделъ: „Шчо толку божевна му се сторила жената?

Най-после еденъ день намислилъ да хо'итъ и той в' църковь, за да видитъ шчо чинитъ отъ толку рано тамо жена му ката день? И така той една утрина станалъ по-рано отъ жена си и скришемъ, безъ да ѣ' кажитъ нейзе, кжде ке хойтъ, отишолъ в' църковь и се скрилъ в' алтаръ.

Не поминало многу, ето ти я и жена му; се застояла предъ алтарь, фатила да се кърститъ дури отъ земя и со све сърдце да се молитъ Богу велеешчемъ: „Господи! ослепими го мжжа ми! Господи! ослепи ми го мжжа ми!“ Мжжь ѣ' нжтре в' алтаръ слушалъ и малчелъ, а най-после, на третьото изго'орвенье нейзино, ѣ' се одзвалъ отъ нжтре со дебелъ старски гласъ, гьоа како отъ Бога да иделъ гласотъ и ѣ' реколъ: „Ке ти го ослепамъ, ке ти го ослепамъ! ке ти го ослепамъ! Само ти да заколишь яло'ата крава, да му месвишъ ката день по една подпа'ана погача и да му да'ашь по една карта вино! Така да го 'ранишь ката день до четиресеть дни, та ясъ ке ти го ослепамъ!“

Тая, кога чула таковъ отго'оръ отъ Бога, со голема радос' си отишла дома. А, отъ како си дошолъ мжжь ѣ', му рекла: „Мжжу, хай да я заколиме яло'ана крава; чуму ни іе, шчо файде имаме отъ нея? Зашчо да я дьржиме и да я 'раниме по пусти-

на? Ами да я заколиме и да си я изедиме!“ — „Х[illegible]но“, ѣ’ рекол̀ мжжь ѣ’, да я заколиме; и я заклале.

Жената радостна, месила една погача подпа’ана, [illegible]отвила отъ кравечкото месо, му купила и една карта вино, та му [illegible]тавила и го нагостила мжжа си. Така тая го гошчавала до чѐ[illegible] ресеть дни. А мжжь ѣ’, гошчаеишчемъ се така на редъ неколк̀ дни, фатилъ да се чинитъ отъ нафулъ, гьоа не гля‘алъ: — тука се сопиналъ отъ малечки нешча, тука незнаелъ кѫде да стжпнитъ, тука пакъ падиналъ и другзи такви гьозбайджилоци прaелъ. А тая му велела: „Шчо така, мжжу, како некой слепъ чинишь?“ А той пакъ ѣ’ отго‘орвелъ: „Не ми се гля’атъ, мори жено!“ И така мжжь ѣ’ оть день на день све пойке ослепвелъ гьоа. Кога дошолъ четиресетийотъ день, сос’емъ веке ослепелъ!“

Жена му тога, место не я дьржело отъ радос’! Го клала мжжа си на кѫтотъ да си седитъ, му давала да я’йтъ во най‘нче и тука да си лежитъ; а тая уверена веке оти мжжь ѣ’ ослепелъ и му се не гля‘атъ, фатила слободоно да си и’ носитъ приятелите. Една вечерь, кога еденъ отъ приятелите ѣ’ дошолъ, и си легналъ да си спиятъ со нея, како со своя жена, ослепенийотъ мжжь станалъ на полъ ношчь, кога тиіе си спияли, ѣ’ го заклалъ любовникотъ, бозъ да узнаитъ тая и пакъ си легналъ на кѫтотъ, кѫде шчо беше лежелъ и понапредъ како да не знаитъ нишчо.

Некоіе време конъ ранска доба, се разбудила жената и, кога видела, чудо почудено, — любовникотъ ѣ’ закланъ, се потресла и фатила да му викатъ мжжу си: „Мжжу море, я стани, шчо іе ова душогубіе, шчо се сторило во кукява?! А мжжь ѣ’ престоренъ не само како слепъ веке, ами и како глухъ, одвай ѣ’ се одзвалъ: „Ха а? како? . . .“ А море, душогубіе, ослепнику! шчо вака се стори ти, како слепъ, така пакъ и глухъ?“ Пакъ той ѣ’ отго’орвитъ: „Ха? . . Шчо велишь? . . .“ „Море, душогубіе, туку стани да го спастриме некако“, му викала жената.

Тога мжжотъ станалъ некако слепички и се узборвале со жена си како да го спастреть закланийотъ нейзинъ любовникъ; — се узборвале да го зашияеть во едно врешче и да го фърлееть в’ река со све врешче. Е, го зашиле во врешче, и сетне мжжотъ ѣ’ велитъ жене си! „Жено! земи го, крени го и носи го ти на рамо, зашчо мене не ми се гля’атъ, а ясъ оть одзади ке ти крепамъ!“ Жената го кренала врешчето на рамо и тър’нала да хо’йтъ на река, а мжжь ѣ’ отъ одзади гьоа ке ѣ’ крепитъ, за да не ѣ’ тежитъ многу. А, на место да ѣ’ крепитъ той, отъ одзади, хо-

деешчемъ по[illegible]нея, дури 'ошле до река, полека, полека го зашилъ врешчето[illegible]а рутишчата кейзини, та, кога дошле на вырфъ-мостотъ, [illegible]опиталъ жена си: „Не сме ли дошле ушче на-мостъ?“ [illegible]ойдофме, му отго'орила жена му!“ „Хж, сега, бухни го“, ѣ' [illegible]олъ той, и тая го отвратила врешчето, за да го фърлитъ в' [illegible]ека. А зашчо беше сошияно врешчето за нея, заедно со него паднала во реката и тая сама и се уда'йла! Така той кутрий мжжь откиналъ отъ нечестната си жена!

38.

Неученийотъ попъ.

Едно време во едно село имало еденъ попъ сос'емъ не ученъ. Той незнаелъ ни да пеитъ (да чете) ни да кършча'атъ деца ни да венча'атъ младоженци нито пакъ да отпевятъ мъртовци. Кога неелъ в' църковь, той, за да не го слушаетъ како ке пейтъ, люгето и' истервелъ надворъ отъ църквата дури да испеитъ.

Едножь му донесле да кърститъ едно дете. Попотъ зелъ детето да го кършча'атъ и го искапилъ во горешча врена вода. Детето се попарило и в' ржце на попотъ му мърцнало и умрело. Попотъ, како го виделъ, оти умрело детето, го исфърлилъ и имъ реколъ на тиіе, шчо бе'а му го донесле: „На ви го ова дете; ова дете нечинитъ; донесите ми друго, вакви деца не сакамъ да ми носите!“

Селяните се чуделе со него, а по'йке, зашчо, кога неелъ в' църковь и' истервелъ отъ църква надворъ. Едножь еденъ селянинъ реколъ на друдзите: „Стойте; явъ ке го обидамъ, ке видамъ шчо чинитъ и ке разберамъ како пеитъ в' църковь. Той умрелъ отъ нафулъ и селяните го отнесле в' църковь, за да го отпейтъ. Попотъ зелъ кадалницата и книгата да го пеитъ, а понапредъ селяните и' истералъ надворъ. Кога попотъ фатилъ да мърморитъ надъ мърто'ецотъ нешчо-нишчо, умренийотъ отъ нафулъ селянинъ не можелъ да дотърпитъ и да се додържитъ да не се насмеитъ. Той се насмеалъ со себе и, и смеешчемъ се, мърдналъ некако со снжгата или со ржката. А попотъ, кога го виделъ оту мърдналъ, му се сторило да не станжлъ воперъ, та завъртилъ едножь со кадалницата, го удрилъ по гла'а и тука го остаа'илъ на место. После излеголъ надворъ и имъ се развикалъ на селяните: Шчо вака недоумрени люге ми носите, да пеямъ, бре селяни, та ясъ да се мжчамъ да и' доумирамъ? „Ено, чо'еконъ,

шчо сте ми го донесле, не беше доумренъ!“ — „Ами го доумре попе?“ го опитале селяните. — Ке го доумрамъ, ами ке го оста'амъ така?“ Имъ отго'орилъ попотъ. „Хж! свършифме работа! си помислиле селяните. И така умренийотъ отъ нафулъ селянинъ попотъ сторилъ еденъ трудъ та го доумрелъ на вистина и си го закопале!

Ето ти попъ, ето ти стока!

39

Честната невеста (1)

Едно време си биле еденъ мжжъ и жена. Тиіе си имале само еденъ синъ. Кога имъ порастилъ синотъ и дошолъ на време за женење, го свършиле за една девойка и го оженале. Невестата му била мошне харна, честна, умна, работна и прокопцана, ама никако не зборвела — све си малчела. Зетотъ, татко му и майка му, многу си я любеле, зашчо во све била харна, а само многу жаляле, зашчо не имъ зборвела, и мислеле я да не би да іе нема.

Поминале година, две, дури и три години я чекале да прого'оритъ, туку тая никако не прого'орила — во трите години никакъ зборъ отъ устата си тая неизва'йла. Най-после си рекле: „како ке чиниме ниіе вака со нема невеста?“ И намислиле да земеетъ друга невеста за сина си. Го свършиле повтуръ за друга и го оженіле. Новата невеста я донесле и я клале в' кьоше да гувейтъ. Кога ставиле софрата да вечераеть, пьрвата невеста со угарокъ борина имъ светела, како шчо іе адетъ по селата, — да светееть невестите со угарокъ борина, кога вечераеть домашните люгіе, — а новата невеста гувеела в' кьоше. Светеешчемъ нематa невеста, ѣ' догорелъ угарокотъ борина, та ке ѣ' изгореле пьрстите, а тая пакъ не велела нишчо, не прого'орвела, нито пакъ земала други угарокъ, а чекала да ѣ' дадееть. Тога новата невеста се одзвала отъ кьоше и рекла: „А мори, нема, немачко! ако си нема, немачка, не си и слепа, слепачка, да видишь оту ти догорела борината и ке ти изгорееть пьрстите, та да 'ойшь да земишь друга борина?“

Дури тога нематa до тога невеста отворила уста, прого'орила и ѣ' рекла: „Бре, Бре!“ Ясъ не сумь ни нема, немачка, ни слепа слепачка; туку три години не сумь прого'орила, зашчо сумь чинила честь една година свекру си, една свекърве си и една стопану си; а ти, три дни ушче не си сторила, и той-часъ отъ кьоше се одзва и прого'ори!“

1) Со сжшчето съдържание има и песна. вижд. Милад. „Сънце'а майка.“

Кога чуле кукъните люге — майка и татко, оту немата до тога невеста прого'орила, многу се зарадвале и той-часъ му казале и зетотому. Той тога со радос' си я зелъ пакъ нея за стопанка своя, а новата бесстрамна невеста я зелъ отъ кьоше, та я вратилъ у майка ѣ'!

40.

„Господи брани отъ женска беля!"

Си биле еденъ мжжь и жена. Жената многу пжти го учела мжжа си: „Мжжу, му велела, кога да се кърстишь (кога да се молишь Богу), да велишь по едножь и: „Господи, брани отъ женска беля!" А той не сакалъ да я слушатъ и ѣ' велелъ: „А, шчо ти настинала гла'ата! А зашчо да велямъ така? Шчо можитъ да ми чинитъ жената?" А тая пакъ му велела: „Ясъ шчо ти велямъ, да велишь: Господи брани отъ женска беля!" Море, хайде ти и'! да сумь речелъ, ѣ' отго'орвелъ мжжотъ. Ехъ, харно; рекла му тая най-после, ке видишь и ти!"

Една утрина си станале; жената го испратила мжжа си на работа — на оранье, а тая отишла в' чаршия и купила неколку риби; дошла дома, та едни отъ ними 'и зготвила во тава, а другите 'и завила во скутникотъ си и отишла на-нива кѫде мжжа си, да го видитъ шчо чинитъ и да му отнеситъ ручегъ. Кога 'ошла на нива, мжжь ѣ' си оралъ. Тая му рекла: „Седни си малу, мжжу, да поисчинишь и да си ручашь, а ясъ ке ти поорамъ!" Мжжотъ си седналъ да си ручатъ, а жена му зела плуготъ и орала дури ручалъ той. Ораешчемъ тая, расфьрлила по браздите рибите, шчо беше 'и донесла завияни во скудникотъ си; а, кога приближило време мжжь ѣ' да станитъ отъ ручеготъ, тая се навела, зела една риба и му извикала: „Я, види, мжжу, шчо си найдофъ? — Една риба." Ораешчемъ пакъ по тамо зела друга, и пакъ му викнала: „Я, пакъ си найдофъ ушче една!" Така сторила со свите риби та дури 'и собрала. А мжжь ѣ' се чуделъ и ѣ' велелъ: „Како така, мори жено? Ясъ толку оранье орафъ, не найдофъ ни-една риба, а ти, како така, найде толку риби?" Како да било, било, той веке 'и виделъ рибите со очите си и завервалъ.

По малу време жената рекла мжжу си: „Ясъ веке ке си 'одамъ дома." „Ходи си," ѣ' реколъ мжжь ѣ', „и да и' зготвишь рибите за вечера". Жената си отишла дома, а вечерата си я имала гото'а ушче отъ раното, туку беше я скрила.

Вечерьта, кога дошолъ мѫжь ѣ' отъ оранье, ѣ' по'елялъ да ставитъ ссфрата, за да вечереетъ. Тая ставила софрата само со 'лебъ и соль, а тавата со рибите не я ставила, нито пакъ му казала мѫжу си оту имало гото'а тава со риби. Донеси да вечераме, ѣ' реколъ той? — „Ето, вечерай," му отго'орила жената! — „Шчо да вечерамъ? Повторилъ той, само 'лебъ и соль?" — „Ами шчо си донесолъ, му повторила тая, та шчо сакашь друго да ти донесамъ?" — „Мори камо рибите, шчо ти наряфъ да и' зготвишь?" — „Какви риби? му велитъ тая; какви риби барашь да ти сумь зготвела?"

И така се раскарале помегю себе, та ке се избияле; — Той ѣ' велелъ: „Мори камо рибите, шчо 'и найде на нива?" А тая пакъ викала: „Да видитъ Господь!... Ке ме оперитъ мѫжь ми! Кѫде се чуло и видело, риби да се найделе во нива?" Комшиите, кога чуле врѣвата и вико'ите женини, дотьрчале да видеетъ шчо ie, и да и' помиреетъ. Жената и предъ ними викала: „Да видитъ Господь!... Ке ме оперитъ мѫжь ми! А мѫжь ѣ ѣ велелъ:" Немой така, мори, не викай, страмота ie, невикай оту ке те операмъ! „Ама тая све викала и на комшиите имъ велела:" Аманъ, Виie и Господь! Овой чо'екъ сакатъ да ме оперитъ! Ми сакатъ, вечера, риби, шчо сумь нашла на нива! Какви риби се наожвеле во нива? Видите го, чо'еконъ си изгубилъ умотъ!" А той, сиромахъ, имъ велелъ; „Денеска, бидеешчемъ язъ на оранье, дойде овая, ми донесе ручегъ и, дури ручафъ ясъ, тая ми поора, а ораешчемъ, найде тричетири риби. Тиie риби, ѣ' наряфъ, да и' зготвитъ за вечера: весь — день сумь работалъ, сега ми се я'йтъ, сакамъ да вечерамъ!" На тиie зборо'й пакъ жената извикала: „Аманъ!! Овой чо'екъ се спалай, се похулай! Кѫде се на'ождале риби во нива?"

Най-после отъ како 'и поуполгиле, комшиите сакале веке да си 'одеетъ свекой дома. А жената имъ се молела да чинеетъ некоie чаре, да не би да я оперитъ мѫжь ѣ', отъ како ке си 'оделе тиie. „На ви, имъ рекла, едно iѫже, вързите го за дирегонъ, да не ме оперитъ ношеска, кога ке бидиме сами, та така хо'йте си!" Комшиите зеле iѫжето, го вързале за диреготъ, та си отишле! Той, кутрийотъ мѫжь, вързанъ за диретъ, викалъ, пишчелъ, се молелъ да го сотрешеетъ ама никой го непослушвелъ, зашчо 'секой го ималъ за хулавъ!

Най-после, виделъ, невиделъ, ѣ' се помолилъ жене си да го сотрешитъ и ѣ' велелъ: „Аманъ, мори жено! Шчо ке чинамъ ясъ

вака?“ — „Шчо сакашь, чини, му отго‘орила тая; Я а а! Кога ти велефъ ясъ:“ кога да се кърстишь, да велишь: „Господи брани отъ женска беля?“ Ти не сакаше да ме почуяшь! Хжж! сега търгай отъ женска беля!“

Отъ како го подържала ушче малу време така вързанъ за дирекъ, после го сотресла и му рекла: „Хжа! Ке вервишь ушче едношь женска беля?“ „Хе е!. Мори жено! Навистина Господь да бранитъ отъ женска беля!“

По то‘а после ставила тавата со рибите, шчо зготвила ушче отъ раното, и си вечерале, разкажвеешчемъ му тая, жената, мжжу си све, како му напра‘ила, за да го уверитъ оти навистика жената можитъ да донесигъ мжжу си големи бели безъ да іе той никако кривъ.

41.

Предъ да разберишь харно, не чини нишчо.

Еденъ мжжъ и жена си биле на гости. Тамо имъ ставиле да вечераетъ на еднийотъ кжтъ мжжите, а на другийотъ жените. Така шчо, едните со друдзите биле на спротивъ, (срѣща-срѣща). Вечераешчемъ, на еденъ мжжъ, шчо билъ наспроти речената жена, му дошла продзевка, да се продзеватъ; а отъ како се продзевалъ той, по него се продзевала и овая жена. Мжжъ ѣ’ я виделъ и си помислилъ во себе, — му се сторило оту овая, шчо се продзеватъ по него, можитъ да си чинеетъ помегю себе некой ишаретъ, (а не било чудно и да било вистина), намислилъ да я обеситъ жена си, а нейзе нишчо не ѣ’ реколъ. По вечерата станале и си отишле дома си.

Утрината ѣ‘ реколъ: „Хайде, жено, стани, промени се, наружай се хубо‘о, ке те носамъ у майка ти на гости.“ А майка ѣ’ била у друго село. Жената безъ да знайтъ нишчо отъ то‘а, шчо си мислелъ мжжъ ѣ’, станала и со радос’ се променала, оти ке ходитъ у майка на гости. Тър‘нале да ходеетъ гьоа у майка ѣ’. Ходиле, шчо ходиле, дошле до една кория; мжжотъ ходеелъ напредъ, а жената, по него. Кога дошле до корията, той се отбилъ отъ пжтотъ и влеголъ низъ орманотъ и се пулелъ отъ дре‘о на дре‘о — ходи до едно дре‘о, застой се, гледай го, гледай го, пакъ ходи на друго; той гледалъ на кое дре‘о да я обеситъ жена си, туку никоіе не го бендисвело. Тога на жената како да ѣ’ притекнало нешчо, та му рекла: „Шчо вака, море мжжу, ходишь

отъ дре'о на дре'о, како продзевката, шчо хо'йтъ отъ чо'екъ на чо'екъ?"

— Како, мори жено, ѣ' отго'орвитъ той; како ходела „продзевката отъ чо'екъ на чо'екъ? Така, повторила жената; кога да се продзеватъ некой, тога и другему му идитъ да се продзеватъ. Така и ти 'одишь отъ дре'о на дре'о!"

„Тихъ! мори жено; ѣ' реколъ тога мжжь ѣ'! Шчо ке те земефъ на душа! Ясъ сакафъ да те обесамъ, зашчо сношчи те видофъ да се продзевашь, кога се продзеваше онсица! Ясъ сумь незнаелъ оту продзевката ходела отъ чо'екъ на чо'екъ!"

И така жената откинала отъ бесилото.

42.

Два брата; еднийотъ уменъ, а другийотъ недугавъ.

или

Случайно обогатявание.

Едно време си биле двайца братя. Тиіе си имале и една майка стара. Еднийотъ отъ ними билъ хитъръ — уменъ, а другийотъ, недугавъ. Света стока, шчо имале тиіе, била, еденъ волъ и едно магаре и една кукя со две одайчина. Недугавийотъ братъ ката день со магарето ходелъ на дърва, а умнийотъ седелъ дома при майка си и ѣ' чинелъ изметъ. Еденъ день недугавийотъ му реколъ братое си: Ехъ, све ясъ че ти ходамъ на дърва, а ти да си седишь дома? Хайде едножь и ти ходи на дърва, а ясъ ке седамъ при майка!" „Харно, му реколъ братъ му, ходамъ, ама ти да стоплишь еденъ котелъ вода и да я искапишь майка, а после да ѣ' да'йшь да я'йтъ!" „Харно", отго'орилъ недугавийотъ!" И така утрината хитрийотъ братъ 'о'шолъ на дърва, а недугавийотъ—неумнийотъ, како останалъ при майка си, зоврелъ еденъ котелъ вода и, гьоа да я искапитъ, той я испопарилъ! Тая на часотъ умрела и се озжбила. После я клалъ да седитъ; ама умренъ чо'екъ можитъ да седитъ? Ѣ' да'алъ да я'йтъ; ама можела да я'йтъ? Тога той, виделъ, не виделъ, я подпрелъ со две сощки или паторошки подъ мишките и отъ друга стърна я допрелъ до дзиздотъ; а после во устата ѣ' нагнетилъ 'лебъ и изварокъ, и ѣ' велелъ: „Гали ми се майко, гали ми се, синъ ти те кжпилъ!"

Кога дошолъ братъ му отъ дърва, го опиталъ: „Я изми ли майка?" — „Я искапифъ, реколъ му недугавийотъ, туку не сакатъ да стоитъ на нодзе ни на гжзъ седитъ, нито пакъ я'йтъ, а

само ми се галитъ, и ми се смеитъ!“ Нему той-часъ му текнало, оти я попарилъ: „Ахъ, да би ми не билъ! Ти си я испопарилъ майка!“ И навистина, кога се качилъ горе, я виделъ умрена! . . Си я закопале и си дошле дома!

Потемъ некоіе време — 40 дни п. п., недугавийотъ братъ му велитъ брату си: „Брате! Майка веке умре; хайде сега да се делиме!“ „Шчо да делиме?“ му отго'орилъ умнийотъ братъ. „Шчо? — Ти, земи го магарено, а ясъ ке го земамъ воловъ, повторилъ недугавийотъ; и отъ кукява, едно одайче мене, едно, тебе!“ И така си се оделиле. — Умнийотъ братъ го зелъ магарето, а недугавийотъ, — волотъ и свекой по едно одайче отъ кукята. Отъ како се оделиле, умнийотъ со магарето катадень си ходелъ на-дърва и со то'а си живеелъ, а недугавийотъ си седелъ дома.

Една вечерь на волотъ беше му далъ слама да ядитъ, а и той самъ си седналъ да вечератъ. Волотъ си фатилъ да си преживятъ свьртенъ со гла'ата конъ стопана си. Овому му се сторило оту волотъ му се шегвитъ преживяещчемъ, сир. безъ да жвакатъ нещчо, та му велитъ: „А бре! шчо ми се шегвишь така? ако ти станамъ, ке ти кажж ясъ тебе шегвенье!“ А волотъ пакъ си преживялъ! Тога стопанотъ — недугавийотъ се налютилъ и го набилъ волатого, зашчо му се шегвелъ. А братъ му, кога го виделъ: „шчо така чинишь, бре брате?“ му реколь; шчо го биящь волотъ? Той така си преживятъ!“ — „А, си преживятъ!“ Не гледашь оту чинитъ со устана, какошчо чинамъ ясъ? Да ме видитъ той утре, да ли не ке го прода'амъ!“ утрината си зелъ волотъ и го отнесолъ да го прода'атъ. Ходеещчемъ на пѫть, дошолъ до едно место и тамо на една ясика (топола) виделъ многу страчки и чавки, кѫде си грачеле, та имъ реколъ: „Сакате да ви го прода'амъ воловъ? Ясъ го прода'амъ и сакамъ за него ето толку грошо'и, ама до Неделя рано си 'и сакамъ парите!“ А враните си грачеле и викале: „Гра, Гра! — „Море, Гра, мра, незнамъ ясъ, имъ реколъ, туку на ви го воловъ, та в' Неделя парите да ми 'и да'йте!“ имъ го остаилъ тамо волотъ и си дошолъ дома. Вечерьта, братъ му, умнийотъ, го опиталъ: „Абре, брате, камо ти го волотъ?“ — „Го продадофъ, му отго-'орилъ той; ами да ми се шегвитъ? Го продадофъ на едни чавки; Неделя на утро ке ми 'и дадеетъ парите!“

— „Ами како се прода'алъ волъ на чавки? Тиіе незнаятъ; кой ке ти да'йтъ тебе парите?“ — „Ясъ ке имъ земамъ парите Неделя на утро, повторилъ недугавийотъ.

Неделята отъ рано отишолъ кѫде ясиката. Тамо пакъ нашолъ чавки и страчки, па имъ реколъ: „Дайте ми сега парите за волотъ!“ А вранитѣ си грачеле: гра гра. — „Море, гра, мра, незнамъ ясъ, имъ реколъ, туку да'йте ми парите за волотъ! ясъ ви казафъ, повторилъ той, оту Неделя наутро парите си 'и сакамъ; сега виіе знайте!“ А тиіе све си грачеле. — „Ама виіе се смейте со мене, имъ реколъ со лютина; море парите; гра, мра, незнамъ, парите си 'и сакамъ!“ Вранитѣ си вършеле работата, шчо си имале, — си грачеле. Тога той се налютилъ, зелъ една секира да я' пресечитъ ясиката, та да 'и урнитъ свите чавки долу. Удрилъ неколку пѫти со секирата по коренотъ, а той билъ шуливъ, го пресеколъ до негде и ясиката се отвратила, а чавките си излетале. Кога паднала ясиката, шчо да видитъ во коренотъ?

— Еденъ казанъ златни пари! „Хѫ! реколъ тога недугавийотъ; несакафте да ми платите парите за волотъ, сега ви го найдофъ хазното!“ со търчанье отишолъ кѫде брата си, и му кажвитъ: „Вака, вака, брате, му велитъ; „Чавките несака'а да ми платеетъ парите за волотъ, ама ясъ имъ го найдофъ хазното; туку бѣргу земи магарето и две врашча, да и' земиме парите, дури не 'и нашолъ некой други!“ Братъ му го невервелъ, а отишолъ да видитъ, за да се увериті каква іе тая работа? Кога виделъ, оти било навистина, се почудилъ и со търчание си зелъ магарето и две врашча; си 'и наполнале со злато, 'и то'ариле на магарето и си дошле дома. Така братъ му на недугавийотъ се сторилъ богатъ домакинъ.

43.

Царскийотъ синъ

или

Пра'ината 'секога надольвитъ.

Едно време си билъ еденъ царь. Той си ималъ едно дете. Майкаму на детето умрела, та татко му се преженалъ за друга, — зелъ мѫшча'а на детето. Мѫшча'ава си родила многу деца, та само своите деца си 'и любела, а пасинчето го мразела.

Еденъ день мѫшча'ата му велитъ мѫжо'е си, — царотому: „Ти ова дете истерайго или загубиго; зашчо, кога ке пораститъ и ние ке умриме, тога то'а ке 'и истератъ овиіе деца, и ке ни 'и оста'йтъ сирачина!“ Потемъ малу време царицата по'еляла на

измекярите си, да го земееть детето пасинчето, да го отнесееть на некоя планина, и тамо да го загубеть, и за знакъ оти го загубиле, да ѣ' донесееть пьрстето мало'о отъ десната му ржка. Измекярите царичини го зеле детето да го отнесееть на планина, кждешчо имъ по'еляла царциата. А, кога го отнесле во планината, детето имъ рекло: „А бре, братя! Виіе, знамъ мене шчо сакате да ми чините, — да ме загубите; туку, ако сте Божи люге, земите ми го мало'ово пьрсте и отнесите ѣ' го на царицата, мжшча'ами, за знакъ, оту сте ме загубиле, а мене пушчите ме да си ходамъ кжде ке ми гледеть очи!" На измекярите имъ се нажалило, та го пушчиле: му пресекле мало'ото пьрсте, и ѣ' го занесле на царицата, а детето го отпушчиле да си хо'йтъ кжде му гледеетъ очи:

Детето си тър'нало по гората и тамо нашло еденъ царски сарай, па си рекло: "Хайде да влезамъ нжтре, зашчо и язъ сумь царско дете, та можитъ да ме прибереетъ." Детето влегло нжтре во сарайотъ, а не нашло никого, а само еденъ змехъ слепъ. Зме'отъ си ималъ четересеть овци и едно магаре куцо. Овците си и' молзелъ и со млекото нихно се 'ранелъ. Млекото го дьржелъ во еденъ казанъ големъ. Детето, како дошло до зме'отъ, се прибрало до казанотъ и му ядело отъ млекото, а зме'отъ не гледалъ, туку позна'алъ оту млекото му се намальвело, та се чуделъ: аджиба, кой му го яделъ млекото? Поминале еденъ день, два, три, пакъ млекото му се намальвело, Най-после заграбилъ со ржцете околу казанотъ, та го фатилъ детето, шчо му го ядело млекото. Детето му се молело: „Аманъ, пушчи ме; ти се молямъ, прости ме сега! сумь паднало во ржцете твои, шчо сакашь, можишь да ми чинишь. А зме'отъ никако го непушчалъ.

Той си го зелъ да му чинитъ изметъ, — да му молзитъ овците и да му чиститъ сарайотъ. Потемъ некое време му далъ и ключо'ите отъ 'сите одаи (во сарайотъ имало четернаесеть одаи) и му наржчалъ: „'Сите одаи да и' отворашь, да и' метишь, а само две одаи да не отворашь." Детето ходело свекогашь, отворало одаите и и' метело, а само двете одаи не и' отворало. Едножь то'а си помислило само со себе: „Овай, шчо ми наржча да не отворамъ двене одаи, требиъ да иматъ нешчо во ними; я, хайде да отключамъ, та да видамъ, шчо иматъ?" И така детето отключило една одая; кога гледатъ, шчо да видитъ? —Во стредъ одая една чешма, шчо течела све злато. Потопило си гла'-'ата во чешмата, та му се сторила саде злато. После отключило

и другата одая; а шчо да видитъ во нея? — Еденъ конь; влакната него'и зборвеле, та го опиталэ; „Шчо си барало овде, море дете?“ И детето му расказало све, како дошло.

Коньотъ му се помолилъ на детето да го изва'йтъ малу надворъ, да прошетатъ на бела виделина, та му се такса'алъ шчо сакатъ да му да'йтъ. „Пакъ, ако сакашъ, му велелъ коньотъ на детето. хайде обайца да си бегаме негде, само ти извързи ми свиве влакна отъ опашкава, за да не му кажеетъ на зме'отъ!“ Детето, гото'о за беганье, му извързало свите влакна отъ опашката, качило се на коньотъ, зело со себе еденъ масолникъ полнъ со масло и еденъ чешель, какошчо беше го научилъ коньотъ и си побегнале. Кога фатиле да излегвеетъ отъ сарйотъ, едно влакно, неизвързано харно, извикало: „Зме'у, зме'у! избега детето, ти го зеде и коньотъ!“ Зме'отъ на часотъ вяхналъ куцото магаре и потърчалъ по ними. Овие бегаешчемъ, зме'отъ и' прифтасалъ. Тога коньотъ му велитъ на детето: „Исфърли го чешельотъ.“ И то'а го фърлило, та се сториле еденъ редъ търнье. Дури да въркулитъ търньето зме'отъ со магарето, тиіе избегале и се отдалечиле.

По тамо зме'отъ пакъ и' прифтасалъ. Тога пакъ детето истурило масолникотъ со маслото, та се сторило езеро отъ масло, и зме'отъ со све магаре се уда'йле во него.

Ходеешчемъ после по пѫть коньотъ со детето, коньотъ му велитъ: „Хайде сега да се вратиме на-задъ, да си хо'йме во куките отъ зме'отъ!“ Тиіе се вратиле назадъ и си дошле во зме'овийотъ сарай и така детето, со пра'ината, се сторило како царь.

44.

Двата братя или пра'ина до краина.

Си биле двайца братя. Тиіе свекога се карале мегю себе за пра'ината и за кривината, коя іе по 'арна, дали пра'ината или кривината? Еднийотъ велелъ, пра'ината іе по'арна — „пра'ина, до краина,“ велелъ той; а другийотъ, оти кривината била по'арна. Така тиіе многу време се карале и никако не можеле да се погодеетъ и да се помиреетъ. Най-после се обложиле; — Кой ке излезитъ правъ, да му ископатъ очите на другийотъ: Ако излезитъ по'арна пра'ината, той шчо билъ отъ кѫде нея, да му ископатъ очите на той, шчо билъ отъ кѫде кривината; ако пакъ излезитъ по'арна кривината, той шчо билъ отъ кѫде нея, да му ископатъ очите на оной, шчо билъ отъ кѫде пра'ината. Отъ ка-

ко така се обложиле двата брата, излегле обайцата да опитвеетъ, кого шчо ке стретееть на пѫть, коя отъ двете іе по'арна, пра'ината или кривината?

Ходеле, шчо ходеле тиіе, стретиле пьрво еденъ попъ, (а той билъ дя'олотъ преобразенъ) и го опитале: „Попе, коя іе по'арна, пра'ината или кривината?“ — „Кривината іе по'арна, имъ отго'орилъ попотъ; Ехъ, камо то'а време, имъ реколъ той, кога чо'екъ можеше да си поминитъ со пра'ината! Сега со пра'ината не чинишь пари, си умирашь отъ гладъ; сега кривината іе по'арна; тая те изва'атъ на край. Свите людіе денеска све со кривина си работаетъ, све со кривина та се качиле на високи места; све со кривината се обогатиле, и друдзи такви. Ехъ, брате, реколъ криволюбецотъ братъ на праволюбецотъ; виде, како кривината іе по'арна? Ела сега да ти ископамъ очите, какошчо се обложифме!“ — Не, му отго'орилъ праволюбецотъ; ясъ не вервамъ на едного само; ке опитаме и друдзи! — „Харно,“ реколъ криволюбецотъ, опитвиме. И така тьрн'але пакъ по пѫтотъ. Ходеешчемъ по тамо пакъ стретиле еденъ калугеръ. Ено оного, рекле, ке го опитаме; кога доближиле до калугероть, и него го опитале (а и той билъ дя'олотъ преобразенъ) и той исто така имъ реколъ, како попотъ, оти денеска пра'ината не чинитъ за нишчо, а кривината іе по'арна. Ехъ, брате, реколъ пакъ криволюбецотъ, ушче не вервишь? — „Не, отго'орилъ праволюбецотъ, ке опитаме и другиго, до три пѫти! „Харно“, ама пакъ така ке ни речееть, повторилъ криволюбецотъ, Тьр'нале пѫтотъ и ходиле, шчо ходиле до негде, най-после стретиле еденъ владика, (исто дя'олотъ преобразенъ), и го опитале и него? „Свети владико, му рекле, пра'ината іе по'арна или кривината? — Кривината іе денеска по'арна, синко мой! отго'орилъ имъ владиката. Съ кривината можишь свекоіе нешчо да сторишь, а пра'ината на нишчо не ти поможвитъ. На свийовъ векъ денеска кривината іе пьрва, отъ най-долнийотъ чо'екъ дури до царотъ, све со кривината работаетъ, та така го поминвеетъ овой векъ; со кривината и стока можишь да добияшь и царст'о и честь и све, а пра'ината кой сакатъ да ти я знайтъ? тая нечинитъ за нишчо. — Ехъ, брате, реколъ криволюбецотъ со радос' на брата си, виде, како кривината іе по'арна? не ти велефъ ясъ? а ти не вервеше! Ела сега да ти и' ископамъ очите.“ И му и' ископалъ.

Сега слепийотъ братъ немалъ шчо да чинитъ, неможелъ друго да работатъ, за да се 'ранитъ, та се сторилъ просякъ; изле-

голъ да шетатъ отъ село в' село да проситъ по едно парче 'лебъ, колку да живитъ. Така ходеешчемъ да проситъ отъ едно село во друго, еденъ день го стемнало в' планина, край една река. Край реката имало едно дре'о. Той останалъ вечерьта да преношчитъ край реката до дре'ото; а, за да го не изе'йтъ ношьта некой дзверъ, се качилъ горе на дре'ото и тамо мегю ветките си напра'илъ легало, си легналъ и си преспалъ. На полъношчь, на глу'а-доба, подъ дре'ото се собрале свите дя'оли и му искажвеле на големийотъ дя'олъ све, шчо сторилъ свекой во той день. Еденъ реколъ: „Ясъ денеска ето шчо сторифъ: Царската керка я скраста'йфъ;" а други дя'олъ велелъ: „Ясъ пакъ иматъ толку време кжде пра'ieеть еденъ мостъ ето на коя река (на некоя голема река), а ясъ на вечерьта имъ го рассифамъ, та никако неможеетъ да го застоieетъ и да го свьрзеетъ!" Така свекой отъ дя'олите искажвелъ по нешчо, шчо сторилъ день-та. Найпосле се одзвалъ еденъ дя'олъ и реколъ, ясъ денеска свьршифъ една голема работа: Ископафъ очите на еденъ братъ, и расказалъ имъ све, шчо казафме по-горе за двата брата. „Се престорифъ, реколъ дя'олотъ, на попъ, на калугеръ и на владика, та натерафъ еденъ братъ да му ископатъ очите на брата си! „Тога свите неio го пофалиле, оту той свьршилъ най-голема работа". Ама, повторилъ истийстъ дя'олъ, „ако той би знаелъ да ходитъ ето на кой изворъ, да се измиятъ, очите пакъ би му оздра'йле; и ако отъ той изворъ се измиятъ и царската керка, и тая би оздра'ила отъ крастата; и ако отъ тая вода, би туриле малу на мостотъ, и той би се застоялъ и би се свьрзалъ. Ушче, ако той слепъ, би знаелъ да 'одитъ ето на коie место и би ископалъ, тамо би нашолъ со то'ари злато!"

Слепийотъ слушалъ горе на дре'ото и си малчелъ. Утрината, шчо-туку се обзорило, слепийотъ слеголъ отъ дре'ото и, полека, полека, отишолъ пьрво пра'о на изворотъ, шчо кажвелъ дя,олотъ. Тамо той се измилъ со водата и той-часъ оздра'йлъ. Си наполнилъ и едно-две стомничина вода и пра'о 'ошолъ на мостотъ, шчо го пра'еле, та неможеле да го застоieеть, та реколь на майсторите: „Шчо ми давате, ясъ да ви го застоямъ мостовъ и да ви се свьрзитъ?" Майсторите, домжчени веке отъ толку време попустина работанье, му таксале многу пари, туку да имъ го застоитъ мостотъ. Той тога го попьрскалъ мостотъ со водата отъ изворотъ, шчо си носелъ во стомничето и мостотъ се застоялъ, та майсторите можеле веке да го свьрзееть и да го допраieетъ.

Му дали нему парите, шчо му таксале и той си отишолъ. Отъ тамо той 'ошолъ, та откопалъ златото, шчо кажвелъ дя'олотъ и така се сторилъ еденъ много богатъ чо'екъ.

Най-после се облеколъ харно и се сторилъ како хекимъ, та поминалъ край царскийотъ сарай и викалъ: „хекимъ, хекимъ!" В' Царските сараи чуле и го викнале да я леквитъ царската скраста'ена керка. Той се нафатилъ да я излеквитъ: Я измилъ со водата отъ реченийотъ изворъ и тая на часотъ оздра'йла и се сторила како отъ майка родена. Царотъ го дарвалъ многу и многу го залюбилъ, зашчо до тога никой хекимъ неможелъ да му я излеквитъ керка му, а той, шчо-туку едножъ я измилъ со водата, оздра'ила.

И така праволюбецотъ братъ оздра'илъ и полнъ не само со пари, ами и со честь, си се вратилъ дома при брата си и му расказалъ све, како се сторило со него, како оздра'илъ и како се обогатилъ. Кога го виделъ братъ му криволюбецотъ, се почудилъ, и, се знайтъ оту и му завиделъ, како, слепъ бидеешчемъ, да оздра'итъ и толку да се обогатитъ? Та го помолилъ и му реколъ: „Брате, на и ти ископай ми 'и и мене очиве! Та ке 'одамъ и язъ, ке се качамъ на дре'ото, да чуямъ, за да оздра'амъ и да найдамъ пари!" Праволюбецотъ братъ тога му ископалъ очите братое си, и овой вечерьта отишолъ и се качилъ на дре'ото.

Кошьта пакъ дошле дя'олите и раскажвеле на големийотъ дя'олъ све, шчо сторилъ свекой. А той, големийотъ дя'олъ, како разбралъ оту ослепенийотъ братъ оздра'илъ, парите 'и нашолъ, мостотъ се напра'илъ и царската керка се излеквала, многу се разлютилъ и 'и опитвелъ другзите дя'оли: „Кой аджиба му каза на ослепенийотъ братъ да се измиятъ отъ тая вода, та да оздра'йтъ и да 'и найтъ и парите? кой каза на царската керка и на майсторите да земеетъ отъ той изворъ вода?" Свите си стиснале рамениците и велеле: „Незнайме!" Най-после кабаетотъ го то'ариле на едно мало'о дя'олче, како по-аджамия, можитъ да се измамило некако, та да казало. „Ти, му рекле свите, си казалъ, и го отсудиле да го бияетъ по нодзе со стапо'и. Кога го превратиле на плешчи да го бияетъ по нодзе, то'а се опулило на угоре, и го видело горе, на дре'ото каченъ, брата му на оздравенийотъ слепъ, та извикало: „Стойте, стойте; ено, ено кой казалъ; ено, горе на дре'оно еденъ чо'екъ; той му казалъ!" Тога свите се опулиле горе на дре'ото и, кога го виделе, го оста'иле дя'олчето, та се спушчиле на него и го нипра'иле парче по парче.

И така еднийотъ братъ со пра'ината напрѣдналъ и се обогатилъ, а другийотъ, со кривината загиналъ!

Ето како навистина пра'ина іе до крайна?!

45

Девойка престорена на юнакъ (момъкъ).

Едно време си билъ еденъ царь. Него'ата жена рождала све женски чьда. Едношь, кога царотъ о'ишолъ на войска, я' оста'илъ пакъ жена си трудна, та ѣ' наржчалъ: „Ако, кога ке се вратамъ, те найдамъ пакъ со ново момиче, ѣ' реколъ, ке те зазубамъ со све него!“

Кога се вратилъ царотъ отъ войска, нашолъ дома си родено мжжко дете, (А то'а не било мжжко, а пакъ женско, туку майкаму, царицата, за да не я' загубитъ царотъ, кога ке дойделъ отъ войска, ако найделъ женско, ѣ' дала многу пари на бабата, за да не кажвитъ оту било женско: го облека во мжжки рутишча и му клала мжжко име, та свите го знаеле веке за мжжко.

Кога се сторило големъ юнакъ за женење, го свьршиле и го женале, — му дале най-добрата девойка. Юнакотъ или, попра'о да речиме, девойката, царската керка, не спиялъ со невестата, а ке се слечелъ, ке се помолелъ Богу, и ке си кладелъ сабията и пишчолите мегю себе и мегю невестата, та така ке си легнелъ. Невестата никому некажвела за то'а нешчо.

На третята вечерь, за поголема веселба, царотъ напра'илъ игри и борачки: личиле теляли по теляли, — кой іе юнакъ надъ юнака, да до'йтъ, да се надпрескоквитъ на еденъ хендекъ, шчо билъ ископанъ во полето и, кой ке го прескочитъ хендекотъ, ке земитъ големъ бакшишъ отъ царотъ. Царотъ ималъ и еденъ дивъ конь, шчо никако не се додьржвелъ, зашчо ималъ криля. Се собрале юнаци големи отъ свекжде; никой неможелъ ни коньотъ да го додьржитъ нито хендекотъ да го прескочитъ; царската керка, шчо я знаеле юнакъ, вяхната на дивийотъ конь, прескочила хендекотъ и, безъ да я познаитъ царотъ коя іе, зела царскийотъ бакшишъ.

По то'а царотъ посакасъ да му донесеетъ вода отъ една планина, кждешчо никому не му дьржело да о'йтъ, зашчо тамо имало два диви коньи, шчо я варделе водата, та никому отъ водата му недавале, а, кой ке ходелъ тамо, го опервале (убивале). Никой юнакъ не се нафашчалъ да ходитъ. Царската керка, — зетотъ, пакъ сакала и со то'а да се прославитъ, да донеситъ ца-

рото му, — таткое си отъ водата, та 'о'шла и се опитала со койньчето диво, шчо вя'ала, да я научитъ шчо и како да чинитъ, за да му донеситъ на царотъ отъ водата. Койньчето ѣ' рекло: „Ти немай гайле, само земи ме мене и едно бардаче за вода, и ушче две седла и две узди, како моиве, и вяхни ме. Девойката сторила, како шчо я научило койньчето — зела две седла, две рала узенгии и две узди и едно бардаче, та вяхнала койнчето. То'а летнало со нея, та се нашло на планината за вода." Сега, ѣ' велитъ койньчето; ти качи се на ясикана; (до водата имало ясика); и тая се качила. Ето ти 'и тога дошле двата диви коньи и се поздравиле со нейзинийотъ конь, (тиіе му биле братя), и му рекле: „А море брате, кѫде си нашолъ ваковъ такъмъ?" „Сакате и вие?" имъ отго'орилъ той; на ви и вамъ и елате со мене, да видите колку харно си поминвамъ тамо, кѫдешчо сумъ! Коньите дошле со него и той наполнилъ вода и си отишолъ при царотъ заедно со девойката и со двата коня и му отнесле вода.

На то'а време имало една тиква обесена со зинджиръ во стредъ-небо (на въздухъ). Царотъ по'елялъ, кой ке можитъ да я скинитъ тая тиква, безъ да паднитъ на земя, та да му я донеситъ, нему ке му го даделъ царскийотъ столъ. Никой юнакъ неможелъ тая юнашчина да я сторитъ. Тога девойката, царската керка, се опитала пакъ со дивите койньчина. Тиіе я научиле, да вяхнитъ първо на едното койньче, после, на второто, а най-после на третьото. Тая какошчо я научиле койньчината, 'и вяхнала свите три едно по друго, та така я скинала тиквата, безъ да паднитъ на земя. Тиквата била отъ самовилите. Кога я скинала зинджиротъ, на когошчо беше била обесена тиквата, се собралъ, та самовилите чуле оти тиквата некой имъ я скиналъ и се мислеле како да го мѫчеетъ: Една велела едно, а друга друго. Наймалата самовилата имъ велитъ на друшките си: „Отъ ова, шчо ке ви речамъ ясъ, нишчо по-тежко нематъ: Той, шчо ни я скиналъ тиквата, да іе жена? — не іе жена; той требитъ да іе мѫжъ. За то'а, за голема него'а страмота, да го промениме (да му промениме іестеството) — ако іе мѫжъ, да се сторитъ жена; а, ако іе жена, да се сторитъ мѫжъ!" Свите самовили го виделе муна-сипъ и той-часъ по'еляле да бидитъ така. Царската керка слегла веке како мѫжъ, царски синъ, и му отнесолъ тиквата таткое си. Царотъ, спроти зборатъ, шчо беше го далъ, го клалъ сина си на чарскийотъ столъ, го сторилъ царь, и вечерьта царскийотъ синъ, како мѫжъ веке, си спалъ со невестата.

46.

Свекоръ, свекърва и сна'а.

или

Крайната простота.

Едно време си биле две жени — сна'а и свекърва и свекоръ. Двете жени си седели дома покрай огнишче, та си пределе, а свекоротъ си работалъ по надворежна работа, а пакъ синъ му билъ на чужджина. Невестата имъ била трудна (непраздна).

Еденъ день предеешчемъ си край огнишче сна'а и свекърва, сна'ата я' опитвитъ свекърва си: „А поти нано! кога ке ни се родитъ детево, шчо го носамъ во мене, какво име ке му кла'йме?“ — „Петко, отго'орила свекърва ѣ, ке го кърстиме!“

— „Ами кѫде ке го кла'име“ да лежитъ? повторила сна'ата.

— „Овде, на кѫтовъ, край огнишчево, рекла пакъ свекървата. А надъ полицата, шчо била надъ кѫтотъ, тога имало сденъ скепаръ (тесла).“

— „Ами, ако паднитъ на него скепаронъ? Опитала невестата.“

— „Ке го оперитъ, отго'орила свекървата.“

— „Хаа! Кога іе така,“ рекла майката на не роденъ-Петка, „Хайде да го плачиме!“

— „Хайде, да го плачиме,“ си рекле обете умници жени! И така оста'йле си работата и седнале да го плачеетъ, да го тѫжеетъ и да го редеетъ нероденъ-Петка.

Вечерьта, кога си дошолъ отъ работа, свекоротъ се почудилъ вижджаешчемъ жените да плачеетъ надъ нишчо и за нишчо, та 'и опиталъ: кого така плачеле и тѫжеле. Тиіе му расказале, како отъ сна'ата ке се родело дете; како ке го кърстеле „Петко;“ како ке го повияле и ке го кладеле да лежитъ на кѫтотъ; а найпосле како теслата, шчо била на полица, ке паднела на него, та ке го оперела Петка и ке умрелъ, та за то'а тиіе ушче отъ сега го плачеле и го тѫжеле!

„Отъ Бога нашле, мори жени, господъ ви платилъ!“ извикалъ свекоротъ; шчо іе овая будалшчина отъ васъ? „Како се плачело за нероденъ ушче и неумренъ Петко? Ваква будалшчина, повторилъ старийотъ, не ке се на'ожджатъ на вековъ! ясъ ке излезамъ и ке шетамъ по свийовъ светъ и ке барамъ дали се на'ожджаетъ побудали люге отъ васъ?“

И така старецотъ излеголъ отъ дома си да баратъ да ли ке можитъ да найдитъ побудали отъ него'ите жени!

Ходеешчемъ пѫтемъ, виделъ во една нива неколку мина, шчо береле на купъ и сакале да креваетъ кахтени оре'и со вили, та 'и поздравилъ и имъ реколъ: „честа ви (честита ви) работа, братя!“ — „чес' да имашъ, старче, му отго'ориле тиіе.“

— „Шчо чините тука со вилите? 'и опиталъ старийотъ.“

„Сакаме да 'и собериме оре'иве на-купъ та да 'и креними, му отго'ориле тиіе.“ Старецотъ тога си помислилъ: „Овиіе люге биле побудали отъ моине жени!“ Ами се кревале оре'и со вили? имъ реколъ старецотъ; тиіе не сѐ сено, та да 'и соберите и крените со вили? Немойте така, братя; ами земите по една лопата, та изринте 'и на купъ; после земите врешча, та наполнита, 'и! „Тиіе зеле лопати и врешча, та той-часъ 'и собрале ореите па купъ и 'и наполниле врешчата, та го молитвеле старецотъ, шчо 'и научилъ таковъ умъ.

По тамо, ходеешчемъ, старецотъ нашолъ друдзи люге, шчо се мѫчеле да го качеетъ на полесокъ едно магаре, за да я испаситъ тревата, шчо била израстла на полеокотъ, ама никако неможеле да го качееетъ. „Поможи Богъ, приятели,“ имъ реколъ старийотъ.

— „Далъ ти Богъ добро, старче, отго'ориле му тиіе.

— „Шчо чините тука?“ 'и опиталъ старецотъ.

— „Сѐ мѫчиме да го качиме магарево на полесоковъ, за да я' испаситъ тревана, му отго'ориле, туку никако неможиме.

— „А, имъ реколъ старецотъ, дайте ми еденъ сърпъ, ясъ да го качамъ!“ Тиіе му дале сърпъ и старецотъ се подкачилъ на полесокотъ, покосилъ тревата и му я' фърлилъ предъ магарето да я' ядитъ. „Да си живъ, старче, извикале му свите, шчо ни стори ова добро; ниіе ушче многу ке се мѫчефме!“ „И овіе не биле по-долни отъ моите жени, си реколъ самъ со себе старийотъ и си търи'алъ пѫтотъ да баратъ ушче побудали.

Потамо ходеешчемъ старийотъ виделъ едни свато'и, шчо носеле в' църквь една невеста да я' венчаваетъ. Невестата била тро'а височка, повисока отъ църковната врата, та кога дошла до вратата, не я соземало да влезитъ въ църковь безъ да се поднаведитъ малу. Свато'ите се чуделе како да я' внесеетъ невестата — едни велеле: да ѣ' подсечеетъ на невестата ноздзете за да се скуситъ малу; а друдзи велеле: не; отъ кжде ноздзете тая си іе токмо со праготъ, а гла'ата и' іе повисока, та отъ тамо

требело да се подкуситъ, т. е. да ѣ' подсечетъ гла'ата; Друдзи пакъ мислеле да го урнеетъ горнийотъ прагъ отъ църковната врата, та да можитъ невестата да влезитъ.

Кога виделъ и чулъ то'а свекоротъ, дедото на нероденъ Петка, си помислилъ: „Овіе люге пакъ биле ушче побудали отъ моите „жени", та имъ реколъ: „Шчо вака чините, бре братя? А на невестата ѣ' удрилъ една тупайнца поплешчи и ѣ' реколъ „Наведи се, мори невесто!" Невестата се наведила и си влегла в' църковь. Свите свато'и се почудиле на умшчината отъ старийотъ и го измолитвиле за доброто, шчо имъ сторилъ.

По тамо стретилъ друдзи едни люге, шчо се мжчеле да му извадеетъ отъ една вьрчка гла'ата на едно теле, шчо било си я' згнетило, за да я'йтъ трици, та после неможело да си я изва'йтъ. И нимъ никако не имъ текъвело како да му я' извадеетъ: Едни велеле да му я' пресечеетъ гла'ата на телето, а после да я' скършеетъ вьрчката, та така да му я' извадеетъ! а старецотъ, кога 'и виделъ, имъ реколъ: „Скършите я' вьрчката, та ке му излезитъ гла'ата на телето!" тіе тога я' скършиле и гла'ата излегла.

Отишолъ по тамо старийотъ, та виделъ една жена, кждe накитвела свинята (1) си со низи флорини, за да я' пратитъ на бракъ за кума.

Старийотъ я' опиталъ за кждe така я ружишь свинята?" А жената му отго'орила: „ке я пратамъ на бракъ за кума!" — „Дай ми я да я занесамъ ясъ, повторилъ старийотъ. Жената му я дала и той си я' забралъ и си я занесолъ дома си.

Отъ како извиделъ толку будалшчини по светотъ, старийотъ, се е вратилъ утешенъ дома (заедно со накитената свиня), оту нашолъ люге, побудали отъ своите жени.

47.

Друга еднаква, малу по-инако.

Во една кукя си биле: две іжтърви, една свекърва и еденъ свекоръ. Една вечерь, кога седнале на софра да вечереетъ, пратиле долу, во подрумотъ, да наточитъ вино по-младата навеста. Во подрумотъ си имале и едно теле вързано. Кога отишла невестата да наточитъ вино, клекъеешчемъ тая до бочката, чуло се некакво глу'о гласче: „циу'," како да пър'нала. Тая многу се за-

(1) По друзи: кравата.

страмила сама отъ себе и се уплашила да не разберетъ свекоръ ѣ' и свекърва ѣ'; а пакъ, кога го видела телето да преживятъ, ѣ' се сторило оту ке имъ кажитъ, та милно му се молела да не кажвитъ: „Немой, теленце, немой, добро моіе, му велела, не кажви!" Така тая му се молила доста време, а седнатите да вечераетъ, нека чекаетъ горе вино, ако немаетъ работа! Како виделе оту толку се заба'ила невестата, пратиле другата, по-големата невеста, іхтърва ѣ', да видитъ шчо се сторила пьрвата долу, та шчо я нематъ да дойдитъ? Да не ѣ' се сторило нешчо пакос'? Ама и тая, со умотъ отъ пьрвата, останала долу во подрумотъ и му се молела на телето да не кажвитъ.

Най-после чунки и втората се заба'ила, слегла по ними свекърва имъ, гьоа како по-умна. Туку, отъ како ѣ' казале и нейзе, и тая долу си останала да го молитъ телето да не кажитъ на свекоротъ, а овой нека си чекатъ вино на софра! Се почудилъ сиромахъ свекоръ шчо се стори'а жениве? Чекалъ, шчо чекалъ, найпосле станалъ самъ старски, та отишолъ да видитъ шчо се сториле? „Шчо чините тука, мори жени, да би отъ Бога нашле?" Тиіе му расказале како се сторило со невестата и како имъ било страхъ да не кажело телето, та го молеле да не кажвитъ! „Тихъ! реколъ свекоротъ, да би Господь ви платилъ! Олку будалшчина не бефъ виделъ ушче! ами, ако се пьр'нало, пьрнало; голема работа се сторило? А теле како ке кажело? То'а така си преживятъ, а неможитъ да зборвитъ! Ке ходамъ, ке шетамъ по земява, повторилъ старийотъ, да барамъ да ли иматъ отъ васъ по-будали люге!" И така старийотъ свекоръ излеголъ да баратъ побудали отъ своите жени.

Ходеешчемъ, влеголъ во една кукя и виделъ оту едно дете го качиле на греди, а майка му му дьржела бечвите со двете рѫце расширени и му велела да скокнитъ отъ греди пра'о во бечвите, за да си 'и облечитъ. Старецотъ, кога виделъ, се почудилъ и имъ реколъ: „Шчо вака чините?" Майка му на детето му расказала на старецотъ, како сакала да му облечитъ бечвите, та го качила на греди. Тога той му викналъ на детето: „слези долу, бре синче!" Детето слегло и старийотъ му облеколъ бечвите, како шчо се облекъвеетъ: крени, му реколъ, едната нога, пикни я во едната ногайца; то'а кренало ногата и я пикнало во едната ногайца. Хж! крени сега другата нога, пикни я во другата ногайца. Детето сторило така, та си облекло бечвите. Май-

ќа му го измолитвила старијотъ, — да си живъ старче, да си живъ, му рекла, шчо ни стори ова добро!“

Отъ тамо старецотъ си отишолъ и, ходеешчемъ пѫтемъ, по тамо стретилъ едни умници, кѫде се мѫчеле да го качееть на полесокъ еденъ волъ, за да се напасигъ отъ тревата, шчо била израстена на полесокотъ. Старецотъ ’и опиталъ: шчо така го кревате волотъ? Тие му расказале, зашчо го кревале. А старецотъ имъ реколъ: „качите се еденъ отъ васъ на полесокотъ, покосите я тревата, та фърлите му я на волотъ да ядитъ. И тиіе сториле така.

Заб. Продолженее, сѫшчето, шчо іе и въ понапрежната отъ магарето на тамо.

48.

Друга приближителна.

Една жена некога си исткала една трѫба платно, па се чудела кой да ѣ’ го избелитъ? Най-после ѣ’ текнало, та си го отнесла на-блато да ѣ’ го избелееть жабите. ’Ошла край блатото и имъ викала: „жаби, жаби, ви се молямъ да ми го избелите платново; ама харно да го избелите!“ А жабите си къркале: *бѫкѫкаа, бѫкѫкѫа, бѫкѫкѫа!* Нејзе ѣ’ се сторило оти ѣ’ отго’орвееть и ѣ’ велееть оту ке ѣ’ го избелеле платното, та имъ го фърлила во стредъ блато и си отишла.

По неколку дни отишла пакъ на-блато, за да си го земитъ платното избелено, ама платно ненашла! Имъ викнала на жабите: „жаби, жаби, дајте ми го платното!“ А жабите пакъ си къркале „*бѫкѫкѫа бѫкѫкѫа!*“ Тога жената се фърлила в’стредъ-блато, да си го баратъ платното. Бараешчемъ платното во дното отъ блатото, жената накапала и заграбила едно гърне, полно со флорини (жълтици), та со радос’ си отишла дома. После со тиіе пари тая изнакупила све нови гърнина, ’и донесла дома си, ’и издупила по мехотъ, та ’и обесила по пенџжерите и по дзиздо’йте. Вечерьта, кога дошолъ мѫжь ѣ’ и я’ опиталъ: шчо се’ тиіе гърнина и зашчо така се обесени? Тая му отго’орила: „за да се наполнееть гърнината низъ дупките съ сънце, та да имъ се найдитъ за на-зима, да ’и топлитъ!“

Другошь едношь, край кукята имъ вървеле царски камили (1), то’арени со царска хазна. Една отъ камилите застанала некако поназадъ отъ друшките си, та се ’утарела по пѫтотъ. Же-

(1). По други: мѫски.

ната я' видела и му казала мжжо'е си. А той той-часъ отишолъ, та я' забралъ дома си и си я' расто'арилъ; парите 'и скрилъ, а камилята я' заклалъ и я' иссеколъ на парчини, та я' закопалъ в' земя, а жене си Ѣ' наржчалъ да не кажвитъ никому. А за да не разберитъ жената, кѫде 'и скрилъ парите, я' клалъ подъ еденъ осмакъ, (или, спроти други, во еденъ ковчегъ). Надъ осмакотъ или ковчеготъ турилъ малу жило и клалъ кокошките да го зобаетъ, а нейзе Ѣ' велелъ: „малчи, жено; оту гаврани копаетъ очи!“ И тая нѫтре малчела и се таела. Отъ како 'и спастрилъ парите, я' изва'илъ веке жената.

Сега, камилята ке се баратъ. За да можееть да я' найдееть, отъ хукюматъ пратиле една баба да шетатъ низъ-градъ, да баратъ за лекъ тро'а камилско месо. Бабата отъ кукя в'кукя ходела и опитвела да не се на'ождатъ негде тро'а камилско месо за лекъ. Кога дошла до тая кукя, кѫдешчо я' потомиле камилята и посакала малу камилско месо за лекъ, жената Ѣ' рекла: „имаме ушче малу, да ти да'амъ; вчера ниіе заклафме една камиля и я' закопафме в'земя!“ Бабата зела месото и записала на нѫтната врата еденъ белегъ, за да я позна'атъ, та да можитъ да я' на'йтъ пакъ, та си отишла, и казала на хукюматъ оту я' нашла кукята, кѫде я' потомиле камилята. Испомегю то'а време дошолъ си мжжотъ и жената му казала, како дошла една баба и како Ѣ' посакала камилско месо и како тая малу-нешчо Ѣ' дала, колку за лекъ! Мжжотъ се потресолъ оту ке се явела кражбата му; а кога излеголъ на нѫть, виделъ оти и вратата му била записана. Тога той измислилъ една хитрос', — фатилъ, та на свите комшийски врати написалъ исто така, како шчо било написано на него'ата. Како да било, било, най-после судниците дошле и до него'ата врата и познале оту тая кукя била, кѫде шчо се потомила камилята, и я' зеле жената да я' испитвееть. Тая си казала пра'о, оти, кога вьрвеле царските камили со хазна, една камиля била останата по назадъ и се 'утарела, а мжжь Ѣ' я забралъ дома си, и си я расто'арилъ. А мжжь Ѣ имъ велелъ на судниците, оти тая іе будала, та незнайтъ шчо зборвитъ! „Опитайте я', реколъ той на судниците, кога било то'а нешчо?“ Судникотъ, (а той билъ со едно око) я' опиталъ: „кога я' забрафте и я' расто'арифте камилята?“ — „Кога гавраните копа'а очи отто'орила тая; я! и твоіето око кога ти го ископа'а!“ — „Гледате, како незнайтъ, шчо зборвитъ? повторилъ мжжь Ѣ!“ Кога копале очи гаврани?

И така и судниците се увериле оти навистина жената била будала, та 'и оста'йле слободни.

Залѣл. Овая приказма друзи я' кажвееть по имако, и я делеетъ на две: едната, за платното и гърнината; а другата, за камилите или мжските.

49.

Лицемерната божевница.

или

Женска подлос'.

Една жена била толку многу божевна (набожна), шчо ката день отъ многу рано станвела, та си 'одела в' църковь, се кър-стела дури отъ земя и до земя падинала метании; а и дома пакъ си имала едно одайче скришно, све со икони испоредено, та и во него си се молела Богу; навечерь, кога ке дойдело време за легвенье, ке си го завияла мжжа си во постелята, да си спиятъ, а тая ке си влезела в' одайчето гьоа да се молитъ Богу. Многу време тая така си чинела, безъ да я усетитъ и разберитъ мжжь ѣ', шчо чинела во одайчето.

Едношь едни мжжо'и ѣ приятели си помислиле: „овая жена, шчо олку отъ рано и ката день ходитъ в' църковь и олку горешчо' дури отъ земя, се кърститъ и се молитъ Богу, требитъ или многу божевна да іе, или пакъ да іе сторила некой големъ грехъ, та се каитъ за него!" Дошле и дома му, у приятеля си, т. е. у мжжа ѣ', та го опитвеле. А той имъ отго'орилъ: „Некой големъ грехъ не іе сторила, а така чинитъ, зашчо навистина си іе божевна! И овде, реколъ той, дома, ката вечерь, кога да си легнамъ ясъ, ке ме завиятъ мене и ясъ ке си заспиямъ, а тая в' одайчено ке си влезитъ, да си се молитъ Богу!" — „Харно така, рекле му приятелите; ами знайшь аджиба шчо се молитъ Богу и за кого се молитъ? Да ли само за свое добро се молитъ или и за доброто твоіе?" — Незнамъ", отго'орилъ имъ той. — „Ехъ, кога незнайшь, повториле приятелите му, ниіе да ти кажиме, шчо да сторишь, за да я разберишь: Една вечерь незаспивай, кога ке те завиятъ во постелята и ке хо'йтъ в' одайче, да се молитъ, та стани отъ постеля, ходи по нея назорумъ, и наслушай я шчо велитъ, кога се молитъ Богу!"

Той'и почулъ и, една вечерь, отъ како си легналъ в' постеля, фатилъ да хърчитъ, гьоа како да заспалъ веке. Жена му, мислеешчомъ си оту мжжь ѣ заспалъ, полека — полека си 'ошла в' одай-

чето, гьоа да се молитъ Богу. Тога и мжжь ѣ' станалъ голъ, погашчи, и само со едно згорно рутишче наметнатъ, полека — полека о'шолъ назорумъ по нея! А шчо да видитъ? — жена му прегърната била со други мжжь!

Той-часъ той се развикалъ: шчо іе ова отъ тебе, мори жено? Да видитъ Господь! И со бързина, така голъ, истърчалъ, та донесолъ неколку заптии. А, дури мжжь ѣ' отишолъ на хукюматъ по заптии и дури дошолъ со ними, жената си го испратила пријательотъ низъ друга врата, а на мжжа си му затворила вратата и, кога дошолъ со заптиите, тая се развикала: „Да видитъ Господь.! шчо іе ова чудо, шчо ке сторитъ мжжь ми, — ке ме оперитъ до смьрть!" И никако му не отворала. Мжжь ѣ' чекалъ, шчо чекалъ да му отворитъ, най-после, како виделъ оти не му отворала, испратилъ заптиите назадъ, та я фатилъ со 'арно, да ѣ' се молитъ, да му отворитъ. Тая го помжчила ушче малу, го подържала голъ на пжть, та после му отворила.

Отъ како влеголъ нжтре, мжжь ѣ' я фатилъ да я учитъ и да я каратъ со 'арно за безчестиіето, шчо го сторила, а тая пакъ фатила да викатъ и да се оправдаватъ, оти той чо'екъ, шчо ѣ' го нашолъ со нея мжжь ѣ', не ѣ' билъ љубовникъ, а пријатель. Мжжь ѣ' ушче я учелъ и я каралъ, а тая, нетърпеешчемъ караньето му, се налутила и му се развикала: „Не ти го чинамъ кабулъ, мжжу, то'а безчестие; да ме имашь на-душа, ясъ ова го нетърпамъ и ке се уда'амъ в' бунаръ!" Зела еденъ камень големъ и ушче едножь му викнала: „Да ме имашь на душа, мжжу, ясъ се удавямъ!" и, бухъ! го фърлила каменотъ во бунаротъ, а тая се скрила негде!

Кога чулъ бухвеньето отъ каменотъ мжжь ѣ', му се сторило оти навистина жена му се уда'йла, та фатилъ да се каитъ и си велелъ: „Тихъ! шчо сторифъ ясъ! бельки не ѣ' беше љубовникъ той, шчо го видофъ? Можитъ да ѣ' беше некой пријатель! Тихъ, шчо сторифъ ясъ, си я уда'йфъ жената!" Овиіе зборо'й све тая 'и слушала и малчела.

По некоіе време ето ти я, излегла, и мжжь ѣ' со голема радос' я дочекалъ. Тога тая му велела: „Богъ да прости, оту се згоди еденъ камень, та се зафатифъ и се задьржафъ за него, та се неуда'йфъ! Така Господь ме чува (ме пази), зашчо си сумь праведна!"

И така си го уталожила мжжа си и си работала пакъ пона прежната работа!

Ето ти тебе божевна жена!

50.

Пияницата жена.

Отъ Кукушъ.

Адна жена секога, като си сидела на пѫтната врата, поучувала ги своите другки комшиските жени и имъ веляла: „А мори додо, цецо, нимъ да пийте топло вино, заре отъ топло вино кокалето болятъ.“ А тая работа ето какъ била.

Тая жена секога си пила вино, а многу пѫти и се опивала. Адинъ день, во зимно време, зашчо ѝ било студено, ѝ дошло на умъ да го стопли виното, та се напила колко ѝ стигало и се опила толко, дури и заспала дълбокъ сонъ. А мѫжо ѝ не билъ тука; той си билъ на работа.

Вечеротъ, кату си дошолъ, и побъркалъ вечера, не найделъ ни вечера ниту камень, а жената си га' найделъ заспана дълбоко. Дигалъ га да стане, да зготви вечера, а та ни мърднувала ни се разбудувала. Тога то', ка' га виделъ на такъвъ халъ, разбралъ оти била пиена, и га фаналъ со едно дърво, и ѝ даделъ по плешчито колкото си го искала, и пакъ га оставилъ да си спие. Тая и така па не се разбудила, а си спала до утрото.

На утрото, отъ като се наспала, разбудила се, а нищчо не знала, шчо станало со неа вчерашниотъ день. Незнала оти мѫжо и' вечеро и' скършилъ кокалето, а само га болели плешчито, та ѝ се чинувало оти отъ топлото вино га болели. Та за то' на другките си имъ веляла: „нимъ да пиите топло вино, заре отъ топло вино кокале болятъ.

Сѫщата.

Отъ Охридъ.

Една жена свекогашь, кога се на'ождала со дружките си 'и учела, никога да не пияеть топло вино; зашчо, отъ топло вино, имъ велела, коски болеетъ. А то ево каква била работата. Тая жена свекогашь си пияла вино, а многу пѫти и се опиянвела. Едношь, во зимно време, ѣ' текнало да си го стоплитъ виното; си го стоплила, та си се нацицала толку, дури се вкьорила и си легнала да си спиятъ, та си заспала глобокъ сонъ. А мѫжь ѣ' си билъ на работа.

Кога си дополъ отъ работа, вечерьта, мѫжь ѣ' побаралъ вечера; туку ни вечера нашолъ ни пусто, ни шчуро! Жена му била

занесена во глобокъ сонъ. Я скоривалъ, кутрийотъ, да станитъ, да зготвитъ нешчо вечера, а тая ни мьрдвела ни се разбудвела.

Той разбралъ каква била работата, позналъ оти била пияна, зелъ една суро'йца, та я дърварилъ добро, — „ѣ' далъ поплешчи и погязшича по'йке мазъ отъ сиреньо," и пакъ я оста'йлъ да спиятъ. А тая, толку била занесена во сонъ, шчо и така никако не се рассонила, а си спала до утрината.

Утрината рано, конъ ранска доба, отъ како се наспала харно, се разбудила и се свестила, а нишчо не знаела шчо ѣ' се сториле вечерьта, — незнаела оти мжжь ѣ' ѣ' скършилъ коските, а само се чудела зашчо я болеле коските, та сама со себе си мислела, оти можитъ отъ топлото вино, шчо го пила вчерашнийотъ день, отъ то'а я болеле, та за то'а и свекога, кога да се найдела со жени 'и учела да не пияетъ топло вино; зашчо отъ топло вино коски болеле.

51

Бърборливата жена и умната баба,

или

Језикотъ коски нематъ, а коски кършитъ.

Една жена свекога ядела отъ мжжа си кьотедзи и никога не била покойна отъ него. Тая се чудела, шчо да чинитъ, како да откинитъ отъ катадешнийотъ мжжовъ ѣ' кьотеги? Най-после отишла при една баялька и гаталька и я' опитала: шчо да чинамъ, бабо, да откинамъ отъ катадешни кьотедзи? Мжжь ми катадень ме биятъ и некой день ке ме оперитъ до смьрть!"

На бабата той-часъ ѣ' притекнало шчо била ма'аната, на катадешните кьотедзи; Тая усетила, и си помислила: овая жена шчо толку катадень я' биялъ мжжь ѣ', требитъ да ie некоя многу бърборлива; требитъ да му врашчатъ зборъ на мжжа си и да му непремалчвитъ, та ѣ' рекла: „Ясъ, керко, ке ти чинамъ чаре, да те не биятъ ушче едножь мжжь ти: ти да ми купишь една стомна нова, да я' наполнишь со вода, да фърлишь во водата и една гърста соль, та да ми я' донесишь мене, да ти побаямъ!"

Жената со радос' се утърчала в' чаршия, купила една нова стомна, я наполнила со вода, фърлила и една гърста соль та и' я' занесла на бабата. Овая погатала, побаила нешчо надъ стомната и ѣ' рекла: „Хайде, керко, сега земи си я' стомнава, кла'й я' подъ стре'й да постоитъ три дни и три ношчи, и по-

сле, кога ке се каратъ мжжь ти, ти безъ да прого'оришь нешчо, со големо малченье, да я' грабнишь стомната и со две рҗце да я' дьржишь на устатати, гьоа како да пиящь вода, та дури да се каратъ мжжь ти, ти све така да я дьржишь стомната. Така 'секога да чинишь, кога ке се каратъ мжжь ти, та не іе кабиль веке да те биятъ!"

Жената многу се зарадвала оту нашла веке чаре како да откинитъ отъ кьотедзите: си зела стомната и си отишла дома, та я' клала подъ стре'й да стоитъ три дни и три иошчи. И така кога ке се каралъ мжжь ѣ', тая со търчанье грабвела стомната и, како шчо я научила бабата, я' дьржела со две рҗце на устата си, та така курҗулисвела отъ кьотеготъ. Така чинела 'секога жената, та отъ тога веке никога мжжь ѣ' не я' биялъ и за то'а я' момитвела бабата, шчо ѣ' сторила такво'добро, — я' откинала отъ катадешните кьотедзи.

52.

Лошата сна'а.

Едно време си биле: една майка, синъ и сна'а. Кога си 'одлелъ на работа, синотъ свекога ѣ' наржчелъ жене си, да я' гледатъ харно и да я' честитъ свекърва си, т. е. майка му. Невестата му велела оти си я' честитъ и ке си я' честитъ како своя майчица. А на место да я' честитъ и да я' иматъ како майка, тая ни 'лебъ издоста не ѣ' давала да ядитъ, а я' натервела да испредвитъ ката день понапрѣдъ по три вретена предено, после да поиграт хоро и да попеитъ песма, та одвай сетне ке ѣ' дадела едно короманче схухъ 'лебъ, нека гризитъ безъ зжби, нека пукнитъ.

Синъ ѣ' секогашь я' опитвелъ жена си дали я' гледатъ и я' честитъ харно майка му, а тая му отго'орвела: „како не? У шчо ме найде? — си я' честамъ и си я' имамъ како майчичка! Той я' опитвелъ и майка си и ѣ' велелъ: „майко мори, дали да гледатъ харно и дали те честитъ сна'а ти?" На старата ѣ' било страхъ да му кажитъ вистината сино'е си, тя после кжде ке хо'йтъ отъ сна'а си? „Мошне харно ме гледатъ и ме честитъ," му велела тая сино'е си.

Така многу време се работало дома му и старичката многу време търгала судни мжки отъ сна'а си, а никако сино'е си му некажвела.

Най-сетне еденъ день ѣ' дошло веке до носотъ на старата, та неможела да търпитъ и да криятъ за по-натамо и да му не кажитъ синое си, та кога овой я' опиталъ: „како вървишь, майко, со сна'ати?" тая му отго'орила: „Ако сакашь, синко, да разберишь, како поминвамъ со сна'а ми, скри се еденъ день во сергенонъ, да видишь со своите очи, та да разберишь!"

Отъ той отго'оръ синъ ѣ' се сетилъ тога оти ке иматъ нешчо, не 'аренъ поминъ, та еденъ день, кога ке си 'оделъ на работа, се скрилъ во сергенотъ, безъ да го разберитъ жена му и весь-день седелъ нжтре скриянъ, за да видитъ шчо ке бидитъ, — а не постояло многу време, той и самъ се уверилъ за поминотъ на майка си и жена си, ево како:

Сна'а и свекърва си седеле во одаяга и си пределе. Дошло време, та ѣ' се прияло на старата, та ѣ' велитъ сна'е си: „Дай ми тро'а 'лебъ, сжно, да кжснамъ, ми се я'йтъ!"

— „Тресни тука, преди, ѣ' отго'орила налютена сна'а ѣ'; не си испрела ушче вретената; како ке сумъ ти дадела 'лебъ да трескашь?"

Старата пакъ ѣ' се молела милно: „дай ми, мори сжно, тро'а 'лебъ, да кжснамъ! Ми се я'йтъ, сумъ старъ чо'екъ!

— „Тресни тука, испреди вретената," ѣ повторила.

Най-после старата свекърва испрела трите вретена, та пакъ ѣ' се молела сна'е си, да ѣ' да'йтъ едно парче 'лебъ: „Ето, мори сжно, сжничко, 'и наполнафъ трите вретена; дай ми сега да си кжснамъ тро'а!!..."

— „Стани сега тресни, поиграй тро'а хоро, ѣ' рекла сна'ата, и попейми една песма, ако сакашь да ти да'амъ!"

Старата пакъ милно ѣ' се молела: „кжде сумъ можела ясъ, мори сжно, да сумъ играла хоро? ясъ сумъ старъ чо'екъ!

— „Пукни, тресни, стани, поиграй, ти-знайшь, ако сакашь да ти да'амъ да трескашь", ѣ' рекла сна'а ѣ'. А синъ ѣ' скриянъ в'сергенъ, све слушалъ и малчелъ.

Най-после видела, невидела старата свекърва станала да играть хоро и да пеитъ песма! Тая фатила та играть со двете ржце кренати и да пейтъ:

„Ето вакаа, море синкоо, ката деень! Ето вакаа, море синкоо, ката деень!!"

„Ето вакоа з'едно корче ката деень!!"

„Шчо така пейшь, мори вешчице ниедна, ѣ' рекла сна'ата;" пей хубо'о де, да би треснале ти очите!" „Ами како мори сжно,

незнамъ инако“, ѣ’ отго’орила кутрата свекърва и фатила пакъ да пейтъ: „Ето вакаа, море синко, ката деень!“. . . — „Ахъ, да би ти треснале очите, вешчице ниедна, извикала сна’ата; шчо не пейшь харно?“ и кренала фурката да я удритъ свекърваси по гла’а! . . .

Мжжь ѣ’ до тога слушалъ и гледалъ, а малчелъ и търпелъ; чекалъ да видитъ до край све, шчо ке бидитъ. А, кога виделъ оти жена му кренала и фурката за да я удритъ свекърва си по гла’а, тога неможелъ веке да търпитъ пойке, а в’ едношь, апансхзъ, исбърсналъ отъ сергеиотъ, се фърлилъ надъ жена си, я фатилъ за пърцъгъ и, со истата фурка, шчо беше я кренала тая да я удритъ свекърва си, той со една ржка дьржеешчемъ я за пърцьгъ, а со другата, фурката, вьртилъ, удрилъ, вьртилъ, удрилъ, та ѣ’ наместилъ коските и ѣ’ велелъ: „Дали вака я честеше майка ми, како майчичка, кучко ниедна? Ето ти тебе треснала, пукнала, вешчице ниедна!“ Тая тога му се молела да я проститъ; му падинала метании и нему и свекърве си и се кълнела оту отъ тога веке насетне ке я честитъ. Отъ како я избилъ харно, мжжь ѣ’ я простилъ и тая отъ тога веке фатила да я честитъ како майка.

53.

Два брата скарани и майка имъ.

или

„Братъ брата не ’ранитъ, тежко кой го нематъ“.

Си биле двайца братя скарани мегю себе до толку, шчо не сакале еденъ со други да си видееть очите. Еднийотъ отъ ними, у кого шчо седела майка имъ, наместо братя, сиималъ многу приятели, а брата си не сакалъ ни да го видитъ, нито да му чуятъ името. Майка му многу пжти го учела и му велела: „Синко бре! колку и да ти се мили приятелите, а братъ ти не ти іе милъ; колку и да се любишь со ними, а со брата ти се пизмишь, пакъ приятелите не сѐ стока, а братъ ти, пакъ ти іе братъ: „братъ брата не’ранитъ, му велела тая, а ма тежко той, шчо го нематъ!“ Да ти до’йтъ некоя мжка, приятелите не ке ти поможееть, а братъ ти, ако и да сте скарани, ако и да се пизмите и нейките да се видите, пакъ той ке ти поможитъ!“

Овой не сакалъ да чуятъ за брата си, а майка му све то’а му повторвела. Макаръ обиди едножь, му рекла: „стори се отъ

нафулъ оту имашь нужда; викай 'и приятелите, викай го и брата ти, та да видишъ кой ке ти до'йтъ да ти се на'йтъ на нужбата? Заколи, му рекла, еденъ овенъ, испечи го и скри го; пакъ 'оди речи имъ на приятелите ти оту си загубилъ чо'екъ и викай 'и да дойдеетъ, да го спастрите, да видишь, да ли ке ти дойдеетъ? Викай го после и брата ти, скаранийотъ, да видишь, да ли не ке ти дойдитъ?

Синотъ най-после я почулъ майка си; — заклалъ еденъ овенъ, го испеколъ и го скрилъ. После запалилъ фенеротъ (било ноша) и отишолъ редумъ по свите свои верни (!) приятели да 'и викатъ и имъ реколъ: „Приятели, братя! Ясъ довечера сторифъ еденъ големъ пакосъ, опрафъ еденъ чо'екъ; ми дойде дома, многу ми се то'ари, и ясъ го удрифъ по гла'а и го оста'йфъ на место, туку ви се молямъ, елате еденъ часъ да го спастриме, не можамъ самъ да го адожамъ!“ Ни еденъ отъ толкуто приятели, не му свъртилъ гла'а, да му хойтъ да му поможитъ, да го спастрееть убиенийотъ чо'екъ; — свекой му на'ожджалъ ма'ани, кой за ова, кой за она неможиме да до'йме, му велеле. Той си дошолъ дома и ѣ' казалъ майце си, оту тая имала право; зашчо навистина никой приятель не му се нашолъ на нужбата. „Ходи сега, му рекла тая, викай го брата ти, да видишь, да ли не ке ти дойдитъ той?“ Синъ ѣ' пакъ запалилъ фенеротъ, та отишолъ у брата си скаранийотъ, на два-три са'ати ноша. Клюкналъ на врата и братъ му слеголъ да му отворитъ. „Шчо нужба те дотерала, реколъ братъ му, да до'йшь сега на овая доба?“ — „Нужба голема, му отго'орилъ другийотъ братъ. — Довечера ми дойде дома еденъ лошь чо'екъ, многу ми се то'ари; ясъ го удрифъ по гла'а, та го опрафъ, туку ти се молямъ, да до'йшь да го спастриме!“ Скаранийотъ и немилийотъ братъ, нито се повратилъ да кажитъ баре на домашните си, кѫде ке хойтъ, а со бързина му реколъ брато'е си: бъргу, търчай да хойме по-бъргу, и търнале да ходееть колку било кабиль по-бъргу да го спастрееть опранийотъ чо'екъ. Дошле дома му и ушче харно невлезени во вратата, дойденийотъ на помошчь братъ му реколъ брато'е си: „Кѫде іе? камо го чо'екотъ, да го спастриме по-бъргу?“

— „Хайде да влезиме едножь, да седниме малу, да исчиниме, та сетне го спастираме“, му отго'орилъ братъ му.

— „Не, не; отго'орилъ той; да го спастриме първо, та после седвиме и исчинвиме!“

Ево го вамо, нѫтре, реколъ братъ му, ела да влезиме и влегле в' куки.

— „Камо го де, реколъ пакъ дойденийотъ братъ.

— „Седни, отго'орилъ братъ му, да се напияме понапредъ по една ракия, та после я' гля'аме тая работа!"

— „Како да сме седнеле, да сме се напияле ракия? нетьрпеливъ реколъ дойденийотъ братъ; да го спастриме едножь, та после се напиваме и по две!"

Така се печкале двата брата неколку пѫти; най-после кандисале да седнеетъ да се напияетъ по една ракия. Отъ како се напиле по една, по две чаши ракия, дойденийотъ братъ све туку викалъ: „Камо го де, хайде стани, да го спастриме чо'екотъ;" а другийотъ му отго'орвелъ: „Стой де, почекай ушче тро'а, сега ке го спастриме, сега ке го намириме," а жене си ѣ' по'елялъ да ставитъ софрата.

— „Како, реколъ братъ му; каква софра ке ставела, дури не намириме работата, за кояшчо сме дошле?"

— „Сега, отго'орилъ братъ му тукашнийотъ; сега ке я' намириме; да покѫсниме малу, та сетне и тая работа я' вижджаме!" Ставиле софрата и на нея печенийотъ овенъ покриянъ.

— „Ево го, чо'екотъ, шчо те викафъ да го спастриме," тога реколъ домакинотъ братъ, и го отскрилъ овенотъ. После му расказалъ за све, шчо го натерало да сторитъ така и му реколъ: „Навистина како братъ немало нишчо и „б р а т ъ б р а т а н е 'р а н и т ъ, т е ж к о к о й г о н е м а т ъ!"

После си яле, пиле и се веселиле братски, и отъ тога веке се смириле и си се любеле како вистински шчо си биле братя.

Сѫщата.

Отъ Кукушь.

Едно време имало двуйца брата. Тиа много са карали шчото да си извадатъ очите единъ на другъ; а пакъ единиотъималъ вного приятеле, шчо му са брале за ядене и за пияне; ама жената му била вного умна и едношь му рекла: „Ти, мѫжо, имашь вного приятеле, а на здраво ли ти сá приятеле? 'айде, мѫжо, рекла жената, да ги дукимасаме!"

— „Е, шчо да ги дукимасаме?" реколъ мѫжо ѝ.

— „Шчо? 'оди, земи единъ бравъ, па го заколи и го покри со нешчо.

И той направилъ како му рекла жената. После па му ре-

кла: „'оди сега на първнийотъ ти приятель да му речешь: „Адинъ сакише да влезе дома, азъ фърлихъ и го удрихъ, го убихъ! сега шчо да му чиниме?“ Мжжо тьргналъ по негувите приятеле да имъ кажуве. Така отишолъ на първнийотъ му приятель и му реколъ: „така и така езе направихъ; сега шчо да му чинамъ?“ А той му отгуворилъ: „како си му чинилъ, така 'оди го спастри!“ И на вторийотъ така и на третийотъ и дошолъ дома и кажалъ на жена му (вместо жена си); а та му рекла: „виде ли си приятелето ти? А, сега 'оди на братъ ти, го вики и него!“ Той отишолъ и шчомъ чулъ братъ му, реколъ: „Айде сега ки го спастриме!“ И така отишли дома и шчомъ да откриятъ, вижде оти іе бравъ и седнали, вечерали. Тога му кажалъ како го іе накарала жена му да направи. Видите ли, какво іе братството? (се провиква приказвачотъ).

54.

Баба и внука.

или

Леностьта носитъ гладосъ.

Отъ Охридъ

Во една кукя си биле: една баба, майка и керка, многу сиромашки. Летото, кога се жнияло житото, домакинотъ ѝ натервелъ да ходееть по нивіето, да береет класіе; а домакинката не сакала да ходитъ, а имъ велела: „Чуму ни сé класіе? Старава ке умритъ, момичкана ке я' омжжиме, а кучката ке псойсатъ! чуму ни се класіе? повторвела.

Дошла зима люта; кога веке класіе немало по нивіето; а нито старата умрела, нито момичката я' омжжиле, нито пакъ кучката псойсала! момичката излегла надворъ, да видитъ шчо иматъ, шчо нематъ? Кога, шчо да видитъ? — Виюлици ветро'и веіеле и снегъ на іждри пласто'и вьрнелъ, та ѣ' викнала майце си: „Майкоо! Пласто'и!“

— „Дали класо'и? се одзвала майка ѣ' отъ нжтре.

— „Пласто'и, мори снегъ, пласто'и вьрнитъ!“ И така тиіе в' стредъ зима, кога вьрнело пласто'и снегъ тога тиіе барале класо'и жито, и немале шчо да ядееть, та умирале отъ гладъ.

Така, кой не се грижитъ на лето да си наберитъ класо'и той во стредъ зима не ке иматъ друго, а пласто'и снегъ.

55.

Лъжливото здраіе.

Едного го опитале: „Како сте дома?“

— Све здра'о, све живо сме, отго'орилъ той, а само кучката ни лежитъ на герамиди болна!“

— „Ами отъ шчо іе болна?“ повториле му.

— „Отъ яденіе коски, отъ мжската ни, отго'орилъ той; ѣ' залетна една коска во гърлото, та отъ то'а іе болна!“

— „Да ли ви псойса мжската? Отъ шчо?“

— „Псойса, реколъ, носеешчемъ каменя за гроботъ отъ майка; се наби отъ каменята, та отъ то'а псойса!“

— „Дали и майка ви умре? Отъ шчо?“

— „Умре; отъ жальба за татка!“

— „Ами и татко ви умре? отъ шчо?“

— „Умре; отъ жальба за брата ми!“

— „Зашчо? Дали и братъ ти умре?

— „Умре и той на чуждина!“ И така свите во кукята биле све здра'о све живо, а никой живъ не останалъ!

56.

Ленго — Ленивото дете

или

Доброто со добро се исплашчатъ.

Едно време си била една майка. Тая си имала и едно дете. На детето му се не работало, — го било ленъ да работатъ. Майка му му велела: „А море синко, ако не работашь друго, баре ходи на дърва со магарено?“ А той ѣ' отго'орвелъ: „Намири ми го де, ако сакашъ да 'одамъ на дърва!“ Майка му му го намирила магарето и му рекла: „Ето, ти го намирифъ магарето; сега ходи де!“ Качи ме на магаре, ако сакашь да ти ходамъ на дърва“, повторило детето. Тая го качила на магаре и пакъ му рекла: „Ето те качифъ; хайде сега ходи!“ „Клай ми я и секирата на м гаре, ако сакашь да 'одамъ.“ Тая му я клала на магарето и секирата, та одвай го пратила на дърва.

Детето тър'нало да хо'йтъ на дърва; ходело, шчо ходело, дошло край море, а тамо му паднала секирата. Ленъ го било да слезитъ да си я земитъ, туку си стоело на магаре и чекало. Една риба била излезена некако на сухо и неможела да си влезитъ во море. Кога го видела детето, му се молела: „Море дете! фне-

симе во море, та шчо сакашь да ти да'амъ!"—„Дай ми я секирана, ѣ' рекло детето, ако сакашь да те фнесамъ во вода!" Рибата се свьртила со опашката, я подкрепала ржчката отъ секирата и детето си я подзело, а сетне пакъ ѣ' рекло: „Сега шчо ми да'ашь, да те фнесамъ во море!"—„Шчо да ти да'амъ, отго'орила рибата; нишчо немамъ да ти да'амъ, само ова можамъ да ти сторамъ: да речишь: Ленго и Саве и морето", та све, шчо ке сакашь да ти се сторитъ!" И така детето я потурнало рибата во морето, та тая си пливнала во водата, а то'а си останало край-море.

Сега детево се мислитъ шчо да чинитъ и шчо да речитъ да му се сторитъ. Най-сетне му текнало да речитъ: да му се ставитъ софра со манджи за яденье, та си рекло: „Ленго и Саве и морето! Да ми се ставитъ софра со манджи за яденье!" И той-часъ се ставила софра со свекакви манджи хуба'й. Детето се наяло отъ манджите и си отишло в' планина на дърва. Тамо сега кой да му соберитъ дърва? Него го било ленъ. Пакъ то'а си рекло: „Ленго и Саве и морето! Да ми се собереть дърва и да ми се то'арееть на магарево!" Той-часъ му се собрале дърва и му се то'ариле на магарето. Детето си ошло дома со дърва.

Ходеешчемъ си за дома, то'а поминало покрай царските сараи. Царе'а керка стоела на пенджери, а детето я видело и си рекло: „Ленго и Саве и морето! Оная девойка да останитъ тежка!" Царе'ата керка на часотъ останала тежка безъ мжжь; Детето во нея расло и порасло и тая сама се чудела: „Како би овая работа? И, шчо ке му речамъ татко'е ми, кога ке чуятъ той?" Царе'ата керка била многу лична, та татко ѣ' я затворилъ во сарайотъ, за да не се здружитъ со некой мжжь. Найпосле татко ѣ' разбралъ оту керка му останала тежка. Я викалъ на само и ѣ' велитъ: „Шчо ie овая страмота, мори керко, шчо ми си сторила? Шчо вака ми го поцърна образовъ? Отъ кого си? Кжде си о'шла? или кой ти дошолъ?" А момичката, уплашена, потресена, му отго'орвела: „Нигде, никжде, не сумь о'шла, тате; нито некой ми дошолъ овде, нито пакъ мжжь сумь видела." А татко ѣ никако не я вервелъ, а я стисналъ на б е с н о д р е о да му кажитъ отъ кого ie останала тежка. А тая, „незнамъ, велела, пакъ незнамъ." Най-сетне му казала оти едно дете дърварче помина по край сарайовъ, ме виде на пенджери, си промърмори нешчо само со себе, и ясъ отъ тога се узнафъ оту останафъ тежка!"—„Како можитъ да бидитъ отъ едно вижджайнье да си останела тежка? ѣ' отго'орилъ татко ѣ'. Той никакс не вер

велъ. А тая му се кълнела, си кинела месата и му велела: „Ако сакашь, тате, верви ме; ако не, ево ми гла'ава, земи ми я, — фърли ме во море!“ Тога царотъ го викналъ детето и го опиталъ, да ли я сакатъ момичката да му я да'йтъ за жена. „Я сакамъ, отго'орило детето. и царотъ му я далъ, туку 'и клалъ двајцата во една гемия, ѣ' далъ керке си неколку низи смокви, та 'и пушчилъ по море, да се скитееть.

Тиіе доста време се скитале по-море. После царе'ата керка му рекла на мжжа си: „Речи, мжжу, да излезиме на сухо!“ — „Дај ми една смоквица, ако сакашь да речамъ“, ѣ' отго'орилъ той. И тая му дала една низа смокви. Царевијотъ зетъ реколъ: „Ленго и Саве и морето! Да излезиме на-сухо!“ И той-часъ излегле на сухо. Седнале си край-море. Пакъ жената му велитъ: „Речи пакъ нешчо, да се стореетъ овде сараи; кжде ке седиме, кжде ке живеиме?“ Той пакъ ѣ' отго'орилъ: „Дај ми една смоковица, ако сакашь да речамъ!“ Тая пакъ му дала ушче една низа смокви и той пакъ реколъ: „Ленго и Саве и морето! Да се сторитъ сарај со свите потреби!“ И той-часъ се сторилъ сарај со свите потреби, хубавъ, испосланъ со свекакви хуба'и послани и со свите таками; во него си влегле и си живееле.

Царските люге еденъ день о'шле на ловъ, а, кога се врашчале отъ ловъ. 'и виделе сараите, та многу се почудиле; како до вчера 'и немало, а како тога се сториле такви хуба'й сараи? Отишле та му казале и царотому за тиіе сараи край-море. Царотъ, и той се почудилъ и, едношь реколъ да ходитъ и той, за да 'и видитъ.

Кога хошолъ тамо и 'и виделъ, влеголъ нжтре, а тиіе шчо седеле во него (керка му и зетъ му), го пречекале какшчо прилегатъ да се пречекатъ царь. После зетъ му, за да го гоститъ царатого, реколъ: „Ленго и Саве и морето! Да се ставееть предъ царотъ софри златни и свите потреби, златни и манджи царски!“ И той-часъ него'ото саканье се исполнило.

Царската керка до тога не била опозната со татка си. Потемъ малу време некако се опознале. Пьрво тая дала знакъ за познаванье. Тая, ушче кога дошолъ татко ѣ', го познала, а той не я позналъ. Пакъ тая пьрво му се исказала, та и той я позналъ. Отъ како се опознале, царотъ я опиталъ, како така се сдобиле со такви сараи, и такви хуба'й такъми и манджи и со такво богатст'о? А тая му расказала све, шчо било и како било отъ край до край. Тога царотъ го зелъ зета си, некогашното лениво дърварче, и керка си, та го клалъ на царскијотъ си столъ.

57

Майка и синовете ѝ.

Отъ Кукушъ.

Една майка си имала два сина: поголемийотъ кротокъ и милувалъ домашната работа, а помалкийо билъ лудъ и гледалъ да отиве на нива и да оре. Еднажь помалкийо реколъ на поголемийо: „Баче, 'айде, ова-день ти 'оди на нивата, а езе да останумъ в'кжшчи и да измиюмъ главата на майка!“ Големийо сакалъ, несакалъ, послушалъ помалкийо си братъ и отишелъ на нивата да оре.

Малкийо зелъ да върши кжшчните работи; заврелъ и вода за да измие на майка си главата. А като подкачилъ ошче да наливе главата на майка му (си) со горешчата вода, сирачката изджхнала и се озжбила! Лудото, отъ като свършилъ работата, га занеселъ на майка си на кжтотъ, далъ ѝ фурката да преде и ошче опеколъ адно ейце и ѝ го далъ да ѣ'де, а майка му нито прело сакала нито ѣдене. Тая само се зжбила и нишчо друго. Лудийо синъ, разядосанъ на майка му (си), търче да каже и да вика баче му, за да виде и то'а (той), зашчо не преде майка имъ. Големийо дошелъ и, шчо да виде? — Майка имъ се озжбила!

Тога големийо рекалъ на брата си: „а бре лудо, ти си га попарилъ майка!“ После отишелъ големийо да копе гробъ за майка имъ, а на малкийо му рекалъ: „ти, лудо, да га донесишь на майка, на гроботъ за да га закопиме. Лудото отъ ново па се заловило за работа: направилъ си адинъ остаръ кжрликъ (кривакъ), па га закачилъ на майка си со кърликотъ за носотъ и со големъ димъ и прахъ га влечелъ майка си на гробишчето. Адна стара баба, ка го видела, посакала да го поруге на лудото и му рекла: „нимъ', сино, не чинувай така со майкати, която тя те ѣе доила и отъ малечокъ те глидела!“ А то'а наместо да ѝ отгуворе и расправи, га уждире на старата баба адинъ кърликъ по главата и га убива на местото и, безъ да се забаве, зафашче да ги влече и двете баби и отъ далеко да вика на баче му: „баче, две ропки копи, две бабки ти носумъ; баче, две ропки копи, две бабки ти носумъ!“ Големийо, като чулъ това нешчо, се уплашилъ и като се боелъ, да не би братъ му сака да убие и него, зелъ да бега. 'Малкийо, като виделъ братъ му да бега, оставилъ бабите, та фаналъ и той по братъ му да търче и така бегали адинъ

по другъ и стигнали ду адна вуденица. Тамо застанали малку. Малкийо виделъ воденичарскийо камень па му рекълъ на братъ му: „баче, гледишь, то'а каменъ е майкинийо прешлинъ, езе ки го земумъ!“ А баче му му рекълъ: „а бре лудо, то'а не е майкиноть прешлинъ, ами е вуденичарски каминь!“ Лудото не послушалъ на брата си, а го зелъ каминотъ и го обесилъ на пойсотъ!

Отъ тамка тръгнали да пхтуватъ и дустигнали ду адно големо дърво. На него се качили отъ горе. На скоро тамка пристигнали и некои праматаре и сиднали да си починатъ подъ дървото. Тога лудото рекалъ на баче си: „баче, майкиноть прешлинъ ми дотежне!“ Големийо братъ му рекалъ: „малчи, бре лудо, ки не чуятъ!“ А той втори пхть рекълъ: „прешлиноть ми утежне,“ и, ошче недурекълъ, го пушчилъ тежкийо каменъ долу. Праматарето, уплашени отъ големийо шумъ и отъ големината на каминутъ, фанали да бегатъ и да си велятъ: „Богъ саке да ни убие!“

Сичката праматия имъ останала подъ дървото, а двата брате, си слезели и си га разделили братски.

Малкийо зелъ за вебе колкото теменъ имало, а другото уставилъ на братъ му. То'а, малкийо, отишелъ на адинъ ридъ, и тамка го запалилъ сичкийо теменъ. Во то време на Господь го булело зжботъ, та филь-алда му 'пуминалъ и му оздравелъ отъ кадешотъ на теменотъ.

Тога Господь пратилъ Ангеле отъ небото да го зематъ то'а човекъ. И така Ангелето гу зели на човекотъ на небото и Господь, за да му плате за доброто, шчо му чинилъ, шчо му уздравелъ зжботъ со кадешотъ отъ теменотъ, го пушчилъ во най-големото азно, да си земе какво саке. А то'а нишчо не сакалъ друго, а си земалъ само едно свиролче.

После Ангелего го свалили пакъ долу, на земята.

То'а со свиролчето толко уб'аво свирилъ, шчо сичко около него се разигравало.

Тога лудото се главило на адинъ попъ и то отъ кукъ до кукъ и со таковъ пазарлъкъ, който се налюте предъ време, да му се извади адна обушта 'пинци отъ гърбутъ на кожата му! Лудото зело козите на попотъ и отишелъ да ги пасе. А целийо день со свиролчето си свирилъ и козите целъ день ги разигравалъ, та останале гладни и никакъ млеко за попотъ не набирали. Попотъ се чудилъ вного и незналъ шчо да чинуве со козаротъ.

На другийо день попотъ скришомъ отишолъ да види козаротъ кѫде и какъ ги паселъ козите. То'а, попотъ, ошче отъ далеко се навелъ подъ аднъ трънъ да се прошете, а козаротъ го виделъ и фаналъ со свиролчето да свири и направилъ шчо попоть голъ и во средъ трънето да играе и да скоке, та сичкийо се облелъ во кръвь. Тога козаротъ престаналъ да свире. Попотъ, безъ да му прогуворе нешчо, се вьрналъ в' кѫшчи и сичко расказалъ на кѫшчните си люде. Вечеротъ, куга си дошелъ козаротъ, накарали го да посвире малко. То'а имъ рекалъ: „вьрзете на попотъ за косата рѫшниците, на пападиката аднъ копанъ за косата, а дечичката турейте ги во аднъ ковчегъ и като имъ дадете по адно ножче да ги закачите на гредата.

Това като направили, зело лудото да свире и на часотъ сички вного силно се разиграли; рѫшниците на попотъ, копанотъ на пападиката, фанали силно да плюскать по гърбовете имъ; И ковчегутъ на гредата, разлюленъ силно, наждине на земята и се убиватъ децата. Зафашчать да викать: „бре стой, лудо, бре стой, лудо, до като най-после ги сожалилъ и престаналъ свиренето.

Утрото рано майка му на попотъ се качила на адна църница, и зафанала да кука, а лудото, като чулъ, реколъ:" А, пусти ти кукъ, шчо бърке тука среди зима? йохва аднъ големъ стапъ и га убиве и бабата. Тога попотъ се налютилъ и лудото му извадилъ адни обушта 'пинци.

58.

Лисицата и волкотъ.

или

Лисичната хитрость и вълче'ата глупость.

Отъ Охридъ.

Едно време волкотъ и лисицата се побратимиле, та се узборвале заедно да си живееть и заедно да се грижееть за прехраната си.

Едношъ тиѣ си снечалиле една вьрчка медъ и си я' скриле во некоя дупка, надворъ отъ седалишчето си. Не поминало многу и, на лисицата ѣ' се прияло медъ, туку како да се наядитъ, безъ да я' разберитъ волкотъ? — Измислила една хитрос' — рекла на волкотъ: „куме волче, клюкатъ некой на врата, да 'одамъ, да видамъ, кой клюкатъ?"

— „Ходи, ѣ' се отго'орилъ волкотъ. Тая отишла, не отишла до вратата и пакъ се вратила. А волкотъ я' опиталъ:

— „Кой клюкаше на врата?“

— „Ме канееть за кума, да кърстамъ дете, рекла лисицата; „да ходамъ или не?“

— „Ходи, ѣ' реколъ волкотъ.

Лисицата отишла кѫде вьрчката и се наяла медъ, та си се вратила. Кога дошла, волкотъ я' опиталъ. „Како го кърсти, кума лесо, детето?“

— „Начмишь“, отго'орила му тая. А пусти, будала волче, неразбралъ оти лисицата го начмела медотъ.

Потемъ некоіе време на лисицата пакъ ѣ' се прияло медъ, та пакъ викнала: „кой клюкатъ?“ (гьоа на вратата), и го опитала волкатого: „куме волче, некой клюкать на врата, да ходамъ, да видамъ кой іе?“ — „Ходи“, ѣ' отго'орилъ волкотъ. Лисицата отишла до негде и пакъ се вратила и му рекла: „куме волче, ме канееть за кума, да кърстамъ дете; да ходамъ или не? — „Ходи“, ѣ' реколъ волкотъ. Тая пакъ со търчанье отишла при медотъ и го изела до поло'ината и пакъ си се вратила. Волкотъ я' опиталъ: „како го кърсти детето, кума лесо?“

— „Начмишь преполо'ачь, го кърстифъ“, отго'орила му тая. И пакъ пусти волче не се сетилъ оту кумата я' преполо'ила вьрчката со медотъ.

Потемъ некоіе време пакъ на лисицата ѣ' се прияло медъ; тая пакъ викнала: „кой клюкатъ на врата?“ И отишла гьоа на врата. Кога се вратила, му рекла на волкотъ: „куме волче, ме викаеть за кума, да кърстамъ дете; да ходамъ или не?“ Волкотъ ѣ' далъ изанъ и тая отишла при медотъ, го изела свийотъ и вьрчката праздна я' истьркаляла по долотъ. Кога се вратила дома, волкотъ пакъ я' опиталъ: „Како го кърсти детето, кума лесо?“ А тая му рокла: „кърстифъ го, куме: Търкалецъ малецъ, дур' во долецъ!“ И така лисицата го изела свийотъ стрецки медъ, а пусти будала волче, неможелъ никако да я разберитъ.

59.

Умната девойка.

Еденъ уменъ старецъ сиималъ само еденъ синъ. Кога дошло време да го оженитъ, гледашчемъ и знаешчемъ момите отъ свето село, си велелъ оту неможитъ мегю нимъ да найдитъ неве-

ста спроти сина си, и спроти себе умна, та намислилъ да баратъ отъ друго сло.

И така, кога намислилъ да го свьршитъ, старецотъ отишолъ во друго едно село, да видитъ една девойка, шчо била пофалена за многу умна и разумна. Той отишолъ во селото и клюкналъ на момината врата. Девойката сама му отворила и го поканила да по'елитъ да влезитъ. Тая имала татко, майка, дедо и баба, ама тога никой отъ ними не билъ дома — свекой билъ по на некоя работа, а майка Ѣ' била само тука, згнетена во некоіе кьошенце, си работала нешчо — кърпела кошули.

Старецотъ кога дошолъ, да я видитъ момата и да я искуситъ да ли іе достойна да бидитъ невеста за сина му, отъ како, спроти адетотъ, я поздравилъ со: „добро утро," билъ поканенъ отъ нея да влезитъ и да седнитъ малу дома Ѣ'. Той влеголъ, седналъ и фатилъ да се разго'орвитъ со нея:

— Имашъ ли татко?" я опиталъ старецотъ девойката.

— „Имамъ", му отго'орила тая.

— „Кждe іе?" повторилъ той.

— „На водейнца; хойде да сомелитъ брашно," рекла девойката.

— „Бьргу ке си дойдитъ, или ке се заба'йтъ?" Опиталъ пакъ старийотъ.

— „Ако тър'нитъ по покусийотъ (по-краткийотъ) пжтъ, рекла девойката, ке се позаба'йтъ; а ако земитъ по подолгийотъ и подалечнийотъ, ке си до'йтъ побьргу!"

Старецотъ нишчо не разбралъ отъ последнийотъ моминъ отго'оръ, а пакъ фатилъ да я опитвитъ.

— „Имашъ дедо?"

— „Имамъ," отго'орила девойката.

— „Кждe іе?

— „На нива."

— „Шчо чинитъ на нива?

— „Рассипфитъ (развала) еденъ, а пра'йтъ два, му рекла момата.

Старецотъ и отъ той отго'оръ нишчо не разбралъ, а продолжилъ да я опитвитъ:

— „Имашъ баба?"

— „Имамъ," отго'орила.

— „Кждe іе?

— „У комшияна ни!"

— „Шчо чинитъ тамо?

— „Шчо му чинитъ сега, никога другошь ни му чинила нито пакъ ке му чинитъ другошь некога," рекла девойката.

Старецотъ пакъ нишчо не разбралъ, и се чуделъ на момините отго'ори и пакъ я опиталъ:

— „Имашь майка?"

— „Имамъ," отго'орила момата.

— „Кѫде іе?

— „Тука, дома," рекла тая.

— „Шчо чинитъ?"

— „Отъ две старички пра'йтъ една млада," рекла.

И така умнийотъ старецъ, безъ да разберитъ нешчо отъ девойкините отго'ори, си отишолъ зачуденъ и замисленъ, велеешчетъ си самъ со себе: „Овая девойка или многу умна ке да іе или многу безумна!"

Со такво мисленье старецотъ се стретилъ со некой свой приятель, та му расказалъ и му се исповедалъ за неразбираньето момините отго'ори, а му се помолилъ да му 'и ексигисатъ (истълкува) ако можитъ.

Приятельотъ му, вжашенъ отъ момината хитрос' шчо гледалъ во нейзиниte отго'ори, реколъ на стареца: „Каква, поумна девойка отъ нея барашь? Тая била най-хитрата и най-умната отъ 'сите моми на световъ! И ево ти шчо кажвееть нейзиниte отго-'ори, шчо си неможелъ да 'и разберишь:

а). Тая ти рекла, оти татко ѣ' ке дойделъ отъ водейнца по-бургу, ако поминелъ по по-далечнийотъ и по-долгийотъ пѫть, а ке се заба'елъ, ако поминелъ по по-кусийотъ, ево зашчо:

„По-кусите пѫтишча 'секога бидвееть тесни, криви и стърмни — козии пѫтишча, а по-далечните, по-долдзите 'секога сѣ друмишча, широки, прави и рамни, та, ако татко ѣ' со колата поминелъ по некой козий пѫть, можитъ да му се превратитъ колата или и да му се скършитъ, та тога, дури да я испра'атъ, дури да я попра'йтъ, разбиратъ се, оти ке се заба'йтъ. А ако поминитъ по широкийотъ, правийотъ и рамнийотъ пѫть, нематъ да му се сторитъ нишчо зло, та, ако и да іе пѫтотъ по-долгъ и по-далеченъ, той ке си дойдитъ по-бургу!"

б) Девойката за деда си ти рекла, оти той на нива рассипвелъ еденъ, а пра'елъ два, и имала пра'о, зашчо:

Дедо ѣ' на нива заградвелъ еденъ прелезъ, шчо отвориле го'ядата, та влегвеле во нивата. Момата мислела, оту го'ядата,

шчо се научиле да влегвееть во нивата, кога ке видееть прелезотъ заграденъ, ке отвореть два друдзи нови прелеза, еденъ, подъ фетвийотъ, а други, надъ фетвийотъ прелезъ, едни ке влегвееть отъ подъ него, а друдзи отъ надъ него, та така наместо еденъ, тиіе, го'ядата, ке отвореть два прелеза. Ето за то'а ти рекла оти дедо ѣ' рассипвелъ еденъ (прелезъ) а пра'елъ два (прелеза).

в) Тая за баба си ти рекла оти на комшията му чинела то'а, шчо ни му сторила некогашь, нито пакъ ке му сторитъ некога другошь. Ево шчо сакала тая да ти кажитъ со то'а:

„Комшията имъ билъ умрелъ, та баба ѣ' му затворала очите, т. е. му чинела то'а, шчо никой пхть до тога не му е сторила, нито пакъ ке му сторитъ други пхть отъ сега."

„Най-после за майка си ти рекла девойката, оти отъ две старички пра'ела една млада! — Тая кърпела кошули — отъ две фетви пра'ела една нова!"

Тога веке старецотъ благодаренъ отъ умшчината на девойката, 'ошолъ си дома радос'енъ и потемъ некой день я свършилъ за сина си.

60.

Тройца харамии и млада невеста (1)

или

Харамията никога не се наслаждава на харамийскитѣ си плодове.

Едно време тройца харамии излегле в'планина да праіеть харамилокъ. Тиіе еденъ день во планината стретиле едни свато'й, шчо носеле една невеста, имъ се испречиле предъ свато'йте и 'и испоплашиле. Свато'ите избегале, а невестата я оста'йле во рхцете на харамиите. Онніе я зеле невестата и я отнесле во гората. Тамо я вързале за едно дре'о. После седнале на една стърна во гората за да си починеть малу, а най-малийотъ харамия го пратиле в' градъ или во некой отъ селските и планински ханишча да земитъ 'лебъ и манджа за яденье.

Той отишолъ да донеситъ 'лебъ и манджа; а ходеешчемъ, пхтемъ си реколъ со умотъ: „я хайде да 'и отруямъ двайцана, та да

(1) Настоящата приказма іе отъ Воденъ; нъ понеже за да дойде до ушитѣ ми, минхла презъ устата на Охридчанинъ, който не іе могълъ да схване Воденското наречие, писалъ съмъ я и азъ както отъ него я чухъ, по Охридското нарѣчие.

Съ схщето съдържание намира се и пѣснь.

си я земамъ ясъ невестата со скѫпоцените работи, (зашчо тая била накитена со многу джеваири и флорини и била лична). Со той ниетъ най-малийотъ харамия 'ошолъ на еденъ ханъ, зелъ 'лебъ и манджа и купилъ и неколку пари афото, та фърлилъ во манджата.

Отъ друга стърна друдзите двайца харамии, него'ите другари, шчо останале в' планина, кѫде невестата, си се узборвале и си рекле: „я хайде ние да го убияме другара ни (той шчо ке имъ донеселъ 'лебъ и манджа), та невестата со све стока да ни останитъ само намъ!“ И така, шчо туку другаротъ имъ дошолъ, тие двайцата станале и го опрале! Тога веке седнале да си ручеетъ. Яле, шчо яле и се наяле. А не поминало многу време, и фатиле да пишчеетъ отъ големи боли, шчо 'и гризеле въ сърдцето, — неможеле, и немале ништчо шчо да чинеетъ, а еденъ падналъ на една стърна, а други на друга и за малу време и двайцата умреле со големи мѫки. По малу време поминале пѫтници и како я виделе отъ далеку невестата вързана да плачитъ и да викатъ на помощь, отишле кѫде нея, я сотресале отъ дре'ото, та така я куртулисале. Тая тър'нала со ними и имъ благодарила.

61.

Хитъръ Петъръ (1)

или

Фърли го во море, а той ке ти излезитъ со стадо овци.

Кой Българинъ не знае по нѣщо за Хитъръ-Петра? Нъ нека и ние прибавимъ тука малко за него, колкото да не се отчислимъ отъ събратията си.

Отъ Прилепъ.

I.

Измамата на Х.-Петра.

Х.-Петъръ, знайно іетъ, во своето село ималъ голема честъ, како уменъ и хитаръ чо'екъ.

Некои него'и селани, тройца на брой, му завиделе на честьта, та се наговориле да му поцърнаатъ хубавото име, излагуваеки го со некоя по-голема хитрос'.

Во некоіе, ближно до него'ото село, 'секоя година се чинелъ панагюръ: тамо се продавале и ядри добици.

(1) Нѣкои части отъ настоящата прикаска се отнасятъ и до други, съвсемъ особни, прикаски; нъ ние излагаме я така, како що сме я чули отъ приказвачитѣ ни.

Х.-Петаръ си ималъ една многу добра и отхранена крава, та я зелъ да я отведитъ на панагюръ, за да я продадитъ. На патотъ, Хитаръ-Петаръ, ходеейки на панагюръ, стретилъ тройцата наговорени завистници негови, кои максусъ предъ време се вракяле отъ панагюротъ, — не 'сите заедно, а еденъ по еденъ.

Пьрвнийотъ, шчо го стретилъ, отъ какъ се поздравилъ по обичайотъ, прашалъ Х.-Петра, каде ходелъ така со кравата? А Х.-Петаръ, незнаейки нишчо за созаклетието нихно, му казалъ пра'о, т, е. оти я воделъ кравата на панагюръ, за да я прода'итъ. А завистникотъ му реколъ: „кравата твоя, какошчо іетъ толку хубава и претила, ако би немала ушче опашка, би се продала за голема цена;" оти на панагюротъ многу се барале безопашати крави, реколъ той, и многу се ценеле.

Хитаръ Петаръ, излаганъ, пре'еколъ (отрезалъ) опашката на кравата и си търгналъ патотъ.

По тамо стретилъ го вторийотъ созаклетникъ, та и той сторилъ со Х.-Петра како пьрвнийотъ и го научилъ да скършитъ рого'ите на кравата си. Най-после, ушче по-натамо, го стретилъ трекийотъ, та той па го научилъ да ѣ' пре'ечитъ и ушите на кравата си. Хитаръ-Петаръ отералъ на панагюръ угоената, и окастрената си крава. Се набрале околу нея мнодзина купувачи, зашчо многу имъ се свидела, та сакале да я купатъ за дамазлокъ, ама имъ пречело окаструванъето. Най-после Х.-Петаръ немалъ шчо да чинитъ никой не му я купувалъ за дамазлокъ, та я продалъ на касапите за коленье. А ке преѣлтнелъ ли излагвеньето си? Не, никакъ; той ватилъ веке да се мислитъ како да си отплатитъ за него.

II.

Пьрвно отплакянье Х. Петрово.

Кога се вракялъ Хитаръ Петаръ отъ панагюръ, 'и стретилъ тройцата си лагачи — созаклетници, шчо се радувале за лагата шчо му направиле, ама овай, безъ да си искажитъ ядотъ, се прѣсторилъ оти божемъ имъ благодаритъ, шчо му сториле големо добро, шчо го научиле да я' окастритъ кравата, та да си я' прода'итъ со цена, многу повисока, отъ колкушчо, ако била читава, та за то'а 'и викалъ да и' служитъ кърчма (да ги чърпи), за да имъ покажитъ со това големото си благодарение.

Хитаръ-Петаръ ималъ дома си две зайчина. Кога ке дойделе, калесаните отъ него лажеприятели, той отишолъ на нивата, та-

мо негде близу, колку шчо можелъ да се чуятъ гласъ отъ домаму, а на жена си ѣ' нарачалъ, кога тиіе ке дойдаатъ, да 'и задьржитъ дома, и нему да му пратитъ божемъ зайчето, за да го викатъ, та и той бьргу да втасатъ.

Гостите дошле, а Х. Петаръ билъ веке на нива. Жената му 'и поканила да поседатъ и да почекаатъ малце, и имъ рекла оти и мажотъ ѣ, бьргу ке си дойделъ. Тиіе седнале, а жената изва'ила едното зайче предъ гостите, му нарачала да 'одитъ на нива, да го викнитъ мажа ѣ', — Х. Петра, зашчо дошле гости, та го испушчила на патотъ. Пситe селски, како го виделе дивото зайче, се спушчиле по него со силно лаенье, а то'а, отъ страфъ, пьрснало да бегатъ и се изгубило. Хитаръ-Петаръ отъ нивата чулъ предскроената кучешка врева во селото, се загналъ и той-часъ стигналъ дома си.

Отъ како 'и поздравилъ гостите со: „добре дошле", тиіе го прашале: „кой му казалъ оти тие дошле, та шчо толку бьргу той фтасалъ?" Хитаръ Петаръ имъ отго'орилъ, оти той сиималъ едно зайче, та то'а дошло на нивата и му казало. Гостите посакале да го видатъ умното и бьрзо зайче. Х. Петаръ имъ изва-'илъ второто зайче (оти пьрвното го немало веке; то'а, уплашено отъ пситe, си избегало и не се вратило). Гостите, кога го виделе, се почудиле на заячката му умшчина и му го посакале да му го купаатъ. Той божемъ не сакалъ никако да имъ го продайтъ, а найпосле, неможееки да имъ го рассипитъ кейфотъ, се сторилъ каиль, та имъ го продалъ за една цена, колкушчо чинела окастрената него'а крава и нешчо повичке.

Гостите си го зеле веке зайчето и си отишле; а оти бе'а тройца, неможеле никако да се погодаатъ кой отъ нифъ да го иматъ. Се погагяле, како се погагяле, нойпосле се погодиле така: 'секой отъ нифъ да го иматъ по неколку време; пьрвно, еденъ; после, другъ, и найпосле трекийотъ.

Кога си отишле отъ Х.-Петровата кукя со све зайчето, ходееки си на пать, се отдалечиле еденъ отъ другъ, до едно определено отдалечение, за да го кладатъ на работа зайчето 'сите тройца наредъ, спрема согласуванието си и 'ватилъ пьрвно пьрвнийотъ да му порачуватъ нешчо на зайчето, т. е. да 'одитъ, да му речитъ нешчо на другийотъ, по-отдалеченийотъ. Ама шчо туку го испушчилъ, божемъ да 'о'итъ кай другийотъ, то'а пьрснало да бегатъ на каде му очи гледале, а не каде шчо го пракяле. И така, со изгубуванието зайчето, тройцата Х. Петрови

зломишленници скапо му исплатиле кравата и претърпиле първната час' отъ него'ата лутина.

III.

Първо утекуванье отъ убийст'о и второ отплакянье Х. Петрово.

Созаклетниците Х. Петрови, разлутени отъ лагата му со зайчето, намислиле и се узборувале да го отепаать, Х. Петаръ утсетилъ нифната мисла, та 'и викалъ на гости, божемъ да 'и умиритъ, а повичке да имъ отплатитъ ушче по-скапо. Тиіе отишле дома му со мисла да го отепаать. А кога чуле Х. Петра да нарачувать на жената си да уготвитъ многу хуба'а и сладка вечера, отъ многу турлии манджи, си рекле мегю себе: „Хайде по напредъ да се гостиме на вечерата, та сетне го отепуваме!“ Помегю то'а време Х. Петаръ изва'илъ имъ ракия и мезина; тиіе пиле и се повеселиле, а най-после дошло веке време и за вечеранье.

Х. Петаръ повелалъ на жената си да сложитъ търпезата и да донеситъ ястията. Жената му ставила търпезата и донесла първното ястие. Отъ како то'а се изело, требало да се донеситъ второто, на редъ. Харно; ама жената спрема како шчо се узборувала со мажа си, рекла му тога, оти не зготвила второ ястие. Той тога божемъ се разлутилъ на неа, и я ругалъ, а ѣ повелалъ да донеситъ трекьото ястие. Тая го донесла; а отъ какъ го изеле и него, требало да донеснтъ четвъртото. Жената сторила и за него како и за второто, т. е, не донесла, оти не го зготвила. Така исто не зготвила и не донесла нито пето, нито шесто ястие, нито некое друго веке, Х. Петаръ се разлутилъ (со престорено) на жената си до толку, оти не го послушала да зготвитъ 'сите ястия, шчо ѣ' порачалъ и со непослушванието си го устрамила предъ тие честни гости, — бели образи, шчо, дури скокналъ вьрзъ нея и истър'налъ ножотъ та я заклалъ. Жената паднала мьртва, шурнале ѣ' кърви отъ гърлото и умрела.

Гостите се вджашиле и се потресле отъ лудос'та Х. Петрова и многу се ужалале за кутрата домакинка, та многу го ругале зашчо така да я заколитъ. А Х. Петаръ 'и успокоилъ и имъ рекол: „Е, приятели, бидите мирни, ви се моламъ! Я, ако не ѣ' пра'амъ така на жената ми, тая би ми се качила на вратовъ. Почекайте малце, нека се помачитъ, та ке видите; я си имамъ

една свирка (или шупалка): ке ѣ' засвирамъ и тая той-часъ ке оживитъ. И наистина потемъ малу време Х. Петаръ изва'йлъ отъ појасотъ една шупалка, ѣ' засвирилъ и жената малце по малце се свестила, оживела и станала на нога.

(Све то'а било лага Х. Петрова; — Той ушче по-напредъ се узборувалъ со жената си, ѣ' завилъ околу вратотъ едно цревo полно со кървь, шчо истекла после, кога божемъ я заклалъ).

Гостите се почудиле на свирката, каква сила имала тая, да оживуватъ умрени луге? Та му я' посакале да имъ я' прода'йтъ. Х.-Петаръ се преторилъ, божемъ не сакалъ да имъ я' да'йтъ; а, кога многу му се товариле, неможелъ да имъ рассипитъ хатаротъ, та имъ я' продалъ за една скапа цена.

Зелъ я' пьрвно еднийотъ, та се загналъ дома си да я' обидитъ на жената си. Се преторилъ оти се налутилъ на нея, та я' заклалъ. Зелъ после свирката, свирилъ, свирилъ, божемъ да я' оживитъ, ама не било возможно. Тая си умрела; а мьртовъ чо'екъ неможитъ со нишчо да се оживитъ. Усетилъ излагуваньето си, и никому не казалъ. Я далъ свирката на вторийотъ си другаръ. И той исто како него сторилъ. Най-после трекийотъ, последнийотъ заклалъ жената си, и неможелъ веке да я' оживитъ. Отъ како 'сите тройца свьршиле работа со жените си, се нашле негде и си расказале еденъ другому излагуванието си 'та се окайвале, и немислиле веке да го отепуваатъ Х.-Петра, отъ страфъ, да не имъ напрайтъ некое поголемо зло, а се узборувале да се оплачаатъ на селото; то'а да му чинитъ чаре како на лошь чо'екъ.

IV

Второ утекуванье отъ загуба и трекьо отплакянье Х. Петрово.

Кога тройцата Х. Петрови притеяли (!) се оплакале на селото за пакос'та, шчо имъ сторилъ со свирката, — да си заколаатъ жените, селаните се собрале на соборъ и отсудиле: Х. Петра да го вьрлаатъ во море. Го ватиле, го пагнетиле во една врекя, и го ушиле, та го дигнале и го носеле да го вьрлаатъ во море. Кога дошле край морето, го оставиле и, незнамъ за какво нешчо, разотишле си, кой нагоре, кой на долу, туку-речи нешчо чудно се сторнло на околу, та да видатъ шчо било. А тога Х. Петаръ викалъ отъ натре, отъ врекята: „*несакамъ нейкюмъ, несакамъ*!“ Тамо на блиску имало еденъ овчаръ, шчо си

паселъ овци, та кога я' виделъ врекята, се приближилъ да видитъ, шчо ке бидитъ аджиба? А кога дошолъ до нея, чулъ отъ натре гласъ: „Не сакамъ, нейкюмъ, не сакамъ!" Овчаротъ виделъ во врекята чо'екъ, и го прашалъ: „Шчо несакашь? шчо нейкишь?" А Х. Петаръ отъ натре му отго'орилъ:" селаните се собрале, та ме натиснале овде'а и сака'атъ да ме клада'атъ царь: а зашчо я несакамъ, сакаать да ме вьрлаать во море!" Тога овчаротъ му реколъ: ако несакашь ти, я сакамъ. Ехъ, кога така, повторилъ Х. Петаръ, отвьрзи ме, влези ти во врекява, та, кога ке дойдаать селаните, речи имъ оти сакашь, се чинишь, та нека те клад'атъ тебе!" Овчаротъ отвьрзалъ врекята и Х. Петаръ излеголъ, а на место него влеголъ овчаротъ, отъ како понапредъ си размениле и алишчата, т. е. овчаро'ите и облеколъ Х. Петаръ, а ового'ите — овчаротъ. Х. Петаръ го вьрзалъ 'арно во врекята овчаратого и го оста'илъ па си зелъ овчаровийотъ кърлигъ (кривачь) и отишолъ при стадото овци. Испомегю то'а време пристигнале и селаните и дигнале врекята на рамо да я' вьрлаатъ во море, безъ да знаатъ шчо се сторило во то'а време со врекята. Овчаротъ отъ натре викалъ: „Сакамъ, сакамъ да се сторамъ царь. Селаните, кога чуле така, си помислиле оти Х. Петаръ, отъ страфъ, полуделъ, се по'ула'илъ, та привсале да го вьрлать како и како побьргу и го вьрлиле, па си отишле, безъ да знаать кого вьрлиле во море, да ли Х, Петра, дали сиромафъ овчаротъ и го уда'иле!

Потемъ малце време Х. Петра го виделе кай тералъ стадо овци и се почудиле: „отъ каде излеголъ со овци? Па го прашале:" какъ така, Петре? Ние те вьрлифме во море, да те уда'име; „а ти кай си нашолъ тие овци?" — Ето така, имъ отго'орилъ Х. Петаръ, „вие ме вьрлифте во море, да ме удавите, а я си изва'ифъ цело стадо овци!" — „Ами иматъ тамо многу овци?" го прашале па. — „Многуу, отго'орилъ имъ той — иматъ во дното и повечкото излегуваать църни; колку сакатъ чо'екъ, можитъ да си изва'итъ!" Тога селаните, полакомени за овци, отишле 'сите да се вьрлаать во морето, за да изва'ать. Най-пьрвно, рекле си, нека се вьрлитъ попотъ, па, ако той изва'итъ, тога се вьрламе и ние! „Най-напредъ се вьрлилъ попотъ со 'се камилавка, и пропадналъ во дното, а камилавката му пливнала надъ водата. Селаните, како я' виделе, имъ се сторило оти іеть църна овца, шчо изва'илъ попотъ, та той-часъ с'ите се навьрлиле во морето и се удавиле до еденъ!

Ето како Х. Петаръ отплатилъ и на селаните, шчо сакале да го удавать. Отъ то'а останала и пословицата: „*вьрли го во морето, а той ке ти излезитъ со стадо овци!*“

62.

Ленивата жена.

Отъ Кукушъ.

Адна жена била вного мьрзелива. Мжжутъ ѝ 'се ѝ се каралъ да работи, а та го не слушала. Пу време, со гулеми мжки мжжутъ ѝ га накаралъ да му преде кушуля.

Во аднъ праздниченъ день жената утишла увъ цьркви и тамо зела да се фале на другите жени, оти придела на мжжутъ ѝ кошуля. Като се фалила, се пугудило, край неа поминалъ мжжутъ ѝ, и она, ка' гу видела, извикала: „мили мжжо, мили трикушульнико!“ Той, ка' чулъ това, се обьрналъ отъ кжде неа, и га запиталъ: „зашчо, жено, ми викашь, трикушульникъ?“ Езе немумъ три кушули, а имумъ само адна!“ А та му утгувурила; „адна, мжжо, шчо га носишь; адна ти предумъ, — две, и адна, имумъ мисля да ти предумъ; ето ти три!“

63.

Друга еднаква.

Адно време имало адна жена вногу ленива. Та накарала мжжо ѝ да ѝ купе вълна; за да преде. То'а ѝ купуве; а она догде да га попаре, догде да га исчисте, трите четвьртини отишли. Най-сетне фанала вече да преде. Та имала си една гулема вьрчува, та догде да испреде адна чунка, вного време вьрвело, а сега вного вече работа, пушчувала отъ вечерь во вьрчувата испредената чунка предъ мжжо ѝ, а на утрото пакъ га искарувала. Онъ гледалъ ката вечерь, 'се ка пушчуве по адна чунка во вьрчувата, и си рекалъ: „вного чунки има жената ми испредени, 'айде сега да га накарумъ да ми ткае адна кушуля,“ та и рекалъ: „'айде, жено, да ми ткаешь адна кушуля!“ Тя зиме да ткае; а шчо ке ткае? — Само аднъ ржкавъ iедвай исткала и му го облекла, па отишла на 'орото. Мжжо ѝ седналъ нейде, а она фанала да му вике: „Ракавела, хой, спрути мене стой!“ „Ржкавела, хой, спрути мене стой!“ „Ржкавела хой! спрути мене стой!“ Така му викнала до три пхта, за да га чуять другите жени, и да се научать оти му направила ржкавъ на мжжо ѝ.

64.

За кланьето на старите людіе.

Отъ Охридъ.

Кажвееть оту на старо време старите и некадрите люге 'и колеле. Едношь во еденъ градъ 'ошолъ некой новъ забитъ. Старите старци 'ошле, го пречекале и го почестиле и 'секога му 'оделе, при него и седеле на мезличотъ. Младите нихни сино'и помислиле оту 'се старите 'оделе при забитотъ, а за ними не ке останело време да седнееть некога на мезличь, та се узборвале да 'и заколеет 'сите во една вечерь, свекой татка си и 'и заклале. Само на еденъ синъ му се нажалило да го заколитъ, та му казалъ таткое си шчо намислиле да стореет и шчо сториле со татко'ите си свите друдзи сино'и и оту нему му било жаль да го заколитъ и той. Тога татко му, му реколъ: „Харно, синко; ти скрий ме в' бочка и не кажви никому оту не си ме заклалъ, та ке видишь после шчо ке бидитъ.

Утрината при забитотъ наместо старите 'ошле све млади старци (пьрвенци). Той, кога 'и виделъ, се почудилъ и свекого наредъ 'и опиталъ, кжде имъ сѐ старите нихни татко'и. Тиіе еденъ по еденъ свите му рекле оту умреле, кой отъ едно, кой отъ друго. Забитотъ сетилъ оту тука имало некоя дубара, па, за да разберитъ работата, а и за да имъ да'йтъ да разбереет оту старите люге 'секога се' поумни отъ младите, имъ реколъ оту дошла царска по'еля, — царотъ сакалъ за коньите си еденъ пайванъ отъ песокъ и то го сакалъ за три дни време; „ходите, имъ реколъ, и за три дни сакамъ да ми донесите еденъ пайванъ таковъ; ако не, гла'йте ваши ке пойдееть! Тиіе станале и си отишле замаяни и уплашени свекой дома си: кжде ке се на'йтъ пайванъ отъ песокъ? Синотъ, шчо не беше го заклалъ татка си, 'ошолъ дома и той и му расказалъ таткое' си за царската по'еля. „Малчи, синко, му отго'орилъ татко му. На третийотъ день, кога ке ходите пакъ при забитотъ, ясъ ке ти кажамъ шчо да речишь!“

Дошолъ третийотъ день. Свите млади старци се собрале да ходееть при забитотъ. Ами камо имъ го пайванотъ отъ песокъ? Се чуделе шчо да му отго'ореет на забитотъ и се треселе отъ страхъ, — гла'йте ке имъ пойдеет, незнаешчемъ шчо да му отго'ореет. Дали се пра'итъ пайванъ отъ песокъ? Никога. Останалийотъ старецъ незакланъ, повикалъ сина си и скришемъ му казалъ шчо да речитъ на забитотъ, за да не го загубитъ. Ти да му речишь на забитотъ, реколъ старийотъ синое си, оту овде и-

матъ майстори, шчо пра'ѣееть такви пайвани, ама, за да се заваритъ песокотъ, сакаеть да имъ отнесиме м л е к о отъ мжска, зашчо со друго песокотъ не се заварвелъ; и ушче, чунки такви пайвани, отъ песокъ, многу редко се барале и се пра'еле, майсторите заборайле како се пра'яеть, та, за да можеетъ да напра'яеть, ни сакаеть едно парче отъ таковъ пайванъ, за урнекъ, да видеетъ! Дай ни, те молиме, овие две работи, та да ти донесиме пайванотъ отъ песокъ. Отъ како старийотъ го научилъ сина си така да му речитъ на забитотъ, ходи сега, му реколъ, ама никому да не кажвишъ оту ясъ сумъ те научилъ!"

Отишле свите млади старци при забитотъ и заедно со ними и синотъ на незакланийотъ татко. Тамо застанале и се сдрвиле отъ страхъ, — незнаеле шчо да му отго'ореетъ! Тога се испра'иль реченийотъ научень отъ татка си синъ и му реколъ, како шчо беше го научилъ татко му. Овде имать майстори, реколъ синотъ, шчо можеетъ и пра'яеетъ пайвави отъ песокъ, туку сакаеть малу млеко отъ мжска, за да го завареетъ песокотъ, зашчо безъ такво млеко, песокотъ не било кабиль да се заварить, и друго; чунки таква работа, редко се баратъ и се сакатъ, майсторите отъ дамна не напра'йле и забора'иле како се пра'итъ; та за то'а сакаеть едно парче отъ таковъ пайванъ за урнекъ да видееетъ, каковъ пайванъ се сакатъ!" Забитотъ, како чулъ то'а, се сетилъ оти той умъ не билъ нихнинъ, а отъ некой старъ чо'екъ, та 'и стегналъ да му кажееть: кой 'и научилъ така да се отго'ореетъ? Тиіе никой не знаеле. Го стегналъ после само него, шчо го далъ отго'оротъ. Той неможеешчемъ да скриятъ, му расказалъ на забитотъ све, како шчо било: како се узборвале свите млади да 'и заколеетъ татко'ите си; како нему му се нажалило за татка му, та го незаклалъ, а го скрилъ в' бочка, и оту той сега го научилъ така да речитъ! Тога забитотъ исклалъ свите млади уби-татковци, а само него го задържалъ, го честилъ и свекога заедно со татка му 'и държалъ при себе.

65

Трайко безъ глава

или

крайната простота

отъ Прилѣпско.

Во едно Мориовско село се научила една мечка да правитъ на селаните големи пакости; иманье не можело да излезитъ надворъ

отъ селото. Селаните се собрале да се мислаатъ, како да откинаатъ отъ нея и се узборувале да я отепаатъ. Помегю нифъ се нашолъ еденъ по юнакъ — Трайко. „Я, имъ реколъ, ке я отепамъ!“ Мечката имала леглото си во една глабока яма (пешчера). Трайко имъ реколъ на селаните: „Я ке влезамъ во пешчерата и ке я отепамъ; — вързете ме за појасъ со една 'ортома, та, кога ке ви мърднамъ со ортомата. вие да ме истеглите!“ Селаните го вързале Трайка со 'ортома за појасъ и го спушчиле натре да я отепатъ мечката.

А шчо туку той наближилъ до нея, тая зинала и му лапнала гла'ата. Трайко, отъ бола, 'ватилъ да мърдатъ и со раце и со нодзе, а на селаните имъ се сторило оти трайко я отепалъ мечката, та имъ мърдалъ ортомата, за да го изва'атъ. на дворъ, та тиіе търгнале 'ортомата и го истеглиле безъ гла'а. Гла'ата му се скинала и останала во мечкината уста. Кога селаиите го виделе безъ гла'а, се прашале мегю себе: „Имашэ ли Трайко глава или немаше?“ А незнаеки никой отъ нифъ, дали ималъ Трайко глава или не, я прашале жената му; „Трайковице! Имаше ли Трайко глава или немаше?“ „Е да, незная:“ отговорила Трайковица; »Отъ Великдень на Великдень купуваше по една волненица, ѓа имаше ли глава или немаше, незная“, рекла кутратата Трайковица,

66

Наржчниците (Орисницитѣ)

или

писано-то.

Отъ Гевгелия.

Едно време единъ момъкъ чуждинецъ дошолъ и преноштчувалъ во една чужда кжшча. Во кжшчата, кжде шчо преноштчувало момчето, била имъ се родила момичка отъ преди три дни. Тая вечерь дошла бабата заедно со некои други жени, за да го залюля новороденото детенце. Ношчь-та чужденчето момче чуло оти „Наржчниците“ наржчували малката момичка за него, т. е. да биде негова невеста. А момчето, отъ страхъ, да не се испълни тая наржчба и наистина, станало отъ рано и, немаеки тука никой, а' зелъ момичката, а́ отнесолъ во дворотъ (1) и а́ набоделъ на единъ колъ на плетотъ, та си избегалъ. Майката на

(1) По други: в' планина.

момичката, кога á побъркала у въ кѫшчи, и неможела да à найде, излезела вънка на дворотъ, да 'а бърке. А шчо да виде? — Момичката набодена на колъ, на вьрхъ плетотъ, и то на вного лошо место! Майка ѝ 'а зела, и по малку време оздравела.

После многу време, отъ като момичката порастела и станала голема мома за мѫженье, погодило се (случило се) та 'а армасали пакъ за она исто момче, шчо беше 'а набоделъ на колотъ, безъ да знае ни той ни майка ѝ или башча ѝ на момата.

Некое време, отъ като се земали вече, разговоруваеки се мѫжь и жена, жената казала на мѫжотъ си, какъ некога, кога она била малка, на третийотъ вечерь, по рожданиьето ѝ дололъ у дома имъ некой чуждинецъ и преношчувалъ у нихъ; а на утрината, кога онъ си отишалъ, момичката га нашли забодена на единъ колъ вьрзъ плетотъ, и какъ майка ѝ 'а нашла, 'а извадила отъ колотъ, и напокунъ какъ оздравела. Мѫжотъ ѝ тога си наумилъ шчо ѝ направилъ той, кога она била малка и заверувалъ вече оти отъ „реченото или писаното“ не може да се отбегне.

67.

Лисицата, бишката (свинята) мечката и заецотъ.

Мечката, бишката и заецотъ 'секога ѝ се смеяли на лисицата и, дека да 'а стретели, ѝ викали: „Линдро, Линдро!“ А лисицата имъ веляла: „нимо ми се смейте, оти, ако го земамъ“ Смѫрчокъ челеби (1) ке видите и вие! „Тие пакъ сѐ така ѝ викале. Най-напокунъ Лисицата отъ мѫка, видела, превидела, го зела за мѫжь Смѫрчокъ челеби“ и кинисала да ходе на госте увъ нихъ. Ка' доближила до кѫшчата на тройцата, мачорокотъ или „Смѫрчокъ челеби“, зелъ да се надуве и да вика: „мяу, мяу!“ А мечката со двойцата си другари избегали отъ страхъ и се скрили: мечката се качила на одно дьрво, заецотъ се скрилъ у в' дьрмата (у храсталъка), а бишката се зарила увъ листето. Смѫрчокъ челеби, ка' се наялъ отъ готоната гозба, излезелъ да се прошете и, ка' драскалъ увъ листето, 'а закачилъ бишката за ухото. Кви! кви! Зела да вика бишката и, отъ страхъ умрела! Отъ тамъ Смѫрчокъ челеби отишелъ при дьрвото и зелъ да драска по него, а, ка' драскалъ, мечката, отъ страхъ, да не се каче, паднала отъ дьрвото, та се убила. А па заецотъ, ка' виделъ мечката умрела, искочилъ отъ дьрмата и избегалъ по гората. Со това лисицата имъ наделила.

(1) По други: „Мачорокотъ спа'ия, башь челебия“.

68.

Магарето, бравотъ. заецотъ, петелотъ и патката со волците. (1)

Некое, научено на воденицата, магаре единъ день, ка' се отпушчило отъ дома, бегало на воденицата. На пѫтьотъ го стретелъ петелотъ и го питалъ: „Дека така, Самарина?“ — „На госте, ке 'одамъ, калпаклина, отговорило му магарето.“ — „Земашь ли ме и мене? повторилъ петелотъ. — “Ела,“ рекло магарето. Тьргнале да 'одать двойцата, а на пѫтьотъ 'и стретелъ бравотъ, и ги питалъ: „Дека така, Самарина и Калпаклина? — “На госте-Роглина, му отговорили тие!“ „Да идамъ ли и язе? питалъ бравотъ. — „Иди!“ му рекле тие.

Тьргнале и тройцата заедно, а на пѫтьотъ 'и стретелъ зае цотъ и ги питалъ: “Дека така, Самарина, Калпаклина и Роглина?„ — „На госте, Ушлина, му отговориле. — „Да идамъ и язе? — „Иди,“ му отговорили.

Тьргнали четворицата, а на пѫтьотъ ги стретела папията и 'и питала: „Дека така, Самарина, Калпаклина, Роглина и Ушлина?“ — „На госте, Лопатарке! ѝ отговорили. — „Да идамъ и язе? — „Иди, ѝ рекли.

Тьргнали 'сите заедно; а ка' вървели, нашли една вълчка кожа и ѝ метнали на гърботъ на Самарина. Вървели и дошли увъ една пуста воденица; забесиле кожата на вратата, и флезли увъ нѫтре. Около стредъ ноќь дошли много вълци и ги пречекали своити госте со: „Добре дошли!“ По малце време вълците запанали да пеять своята песна: „Само месо дома дошло, само месо дома дошло!“ А па гостето имъ запеяли: „Излез'те на вратата, да видите шчо има!“ Единъ отъ вълците станалъ да види шчо има на вратата и, ка' ѝ виделъ кожата, избегалъ и не се повърнасъ вече. По него другъ и по другъ, избегале 'сите, а само единъ останалъ по назадъ. Тогай станалъ Роглина да види шчо се чини'а вълците; а, ка' сакалъ да призни (вмѣсто да призри) отъ вратата, ѝ закачилъ со роговете, та она се затворила. Ка' се затворила вратата, 'сите се исплашили и зели да тьрчкатъ низъ воденицата: Бравотъ, отъ страхъ отъ вълкотъ, се буткалъ увъ него, а вълкотъ си мислилъ оти роглина сака да го прободе; заецотъ и той отъ страхъ, кърстосвалъ воденицата; Магарето рикало, а на вълкотъ му се чинило оти вика: „Сбирайте се, селя-

(1) Виждъ и Нр. 27.

ни, да го обесиме!“ Петелотъ летналъ на гредите и кжркаджкалъ; а на волкотъ му се чинило оти вика: Дайте ортомата да го обесиме.

А папията викала: „квакъ, квакъ, квакъ!“: На вълкотъ му се чинило оти ѝ моли другите, да го оставатъ и имъ вели: „бракъ, бракъ, бракъ!“.

Най-напокунъ вратата некако се отворила и вълкотъ избегалъ. Дружината ка' го нашли, го питували какъ поминалъ? Онъ се плакалъ отъ 'сите; казалъ шчо викало магарето и петелотъ, а отъ папията се благодарилъ, зашчо го откинала со „бракъ квакъ!“

69.

Два брата сираци и Дедо Господь.

Едно време двойца братя безъ татко и безъ майка, кинисали да идатъ да печелятъ. На пжтьотъ Дедо Господь имъ се чинилъ на старъ дедо и ги питалъ, дека ке идатъ? А они му отговорили: „ке идеме да се главиме!“ Дедо Господь имъ реколъ: 'ай, да идеме заедно!“ И ка' 'одиле по пжтьотъ, помалечкийо виделъ вного чавки, кжде летиле и реколъ: „Да бе'а 'вия чавки овци, ке останехъ тука, ке си ги пасехъ и не ке идехъ подалечку за печалба!“ Дедо Господь заповедалъ на чавките да се чинатъ овци и помалечкийо останалъ да ги пасе, а со поголемийо, ка' одиле ошче, дошли увъ едно село. Увъ селото имало памагиръ, та и двойцата отишли увъ една кукя на госте. Увъ тая куя имало една 'убава мома. Дедото го аресалъ и му рекалъ на домакиноть: „Ако роди за дзастра лозата, шчо е на дворо, грозде, ке ни я' дадете момата за другаро? „Ви я' даваме отговорилъ домакино. На дзатстрата, ка' станали, видели грозде и домакино му га далъ момата.

По време после пакъ Господь се чинилъ чо'екъ отишалъ кай по-малкийо, при овците и му посакалъ едно ягне да му заколе, да го нагосте; а детето му рекло: „А, за тебе сумъ ги гледалъ!“ Господь, ка' виделъ оти детето не му даве ни едно ягне, заповедалъ на овците да се чинатъ пакъ чавки и 'сите излетали.

Отъ тамка Господь отишолъ при погулемийо. Невестата на погулемийо, небидееки тука мжжо ѝ, го пречекала, бакнала му ржка и, ка' си дошелъ мжжо ѝ отъ оране, му кажала оти имъ дошалъ гостъ. Вечеротъ го загледали гостотъ оти на ржцето ималъ рани и го питали отъ шчо му се раните? А онъ имъ реколъ: „Ако го направите детето, шчо го имате, курбанъ и да ми ги позолитѣ ржцето со пепелъ-та, ке ми оздравеатъ.“ Они

ка' подсетили оти треба да іе онъ Господь, го фърлили во фурната да се испече. А, ка' отишли да го видать, да ли изгорело, го видели детето живо: си читало книга во фурната. Пакъ по малу време отишли; детето си пишувало а, дури да се върнать дома, деда го немало. А кога погледали, нашли ношвите си полни со чистъ хлебъ; кошовето, полни со брашно и жито; а вжгленьето имъ се чинили пари.

70.

Ловачь и Самовила.

Некой човекъ на една тумба закопувалъ 'секой день па'ида (стѫпица), за да лови дивячь. Ноке отъ тамка вървели Самовилите и най-малечката отъ нивъ му а' испушчувала па'идата. Една вечерь човекотъ отишелъ да гледе, кой му а' испушчуве па'идата. Скриенъ бѝдееки, поминали Самовилите и, малечката отишла па да му а́ испушче. Ка' видела по-големата Самовила, и' рекла; „да знае човеко, да направе обрачь отъ смоква и да го кладе спроти Бждникъ, да се фатишь, и да ти земе капата, та іесиръ (робъ) да му бидишь до векъ!" А малечката рекла: „отъ дека ке му текне?" Човеко, ка' чулъ, отишель, направилъ отъ смоква една па'ида и а́ клалъ спроти Бждникъ на това место. Ка' отишелъ на дзастрата, гледа фатенъ во па'идата единъ сждникъ и му веле на човеко: „Ела, ме пушчи, бе!" А човеко се спушчилъ, зелъ му капата и му удрилъ еденъ добъръ кьотегъ, та му се сторилъ робъ; — уловенийо судникъ билъ малечката Самовила.

Ка' му се чинила робъ, 'се му носила на човеко. Еденъ день му рекла: „ке ме пушчишь, да ти кажамъ, дека има единъ казанъ пари?" А онъ и́ реколъ; „биве!" И така отишли двойцата и му кажала парите, а му рекла да заколе пешинъ човекъ за курбанъ, па после да и́ ископа. А човеко и́ реколъ: „тебе имаеки те, не бъркамъ другега;" и а́ заклалъ, та откопалъ парите.

71.

Овчарь, змия и лисица.

или

Прави добро, найди зло.

Отъ Кукушь

Адинъ овчарь пасееки си овцето гледе на едно место огинъ горе и утишелъ да виде шчо е това. Куга утишелъ, гледе во

огинутъ адна змия горе и писке колку шчо може. На овчарутъ му паднало грехъ за змията, та пушчилъ стапутъ, да га искаре. Змията по стапутъ на овчарутъ се куртулисуве отъ огинутъ, и, се навиве на шията на овчарутъ и му веле: „Ти ме куртулиса отъ огинутъ, а сега езъ ке те изедумъ, зашчо сега такъвъ е светутъ:“ „чини 'арно, найди зло.“

Овчарутъ ѝ се молилъ, но праздно. Най-сетне овчарутъ ѝ рекалъ: „Нека питиме труйца души и, ако речать да ме изедешь, тога'ѝ ме изеди!“ Змията кандисала. 'Одили, 'одили и стретели аднъ старъ койнь и овчарутъ му раскажалъ какъ било и шчо било.

Койнютъ му отгуворилъ: „Е, сино, немашь файда, ке те изеде; зашчо времето сига е такво:“ „чини 'арно, найди зло!“ И езъ, куга бихъ младъ, на людето работихъ, колку шчо можехъ, но куга остарехъ, ме напждиха и сега гладенъ ке умрамъ!“

Отъ тамъ кинисали да 'оджтъ, да питать другъ. Вървели, вървели и срители аднъ старъ волъ. Овчарчутъ и на волутъ му раскажуве какъ било и шчо било, но и волутъ му рекълъ: „немашь файда, ки те изеде; зашчо дунята сега е таква: чини 'арно, найди зло; и езъ, куга бихъ младъ, работихъ на людето, колку шчо можехъ, и со моята работа се храниха: но сига като устарехъ, ме напждиха и гладинъ ки умрамъ!“

Отъ тамо пакъ кинисали да 'оджть, да питутъ йошче аднъ. Вървели, вървели и сретели адна лисица. Овчарутъ раскажуве и на лисицата, какъ било и шчо било. Тугай лисицата рекла на змията: „свали се доло и ки ви кажумъ кой има право!“ Змията се излъжала та се свалила. Лисицата рекла на овчарутъ: „удри бе, шчо стоишь?“ И овчарутъ удрилъ, та га утепалъ змията.

Тугай овчарутъ га попиталъ на лисицата: „шчо бакшишь сакишь да ти дадумъ?“ А лисицата отгуворила: „да ми дунесишь неколко кукошки!“

Овачарутъ утишалъ во селото да ѝ дунесе кукошки. Вечерутъ фаналъ тричетири кокошки и ги вързуве во една врека. Жената му, като гу видела, го питала зашчо му сѐ тие кокошки, а той ѝ кажуве.

Она ношьта стануве, отвързуве кокошките, та на место нихъ, туруве две кучета и ги вързуве во врекята. Онъ утриньта стануве, та отиве на гората да отнесе на лисицата кокошките, и зелъ да вике: „излез', кума лесо, ти дунесехъ кокошките!“ Лисицата, като чула, излезела, и овчарутъ туруве отъ врекяте кокошките, а из-

лезели двете кучета, га фанали на лисицата и га расскапали. Лисицата се молила вного на овчарутъ да не га утепе, но овчарутъ безъ да намисле оти она го куртулисала, га утепалъ и отъ кожата ѝ си направилъ аднъ хубавъ кожухъ. Ето какъ „чини добро а найди зло!“

Забѣлѣжка. Овая прикаска други я' приказвать инако; нъ азъ безъ да я' повтарямъ, излагамъ я' както съмъ я' чулъ отъ приказвача.

72.

Овчарката Царица

или

мнозина философи пасѫтъ говеда.

Адно време аднъ царь даделъ адна заповедь, кой човекъ ки заколе каменутъ и кървь да путече, него ки гу чинамъ пьркъ увъ царст'ото ми.

Отъ 'секаде се брали юнаци, а никой не можелъ да заколе каминутъ, а само се чудили какъ може да се заколе каминъ? Во адно село имало адна вного юнакъ мома и она сама си пасила овцето. Като чула за това нешчо, отишла при царутъ приобле-чена во мѫжки руби и му рекла: „царо, езъ заколювамъ каминутъ!“ На 'секѫде се разчуло, оти единъ чувекъ се наелъ да заколе каминутъ, и безъ брой люде се сбрали да гледѫтъ какъ ки го заколе.

Кога дошелъ денутъ да заколе момата каминутъ, царутъ сосъ 'сичките големци излезелъ вънка отъ градутъ на адно утво-рено место и тамка предъ 'сичките момата требувало да го за-коле. Момата (овчарката) искарала ножутъ да го заколе каминутъ, се обърнала кѫде царутъ и рекла: „Царо! не ли сакишь езъ да го заколюмъ каминутъ? то дай му ти пишинъ душа, и, ако не го заколюмъ, земи ми моата глава!“

Царутъ се почудилъ на то'а отгуворъ и рекълъ: ти си найумнийутъ увъ моето царст'о и тебе ки те чинумъ пьрвъ го-лемецъ, а, ако свьршишь йошче това, шчо ки ти речумъ, ки те чинамъ като синъ да ми бидешь!“ Момата рекла: „кажи, царо, шчо ки кажешь и, ако е за свьршуваніе, ки се мѫчамъ да го свьршамъ!“ Царутъ ѝ рекълъ: „три дена сетне отъ какъ ки си 'одишь на селото, да дойдешь пакъ тука. Ка ки дойдишь, 'емо (хемъ) да ве'ишь (да вяхашь), 'емо да не ве'ишь; 'емо да ми

донесешь бакшишь, 'емо да не ми донесишь. 'Сичките, големо и мало, ки излезиме да те причекаме, и ти да каришь людето, 'емъ да те причекутъ емъ да не те причекать!"

Овчарката си утишла на селото и накарала селянето да ѝ уловать тричетири живи заеци и два гължба. Селянето ѝ уловили.

На третийутъ день, куга требувало да 'оде при царутъ, кладела заецето по аднъ увъ врейкя и ги дала на селянето да ги посатъ и имъ рекла: „куга ки ви речумъ да ги пушчите, пушчейте ги!" Земала сусъ себе двете гължбчета, ве'нала на една коза и кинисала да 'оде при царутъ, а пушчила неколко мина да 'одать попишинъ, да кажать на царутъ, оти иде.

Царутъ, като чулъ, оти иде, излезелъ вънка отъ градутъ да га причеке сусъ 'сичките гулемци и безъ брой граждане.

Куга дошла момата край царутъ, гледе безъ брой люде, излезели да га причекать. Като наближила край нихка, накарала селянето да ги испушчать заецето предъ людето. Они, като видели заецето, се пушчили да ги уловать.

Овчарката, като ве'яла на козата. ту 'одила пешакъ, сусъ козата мегю нодзето, ту подигала си нодзето и ве'яла на козята.

Като дошла до царутъ, искарала отъ пазувата двете гължбчета и ги подавала на царутъ. Той, щомъ като подпушчилъ ржката си да ги земе гължбчетата, она ги испушчила и гълъбчетата летнали и избегали.

Тугай овчарката рекла на царутъ: „Ето, царо, 'емо ме причекаха людето, 'емо не; 'емо ве'яхъ, 'емо не; 'емо ти дунесехъ бакшишь, 'емо не!" Царутъ ѝ рекълъ: „отъ динеска на татки ки те имамъ като синъ." А тя му шепнала на ухото и му рекла: „не сумь дете, а сумь мома!" Царутъ немалъ жена, та си га зиме за жена.

И така увчарката сусъ умотъ, си се чинила царица.

73.

Царь и дете.

или

Правината надвива.

Едно време еденъ царь утишелъ да пхтуве по царшчината му и така дошолъ на едно село да принушчуве. Во тая вечерь, дека били на госте, на то'а ступанъ му се родило едно дете вмного лично: имало на челото дзвезда, а на гърдите месечина.

Царотъ, като го виделъ, реколъ на то'а ступанъ: „На ви то'а лишанъ (1) и куга ке порастне детето, да дойде при мене. Куга пораснало детето го приготвили да тргне, за да 'оде при царутъ. Имало и едно комшийско дете. Рекле. 'айде да го пушчиме и него за другарь, и децата рекле: „харно"! И така тргнали да пжтуватъ. Куга дошли до една гжста курия, имъ се прилило вода. Това дете, шчо носило царскийо лишанъ, рекло: „айде езъ ке влезумъ, со пойсотъ ме вързи;" и другото го вързало и го пушчило во кладенецутъ. Шчомъ като се свалило доло, то'а отъ горе му рекло; „я дай ми лишанутъ, я пакъ ки те испушчамъ да останешь доло!" И то'а му рекло: „ки ти гу дадамъ!" Кумшийското дете пакъ рекло: „Закълни се оти не ке кажишь!" И то'а се закълнало и рекло: „Да умрамъ, да станамъ, ки кажамъ." И така тргнали да вървать.

Куга дошли при царутъ, царутъ фаналъ да ги питуве: шчо има, шчо нема! Сега е кумшийското дете; в' него е лишанутъ, и оно е царско дете. Но му паднало страхъ да не го каже то'а другото дете, на царутъ. Фанало да му кажуве страшни работи. Единъ день му реколъ: „на едно пусто поле има кжшта, внжтре седе единъ арапинъ и има единъ хубавъ конь да 'одишъ да ми го донесишь. То'а, (личното дете) стануве, отиве тамо, влеве во кжшчата и се скриве подъ единъ кошь. Шчомъ замрькнало 'арно, то'а се свалюве и сакало да го отвързе, а коньутъ фатилъ да виске.

Арапинутъ стануве да виде, но то'а се бутнало пакъ подъ кошутъ, и неможе да го виде. Арапинутъ си отива дома. То'а пакъ йошче едношъ сакало да го земе. Коньутъ пакъ фатилъ да виске; па иде Арапинутъ и му веле на коньутъ: „бре коньо! ти са чини два пжти какъ ме излъжувишь!" На трети пжть детето излеве, го отвързуве коньутъ и бега, за два дена си отиве. Неговийо другарь, другото дете, ка' го виделъ со конь иде, му са зачудилъ и си реколъ: „На друго место ки го пушчамъ". По малку време му веле: „Да 'одишь во църно море; тамо има една абулка со златни абулки, да 'одишь, да ми га урвишь сусъ све коренъ!" Тоя сиромахъ, шчо да чине? Тргналъ да ходе. Шчомъ дошель до морето, имало силна бура, едни далги, като планини и около това дърво имало моми со 'пашки, като на риба; тие го чувале дървото, 'секоя по единъ день. Запрела бурата и момите излезели на другата страна, да са чешатъ. А оно клаве боздуганутъ на страната и се бабнуве во морето, та 'оде

(1) По други: пърстенъ.

до абулката, га потъргнуве едношь — неизлеве; йошче едношь, — па не излеве; на третийо пѫть га откорнуве и излеве на крайо на си отиве. Другото дете, си веле со умотъ, оти до тога е загинало. Но ето ти го дето иде заедно со абулката. Ка' го видело оти иде, фанало да умире и да му мисле за друга работа. „Е, сега, му рекло: коньутъ го донесе и абулката; сега йошче една работа има: на това поле има единъ стребренъ конакъ, забиколенъ сосъ аскерь; на вратата има два арчлана; внѫтре има една мома най-хубава, да 'одишь да ми га донесишь.“ То'а сиромахъ шчо да чине? Стануве и отиве. Шчомъ като отишелъ тамка, виделъ аскерутъ и тиа арчлана дури рѫжатъ! Сега се уме, се чуде, какъ да направе? Му текнало да заколе единъ овенъ за арчлането, а пакъ на аскерутъ, шчомъ ки заспе да го присламче. И така аскерутъ, щчомъ легналъ, го присламчуве и то'а овенъ имъ го фърлюве на арчлането и са качуве горе. Момата, ка' го видела, вного го аресала зашчо билъ вного личенъ и та си търгнуве со него и си 'одатъ. Шчомъ ги видело детето друго, рекло да го отрове и шчомъ дошли седнали да си ручатъ и то го отровило, и то умира.

Момата, ка' го видела така, фатила да плаче, но и'текнало оти има во неа жива вода. Со живата вода го попърскуве и детето стануве и ѝ рекло: колко страшенъ сонъ бехъ заспалъ! но тя му кажала оти та отруха и умре, но езе те напърскахъ со жива вода и стана. Тога детето отъ ка' оживуве, спроти клетвата, шчо беше га чинилъ, оти да умре и да стане, та тога да каже, тогай му кажалъ на царутъ како са чинило и шчо се чинило! Тога царутъ си го зиме детето и си го чинуве за синъ, а другото, лъжливото, го отепуве.

74

Царь и уменъ човекъ.

Едно време имало единъ царь. Единъ день, седееки си дома, си реколъ на умотъ: „'айде да видамъ, во моята царшчика да ли има некой човекъ, шчо да го питамъ, да ми каже?“ — И така стануве да шете по царст'ото си. Отиве во единъ градъ ги збируве 'сичките чорбаджии и имъ веле: „Лошь ли сумь или 'аренъ сумь?“ Тиа му рекли 'аренъ. А пакъ царутъ тиа, шчо ки му рекли: „'аренъ“ ги заколювалъ; ако речели „лошь“, па ги заколювалъ. И така вногу градове шеталъ и 'се така 'се коле.

Най-напоконъ иде во едно место, дека имало аднъ уменъ човекъ; ги збируве на 'сичките чорбаджии и имъ веле:" шчо ки ви питамъ, ки ми кажите ли?" А пакъ тиа, людето, си чинили зборъ отъ попишимъ: кога ки дойде царутъ, да му го пушчатъ то'а умнийо човекъ. Они му рекли: „ние имаме аднъ селски кметъ; онъ ки ти каже!" Е, 'арно, реколъ царутъ; утре нека дойде на толко са'атотъ, да ми каже. Сѣнуватъ, си утиватъ.

На утрото утиватъ селянето заедно со кметотъ. Царутъ му веле: „ти ли си кметотъ?" „Езе, сумь реколъ той" — „Е, 'аринъ ли сумь, или лошь? питалъ царотъ. А то'о му веле: „Ни 'аренъ си, ни лошъ си. Ти, кога ки дойдешь, ако си лошь, ниа ако сме 'арни, и ти 'аринъ ки са чинишь. А пакъ ниа ако сме лоши, ти ако си 'аренъ, и ти лошь ки са чинишь!" И така царутъ, ка' чулъ, си утиве назадъ.

75

Момата и Караконджолотъ.

или

шчо мислишь другиму, ти дохожда на главата.

Адна мѫшчеха имала своя мома донесеница и адна заварена у мѫжутъ ѝ. Едножь мѫшчехата направила една пугача отъ пипелъ и брашно и га испечуве; закаруве и момата завареницата и 'одатъ на аднъ ридъ. Отъ тамка мѫшчехата утъркалюве пугачата отъ тоа ридъ на дола и га пушчуве момата по неа да га земе. Момата утиве дори дола во долотъ, во адна виранъ вуденица. Тамка на'ожде едно куче и едно мече и си ги прибира при неа (при себе); ка' замъркнало, си затворуве вратата и си седнуве да си повичере. Кучето фануве да гявке, та му фърлила аднъ залъкъ; и мачето фатило да мевка; и на него му фърлила аднъ залъкъ отъ пугачата. Ка' дошло полуноштчь, дошелъ караконджолотъ на врата и фаналъ да вике: „Чешълъ — тепълъ, девойко, отвори ми вратата, да ти мотамъ цревата отъ греда на греда, отъ колъ на колъ!" Момата са застрашила ги питала на кучето и мачето: „куче, мече, шчо да речумъ?" Они 'и рекли: „речи, нека ти донесе аднъ сѫнджкъ 'арна руба, та да ти отворумъ вратата!" Тая рекла така, и той отишелъ да донесе. По 2—3 часа донесуве и фаналъ да вике пакъ: „Чешълъ, тепълъ, девойко, отвори ми вратата!" А та тога му рекла: „Донеси ми колби, обоци, кудури, та

сетне да ти отворумъ. Той отиве, донесуве: а, като донеселъ, фатило да осъмнуве: оставилъ и побегналъ. Момата на утрото излеве, си ги зиме и си отиве наредена. Кога си дошла дома, петелутъ стоелъ на дзидотъ, и фатилъ да пее: „*Кукуригу! наша Мара иде променена наредена*! мѫшчехата го чула и рекла: „пьрь — пусти; кога шчомъ да виде, ето ти га Мара накитена.

Мѫшчехата завидела на това нешчо и си рекла: „'айде да га пушчамъ и моата мома, да дойде така. И направила и на неа като на другата мома, пугача. И тя тамка утишла. Ги на'ожде кучето и мачето. Седнала да вичере. Фатили кучето и мачето да гявкатъ, да мефкатъ, а тя ги испждила. Ка' дошло полуношчь, иде па каракондjолотъ и вике: „чешълъ — тепълъ, девойко, отвори ми вратата, да ти мотамъ цревата, отъ греда на греда, отъ колъ на колъ!“ Тя питала кучето и мачето, шчо да речумъ? А они ѝ рекли: „какъ ѣдѐ, така дай си отговоръ!“ И тая, незнаеки, отворила. Каракондjолотъ влезелъ и ѝ моталъ цревата отъ греда на греда отъ колъ на колъ.

76.

Мечка и дете

Отъ Охридъ.

Некогашь едно годиначе селско доте излегло олъ дома си и заскитало по планина, та незнаело да си дойдитъ дома. Вечерьта го стемнало в' планина. Таткому и майкаму сваношь го барале, туку неможеле да го найдеетъ. Една мечка вървеешчемъ низъ гората, го нашла и си го отнесла на своето легло при мечината. Тамо си го 'ранела и си го гледала како свое чьдо. Кога да дойдела на вечерь, распальвела огно'и и се гре'ла, и мечината со детето, наседнати околу огно'ите, се грееле.

Една вечерь, кога си се грееле така, мечката изгреана отъ огнотъ задремала; а детето, кога я видело, ѣ' рекло: „не деми (не дреми) бубо, не деми! Тая ушче си спияла по край огнотъ. Най-после, детето зело една гламна и пакъ ѣ' велитъ: „Не деми, бубо, не деми!“ и со гламнята запалена я буцнало по ме'отъ, гьоа за да я разбудитъ!

Волната мечкина той-часъ се запалила отъ гламната и пламнала. Мечката се разбудила и уплашена отъ огнотъ, се спушчила та се фърлила во една вода (блато), шчо била тамо негде на близу и се удаи'ла.

77.

Св. Илия и сестри му.

Св. Илия ималъ две сестри, Мария и Магда. Той едножь, кога се нашолъ на кейфъ, имъ реколъ на сестри си, оту кой день ке му іе името, тога ке го потопелъ светотъ со рофийте си. А пакъ той не знаелъ кой день му било името; заради то'а, свекога 'и опитвелъ сестри си. Тиіе знаіеешчемъ веке оту братъ имъ 'и опитвелъ, да ризберитъ денотъ, кога му било името, за да го сотритъ светотъ, никако му не кажвеле, а, дури да дойделъ той день, тиіе му велеле оту не дошолъ ушче, а отъ како ке поминелъ той день, велеле му поминалъ веке. И така сестрите Св. Илийови го дочували светевъ нерасипанъ.

78.

Една сестра мегю деветь братя.

Си била една жена. Тая рождала све мжжки деца, а момиче ни едно немала. Тая веке имала деветь сино'и. Тиіе многу жаляле зашчо немале баре една сестра, и многу сакале и мило имъ било да имаеть сестричка, та ѣ' се молеле майце си: майко мори, роди ни една сестра!" Едношь, кога майка имъ била трудна, тиіе ке 'оделе на чужджина, та ѣ' рекле: „Майко! Ниіе ке 'одиме сега на чуждина, а, кога ке дойдиме, сакаме да найдиме сестра. За то'а, кога ке родишь, ако бидитъ момиче, да закачишь на дзиздоть предъ врата едно мотело, за да разбериме, та да дойдиме по-близу и да си дойдиме дома по-бьргу; а, ако іе пакъ мжжко, да закачишь стапъ и копито (котка за играньe), за да 'одиме подалеку и немать да се вратиме назадъ. За бахтотъ, майка имъ родила момиче, та, спроти како бе'а ѣ' наржчале сино'й ѣ', тая той-часъ закачила на дзиздотъ едно мотело.

А комшиите, кога го виделе мотелото, отъ кжсканлъкъ, за да не ѣ' дойдееть сино'ите отъ чуждина, скришемъ го изва'йле мотелото, а, наместо него, закачиле стапъ и копито (котка, шчо играеть деца).

Деветьте братя разбрале оти на вратата имъ имало стапъ и копито, и оти майка имъ пакъ родила мжжко, та отишле ушче подалеку.

Момичето расло и порасло, се сторила голема момичка. Кога ходела момата, у комшийските момички, нейзини дружки, овие, кога се

кълнеле за нешчо, се кълнеле во братя, веleле, жими братя, а тая незнаела оту имала братя, зашчо майка ѣ' никако не ѣ' кажвела оту имала братя та, кога ке ѣ' дойдело некой редъ да се закълнитъ, тая се кълнела во майка и татка — „жими майка, жими татка", велела. А дружките ѣ' веleле: „защо ти не се кълнишь во братя, а само во майка и во татка? „Зашчѳ немамъ братя", имъ отго'орвела. А тиіе ѣ веleле; „имашь деветь братя!" Момичката со голема жальба, кога ке си дойдела дома, я опитвела майка си: „Майко мори, зашчо дружкине ми велееть оту сумь имала деветь братя? Кажи ми, имамъ или не?" Майка ѣ' никако не ѣ' кажвела, а ѣ' велела: „Не, мори керко, немашь!" Едень день ѣ' дала майка ѣ' една кжделя и я пушчила у комшиите да пре'ить заедно со дружките. Тамо предеешчемъ момите се обложиле: коя ке испреитъ по напредъ кжделята, тая ке се мжжела на чуждина.

Момите преле, преле и овая я испрела кжделята побьргу отъ свите. Дружките ѣ' веleле: „Е, ти я испреде, ама майка ти тебе не те мжжитъ на чуждина, зашчо ти имашь деветъ братя на чуждина, та не те пушчатъ и тебе!" А момата имъ рекла: „Не зборвите ми така: ами ясъ сумь имала деветь братя? ясъ немамъ ни еденъ братъ!" А дружките пакъ ѣ' повторвеле: На вистина ти имашь деветь братя, ето макаръ опитай я майка ти." Многу пхти, рекла момата, сумь я опитала, а тая ми велитъ оту немамъ братя! „А момите ѣ' повториле:" Ние да ти кажиме како да я стиснишь, за да ти кажить: Речи ѣ' да ти меситъ комадъ (зелникъ); кога ке го кла'йтъ на огнотъ ямачето со мазъ, кога мастьта ке се зовритъ, ти земи го и пофали ѣ' се или да ти кажитъ или оти ке ѣ туришь маста во вратотъ. Тая тога ке ти кажитъ. И момичката сторила така: Ошла дома си и ѣ' се помолила майце си да ѣ' меситъ комадъ. Кога на огнотъ мастьта во ямачето зоврела, тая зела ямачето и ѣ велитъ на майка си: „Майко! или ми кажвишь дали имамъ братя и кжде сé, или сега ке ти го истурамъ ямачево во вратотъ!" Майка ѣ' видела, невидела, ѣ казала оти навистина имала деветь братя и оти биле на чуждина.

Тога рекла на майка си: „Чунки сумь имала братя и тие не сé тука, ясъ не седамъ овде — ке одамъ ке 'и барамъ. Напра' йла едно рало скорни железни и си зела еденъ железенъ стапъ, та тър'нала да хо'йтъ за да 'и баратъ братя си и рекла майце си: „Майко! ке ходамъ, ке шетамъ места и градишча, дури да и найдамъ братя ми; тамо, кжде шчо ке ми се искинееть скорниве

и ке ми се скършитъ стаповъ, тамо, на то'а место, тиіе ке бидееть." Момичката ходила, шетала отъ градъ на градъ, отъ село в' село префьрлила многу планини, исшетала и обишла многу села и градо'и. Най-после во еденъ градъ си погле'ала скорните; кога гледатъ? — Скорните ѣ' се скинале оздола, гьоно'ите, а и стапотъ некако ѣ' се скършилъ, та си рекла: „Хк! овде требитъ да сѐ братя ми!" И навистина тиіе биле во той градъ. Застанала на едно место и стояла тамо до квечерината . . . . . .

Продължението іе почти сѫщето, което іе и въ прикаската №-о 32, отъ ягнето на сетне, со некои само изменения, како н. п. оти не я' отруле сестри ѣ' а комшийските моми пратиле да я' отруяеть, и тая умрела не отъ отрувачка, а отъ шинвенье; оти царотъ, шчо го нашолъ ковчеготъ, билъ турчинъ, а тая христианка; оту кога мьрто'ецотъ го мияле, тога оживелъ; и не со наквасано тульбенче; оту братя ѣ' деветь месеци стояле на една висока тумба край водата, за да го вардеетъ ковчеготъ; оту тие деветь месеци биле небричени; и най-послѣ оту ковчеготъ не билъ фьрленъ во водата, а каченъ на едно дре'о край водата.

79

Наржчниците.

или

Шчо іе писано, то'а ке бидитъ.

Едно време си билъ еденъ богатъ чо'екъ и жена му рождала само момичина. Той, отъ жаль, бойосалъ кукята си со цьрна боя. Во то'а време жена му останала пакъ тешка и той се заколналъ, оту ако родитъ жена му пакъ момиче, ке я убиятъ. Жена му, шчо-туку чула овие зборой, фатила да жалятъ многу и 'се се крияла. Предъ да дойдитъ часотъ за да стигнитъ (родитъ) най-големата ѣ' керка, кога видела оту майка ѣ' многу жаляла, ѣ' рекла: „Майко! 'айде да 'ойме в' планина, та тамо да родишь; зашчо тате сакатъ да те оперитъ (убие), ако родишь пакъ женско; тога, кандисала майка ѣ', и станале, та'ошле на планина.

Дошолъ часотъ за рожджанье.
Било стредъ ношчь.
Темница сжстъкъ.
Заболело я' сьрце и поло'ина.
Времето било многу студено.

Се родило мжжко дете.

Се зарадвале многу.

Отъ каршия имало видело, требитъ да іе имало некои овчари, кои си запалиле огонъ и си се грееле.

Керка ѣ' тър'нала кжде виделото да земитъ малку огонъ, за да запалеетъ и да го изгреяетъ 'рулчето.

Како ошла кжде огнотъ, гледатъ отъ далеку, оту три жени седеетъ по край огноть. Едната жена кжде пре'итъ со фурка; втората — со ржката кжде кажвитъ, а третята — држитъ в' ржце ножици.

Тие, трите жени, си се разго'орвеле и момичката 'и слушала шчо зборвеетъ. Първата велела, оту на богатийотъ чо'екъ шчо му се родило мжжко, колку време да му напишеле да живитъ и какофъ да му іе кжсметотъ.

Фатиле да се препинееть; една велела оти да живитъ една година; другата велела пойке да живитъ, а третята рекла: „Ясъ наождамъ мунасипъ да живитъ два'есетъ години; ама, кога ке се женитъ, на двае'сетата година, кога ке земитъ невестата, ушче предъ да влезитъ в' куки. да напишиме, шчо, на пхть да умритъ!" На то'а кандисале и трите наржчници, и пресекле со ножиците конецотъ (преждата), шчо предела пьрвата жена. Леупкината керка, како чула овие зборо'и, се вратила кжй майка си и клала на паметъ, 'се, шчо чюла и видела. Шчо-туку дошла кжй майка си, майка ѣ' я опитала, зашчо не ѣ' донесла огонъ. Тая, керка ѣ', отго'орила, оти било далечно местото и оти се уплашила да 'ойтъ дури тамо, да не иматъ нешчо 'арамии. Керка ѣ' скрила отъ майка си 'се она шчо чюла и видела кжй огнотъ. Во темна зора ушче, киписале да си 'одеетъ дома со голема радос' и да му кажееть на татка си, оти Богъ 'и зарадвалъ со мжжко дете. Како си дошле дома си, веке се зарадвалъ татко имъ и 'сета родъ — роднина и приятели. На часотъ по'елялъ да бадемосаеть кукята со варь и боя. Зияфети по зияфети; 'се се веселиле.

Детето отъ день на день растело и порастило до двае'сеть години, целъ мжжь се сторило.

Таткому сакалъ да го женитъ.

Керка му, оная шчо беше чюла наржчниците кжй огнотъ, никому нишчо не беше казала, и не оставала татка си да го оженитъ брата ѣ'. Най-сетне немала шчо да сторитъ, кандисала и тая. Юнакотъ го свьршиле (годили) во еденъ други градъ за една керка, кочена отъ еденъ богатъ чо'екъ.

Дошло време да стореетъ свадбата. Каниле и свадбари се насобрале. Свекоротъ, зетотъ и свадбарите тргнале свато'и да я земеетъ невестата. А пакъ сестраму, шчо слушала наржчниците, се променала во мжжки рутишча и обула скорни до колена.

Свато'ите о'шле у тестотъ; яле, пиле, зеле невестата и си тър'нале да си дойдеетъ дома у зетотъ. Пътемъ 'и фатила горешчината. Свато'ите, за да си отпочинееть, фатиле ливадьето подъ сенките за да пладнинвееть. Зетотъ и сестраму, коя не се отдељвела отъ брата си, седнале на едно отделено место, подъ едно големо дърво, подъ еденъ чипаръ (я'оръ), за да исчинеетъ. Зетотъ легналъ да поспиятъ, а сестраму го вардела, зашчо знаела оту можитъ нешчо да му се сторитъ, спроти наржчниците шчо зборвеле во оно'а време. Си собула скорните (чизмите) и 'се била на скокъ. Туку ведножь отъ дървото се фърлила една змия кжй зетотъ. Тая, сестра му, коя била гото'а на свекоя декика, шчотуку се фърлила змията, я пречекала во скоренотъ и стиснала устата на скоренотъ. Тога наржчала да запалеетъ настърна еденъ големъ огонъ за да я изгореетъ змията. Запалиле силенъ огонъ и го фърлиле скоренотъ со змията во огнотъ. А тая беше наржчала на брата си ушче по-напредъ да влезитъ во кочията, коя била затворена све со джамо'и. Како я' фърлиле змията во огнотъ, тая фатила да пишчитъ и квичитъ. Братъ ѣ', како чюлъ писко'ите, безъ да знаитъ шчо іе работата, отворилъ пенджерчето отъ кочиата да видитъ шчо сѐ тие чвико'и. Тога змията скокнала и се фърлила во кочиата и го кжснала зетатого во челото. Той, отъ боли, падналъ и на часотъ починалъ (умрелъ). Тога сестраму фатила да имъ разкажвитъ света история брато'а си, како татко ѣ' билъ разлютенъ, како сакалъ да я оперитъ майка ѣ' зашчо му рождала све женски; како после ошле в' планина, како тамо майка ѣ' стигнала (родила) мжжко дете и како отишла после кжй огнотъ и нашла кжй него три жени, наржчниците, и како тиіе се разго'орвеле за мжжкото дете, и како ке умрело предъ ушче да влезитъ дома си со невестата, така како шчо имъ се сторило; за то'а и тая се облекла во мжжки рутишча за да го вардитъ, да не му се сторело нешчо, ама било све по пустинна. Тога 'сите рекле на татка ѣ', оти писаното си іе писано и не іе чаре то'а ке се исполнитъ. Тие си 'ошле дома си, а невестата си се вратила у татка си.

За б. По други: змията не го укжсала зетотъ на пътъ подъ дре'ото, а в' црковь, на самото венчаванье, змията искочила отъ алтаротъ, се фърлила на зетотъ, та го укжсала во челото.

89.

Три сестри прельки, — най-малата, Царица.

или

Пра'ината и невинностьта 'секога надвивать, а злобата и завистьта опропастявать.

Си биле три сестри. Тиіе, седеешчемъ си край огнишче, си пределе и се разго'орвеле. Еденъ день тиіе, разго'орвеешчехъ се, най-големата сестра рекла: „да іе таковъ царотъ, да ме земитъ за сина си, ясъ со едно вретено би му изоблекла света войска!“ А стредната рекла: „да ме земитъ мене, ясъ со една пайнца манджа би му наситила света войска!“ А пакъ най-после най-малата рекла: „мене пакъ ако би ме зелъ царотъ, ясъ би му родила едно мжжко дете со дзвезда на челото и едно момиче со месечена на гърлото!“

Царскийотъ синъ или царотъ, неженетъ, вървеешчемъ по край кукята нихна, задъ дзиздотъ се згодило да 'и чуятъ, шчо рекле свите три, та първо я' зелъ най-големата. Отъ како я' зелъ, я' чекалъ да я' облечитъ света войска со едно вретено, како шчо велела, ама ништчо не сторила. После я' зелъ й втората, шчо се таксa-'ала да я' насититъ света войска со една пайнца манджа, туку и тая ништчо не сторила.

Най-после я' зелъ и най-малата. Кога дошло време да родитъ, тая родила едно мжжко дете со дзвезда на челото. Сестри ѣ', кога го виделе детето, ѣ' завиделе, та го скриле, а на место детето, повиле во пеленитe едно кученце. Кога опиталъ царотъ, шчо родила царицата? Тиіе му рекле: „шчо ке ти родитъ? — Едно куче; ако сакашъ, ходи, види го!“

До годината родила и друго; то'а било момиче со месечина на челото. Кога виделе сестри ѣ', пакъ ѣ' завиделе и се уплашиле. Го зеле момичето, та го закопале во градината, кждешчо понапрежната година бе'а го закопале и детето, а, наместо младенчето, повиле во пеленитe едно маче. Кога опиталъ царотъ, шчо родила царицата? Тиіе му рекле: „шчо ке ти родитъ? — родила едно маче; макаръ ходи, види го.

Тога царотъ се разлютилъ на нея, та я' истералъ на далечно место, негде по край море, да пасить царскитe гуски и миски, а за царици й задържалъ двете нейзини по големи сестри. (1)

(1). До тука іе слушана отъ другъ приказвачь, който во продолжениетo шчеше да я исприкаже по инако отъ както тука іе изложена. Нъ понеже обстоятелствата не ми позволиха да се видж съ него ошче еднъжь, за да ми я допълни, принуденъ бидохъ да чуіж продължениетo отъ другъ, което не е толко съгласно съ онова, което шчеше да ми раскаже първийотъ приказвачь.

Спроти други приказвачи, по които настоящята продължавамъ, децата не 'и закопале во градината, а 'и клале во еденъ ковчегъ, па 'и фърлиле во една река. Водата го носила ковчеготъ, шчо го носила, най-после го отбила во еденъ воденички язъ, а по язотъ, во водейнцата. Кога ковчеготъ дошолъ до устата отъ воденичката бука, водата не можела да течитъ во буката, та отъ то'а водейнцата запрела. Водейнчаротъ, излегълъ да видитъ зашчо запрела водейнцата? Кога! — виждатъ во язотъ предъ устата отъ буката, ковчегъ. Го зелъ и го отворилъ. Кога, — нѫтре шчо да видитъ? две дечина малечки. Си 'и зелъ и си 'и гледалъ како свои чьда.

Кога децата порасле, мѫжкото се сторило отъ 12—13 години, водейнчаротъ, бидеешчемъ сиромахъ, му реколъ на детето: синко! ясъ сумь сиромахъ, та не можамъ да ве 'ранамъ: хайде сега ти баре да си изва'йшъ 'леботъ; да те главамъ негде на майстора", и го главилъ у еденъ халваджия (или споредъ друдзи, симиджия). Детето зело да си прода'атъ халва или симиди со таблата на гла'а; а, за да не му се гле'атъ дзвездата, шчо ималъ на челото, то си носело гла'ата поклопена со едно шкембе, и никой нѫтъ не го изва'ало, та за то'а сите го прекарвеле: „Келешъ".

Едношъ, продаваешчемъ со таблата, поминало край царските сараи и тамо се застоало малу на нѫтотъ. Царските деца го виделе и го викнале во дворотъ за да му купееть отъ халвата. То'а влегло, а, дури да имъ да'итъ халва, тиіе, за играчка, му го грабнале шкембето отъ гла'ата, та му го раскинале и му се видела дзвездата на челото. Децата фатиле да викаеть: „аа, дзвезда, дзвезда ималъ на челото!" А татко имъ, царотъ, седелъ на пенджери и гледалъ. Кога чулъ оту детето, алваджийчето имало дзвезда, сакалъ да разберитъ шчо ке бидитъ тая работа? Поелялъ да му го донесееть детето, за да го видитъ. Нему, на детето, му било страхъ и стрaмъ да излезитъ предъ царотъ, та никако несакало да излезитъ. Туку сакало, нейкело, го фнесле. Царотъ, кога му виделъ дзвездата на челото, го опиталъ, отъ кѫде било, кой му билъ татко, майка и др. т. Детето, не знаело, ни татка ни майка, а знаело оти го нашолъ еденъ ведейнчаръ во язотъ. Нему билъ му казалъ самийотъ водейнчаръ. Та за то'а рекло царотому: „ясъ, рекло, незнамъ ни кой ми іе татко, ни коя ми іе майка.

Ние сме братъ и сестра. Насъ ушче мали, нé затворилe во еденъ ковчегъ, та нè фърлиле во вода. Еденъ водейнчаръ го

нашолъ ковчеготъ во язотъ, та го изва'йлъ. Нѫтре сме биле ниіе двайцата. Той до сега не излгля'алъ, како свои чьда. А сега, отъ како подрастихме, чунки той іе многу сиромахъ, та не можитъ веке да нѐ 'ранитъ, мене ме глави нѧ майстора, а сестра ми я даде измекярка, колку за 'леботъ." На царотъ той-часъ му текнало за него'ите работи и по'елялъ да му го викаетъ водейнчаротъ, за да го изопитатъ и отъ него да разберитъ, како биле тиіе работи. Водейнчаротъ дошолъ, та и той то'а истото му казалъ. Тога царотъ я побаралъ майка имъ, гускарката и мискарката, шчо пасела царските гуски и миски; по'елялъ да му я донесеетъ и му я донесле, пожолтена, ослабена, иссушена, саде кожа и коски останале на нея отъ гладос' и отъ мѫки. Нея я изопиталъ подробно, како била работата со децата, и тая му разказала. После царотъ викалъ и двете сестри нейзини, царициte, 'и стегналъ яко, да му кажеетъ вистинната. Тиіе крияле, колку шчо можеле, ама най-после отъ цара не можеле да докриіеетъ до крај, та виделе, невиделе, му казале.

Царотъ 'и зелъ, та 'и вързалъ свекоя на по четири коньи, свекоя рѫка и нога по за еденъ конь отпушченъ, па после 'и бъркналъ зоньите. Овие пърснѫле да бегаетъ кой на горе, кой на долу, та 'и раскинале на по четири парчина. Тога царотъ си я зелъ най-малата имъ сестра, истегнатата, за своя царица и нейзините две деца, мѫжкото со дзвездата на челото и женското со месечината на гърлото.

81.

Царскийотъ синъ и дя'олотъ.

Едно време, кога еденъ царски синъ 'ошолъ на войска, тамо си фатилъ една любовница. Тая останала трудна. Кога царскийотъ синъ ке си се врателъ отъ войска, ѣ' нарѫчалъ: „Кога ке ти се родитъ детето, да ми го пратишъ во столнината и да му да'йшь едно писмо со тво'я рѫка писано, за да го позна'амъ!" Кога ѣ' се родило детето и порасло, тая сторила, како шчо беше ѣ' нарѫчалъ любовникотъ, царскийотъ синъ – му дала писмо писано со своя рѫка и го испратила, Детето търгнало да ходитъ во царската столнина при царскийотъ синъ, татка си. На пѫть го стретилъ еденъ старъ чо'екъ. (той билъ дя'олотъ преобразенъ), и му се сторилъ дружина за на пѫть. Ходеешчемъ, дошле до еденъ бунаръ. На детето му се припило вода, а неможело како да изва'итъ. Старийотъ му реколъ, оту имало во бунаротъ скала, ако

сакашь, му рекольъ, можишь да слезишь. Детето се измамило та слегло во бунаротъ и се напило вода. Качвеешчемъ се, за да излезитъ, дя'олотъ, другаротъ, му поклопилъ устата отъ бунаротъ со капаготъ и надъ него клалъ еденъ големъ и тежокъ каменъ, за да неможитъ да излезитъ, Детето отъ нжтре со плаченье му се молело да му отворитъ, а дя'олотъ (той многу го пизмелъ детето, и сакалъ некако да го погубитъ) му рекольъ: „Ако ми го дайшь писмото, шчо го имашь у тебе, и да идишь помене и, дури да сумь живъ ясъ, ако се заколнишь оти не ке кажвишь никому кой си, да ти отворамъ!“

Детето немало шчо да чинитъ; за да не останитъ во бунаротъ, му го дало писмото, му се заколнало оти ке хо'йтъ по него и оти, дури да ie живъ той, никому да не кажвитъ кой ie, та така дя'олотъ му отворилъ, и търнале да ходееть во царската столнина при царскийотъ синъ. Кога дошле во царската столнина, Дя'олотъ се преторилъ на младъ юнакъ, излеголъ предъ царскийотъ синъ, му го далъ писмото отъ любовницата му, и той го припозналъ за свой синъ, а вистинскийотъ му синъ, ходелъ по Дя'олотъ, како неговъ измекяръ. А, за да не би некогашь да кажитъ некому, Дя'олотъ се мжчелъ како и како, да му на'йтъ некоie чаре, да го загубитъ детето. За то'а еденъ день му велитъ на царотъ, на татка си гьоа; „тате, ми текнало, сакамъ ето отъ коя вода!“ — “Харно, му отго'орвитъ царотъ, ама да не ходишь ти да наполнишь! — „Не,“ му велитъ преторенийотъ Дя'олъ, ами ке го пратамъ измекярчено! А отъ тая вода никой никако не можелъ да земитъ. Кой да ходелъ тамо, не било кабиль да се вратитъ живъ; зашчо целото езеро го дьржела обколисано една многу голема змия така, шчо гла'ата и опашката ѣ' биле добрани едно до друго, та, ако некой се доберелъ да нацьрпитъ отъ езерото вода, тая вчасъ го узнавала и го лапвела.

По царска по'еля детете го пратиле да донеситъ отъ тая вода; му дале едно бардаче и заедно со него му пушчиле и двай, ца люге, за да вардееть да не наполнитъ отъ некоя друга вода. Колку и да било мжчно да се донеситъ отъ тая вода, детето немало шчо да чинить, — сакало, нейкело, требело да ходитъ и отишло. Кога приближило до езерото, детето не мислело веке како да нацьрпитъ вода, а како ке го лапнела змията. А змията, наместо да го изе'итъ, се отворила и му рекла: „Немай страхъ, наполни, и знай оту той, шчо те пратилъ овде за вода, той сакатъ да те загубитъ за то'а сега ке те пратитъ на друго место; туку

ти да му сакащь и да му земишь неколку то'ари пастарма, неколку то'ари просо и неколку то'ари медъ!" Детето си наполнало вода и си отишло заедно со двата другари. А змията пакъ си се завила. Кога дошло детото и донесло вода, Дя'олотъ, кога го виделъ живо, се почудилъ, зашчо нито надежба ималъ да се вратитъ. За то'а сетне го пратилъ пакъ со другари, гьоа да му баратъ и да му земитъ невеста, за да се загубитъ. Детето му посакало и му зело по неколку то'ари пастарма, просо и медъ, како шчо беше му нарѫчала змията, и кинисало, а никой ушче не го разбралъ оти то'а било вистинскийотъ царски синъ, зашчо то а си дьржело клетвата и никому не кажвело. Пѫтемъ ходеешчемъ, го стретиле орли, заяци, мечки и другзи дихании, многу гладни, та ке го појделе и него и другарите му. Тога имъ фьрлиле пастармата на гладните дихании. Тиіе се наяле и многу му благодариле на детето, та му пушчиле пѫтотъ. Тога по-старата дихания имъ рекла на дружината си оту никога во животта си не видела такво добро, та за то'а му дале еднс перо за,кога ке имало некоя нужда, да го подпьржитъ, та да му ходееть на помощь.

Ходеешчемъ по тамо детето со другарите си, нашло мрави, мрави со милиуни. Да ги изгазееть? не се догазвеле, а пакъ и гре'ота іе. А пакъ мравите имъ се накачиле по света снѫга, имъ навлегле в' очи, во уши и свекѫде, — ке 'и изеделе. Тога развьрзале то'ариге просото и тамо се собрале свите мрави, та се наяле со просо, а за благодарнос', и тиіе му дале на детето едно перце. Отишле по-така; тамо пакъ нашле оси, оси, со то'ари,— ужь, бѫжь, ке ги искѫсале. Тога пѫтниците фьрлиле медотъ и ситe се търнале по него, та се изнаяле, а за благодарнос' и тиіе му дале на детето едно крилце.

Фтасале веке во градотъ, оть кѫй шчо ке земеле невестата. Тиіе си били три сестри и си имале и тройца братя. Пѫтниците царски клюкнале на врата, та имъ излеголъ най-малийотъ братъ: „Шчо іе то'а?" имъ велитъ; „шчо сакате?" — „Сме дошле, да ни я да'йте най-малата ви сестра ето за кой царски синъ, му рекло детето. А той му реколъ: „Елате горе," и отишолъ той, та имъ казалъ и на братя си. Кога се качило детето горе, другзите братя му рекле: „Ниіе я даваме, ама имаме еденъ каулъ, овой: „1-во, Да 'и донесишь свите заяци, да ни играеть; 2-ро, Десеть кила овесъ, десеть кила оризъ, десеть кила просо и десеть кила уровъ, свите измешани наедно, да 'и оделишь свекой на стърна; 3-то, Да я познайшь коя іе най-малата ни сестра.

И све то'а да сторишь во еденъ день!" То'а му рекле братята и си праеле джумбушь.

Детето подгибнало влакното, шчо му го дале диханиите, и ето ти 'и свите заяци, му се собрале; той имъ свирелъ, а тиіе имъ играле. А по-големийотъ братъ имъ реколъ на друдзите си братя: „Джанамъ, ушче не го загубифте то'а детишче?" (зашчо, ако не сторелъ некой отъ тиіе нешча, го загубвеле). Кога 'ошолъ най-малийотъ братъ да видитъ, шчо чинитъ детето, се почудилъ, кога виделъ оту свите заяци се собрале и играле хоро просто (прави). Тога имъ велитъ на братя си, оти овой ке ни я земитъ сестра ни, туку станите, имъ реколъ, да видите! Станале, виделе и тиіе и се почудиле. После му рекле: да го отберитъ во петь са'ати той купъ отъ 30 – 40 кила просо, овесъ, оризъ и уровъ, и пакъ си отишле горе. Кога фатиле да се шетеетъ, гледеетъ одаята имь полна со мрави; излегвеетъ надворъ, истото и тамо, со милиони мрави, кжй расправеетъ купотъ и во еденъ са'атъ, сосемъ го оделиле и си отишле. (А ними беше 'и поканило детето, шчо беше имъ сторило доброто).

После му преставиле трите си сестри, свите три еднакви, во еднакво облечени и со еднакво лице, за да я познаитъ коя іе най-малата, та да си я земитъ. Тога детето подумвеешчемъ се малу, му текнало да жежнитъ перото отъ осата. Тая той-часъ му дошла. То'а ѣ' кажвитъ мжката и осата му велитъ: „Ти да гледашь, на коя ке застанамъ ясъ, нея да я фатишь". Така и се сторило — детето я фатило най-малата и имъ рекло: овая іе, и тиіе му я дале. молитвеешчемъ го долгъ животъ добри чьда и пр.

Кога разбралъ дя'олотъ оту детето идело живо, здраво, и читаво, многу се разлютилъ и излеголъ гьоа на пречека, а со надежь, да му речитъ оту му донесолъ друга невеста, та да го загубитъ. А детето по-бьргу го удрило со сабията и му разделило гла'ата. А дя'олъ не умиратъ — мьршата него'а се сторила невидима. Детето само шчо си излегло отъ клетвата. Зашчо свите го виделе оти умрелъ.

Дури тога детето му казало на царотъ света работа отъ край до край, та той го припозналъ вжке за свой синь, пушчилъ, та я зелъ и майка му (некогашната своя любовница), а невеста та му я далъ нему.

ОБЩЕ ЗАБѢЛѢЖВАНИЕ.

Нека не се види чудно и странно на г-да читателитѣ, дѣто ще срѣщнѫтъ въ нѣкои отъ прикаскитѣ ми, а може би въ една и сѫщата сѫщитѣ рѣчи, писани на различни форми, како н. п. 'ошолъ, ошле, и отишолъ, отишле; хо'йтъ, 'ойтъ, одеетъ, и ходитъ, ходееть; 'сите и свите; верваеть и вервееть; со и су; адна и една; мѫжо, мѫжотъ и мѫжутъ кѫде и кѫй оти и оту, мѫжое си и мѫжу си и пр. и пр. Това произлиза отъ тамъ, дѣто не само отъ единъ градъ въ другъ различно се произнасятъ тие, нъ даже и въ сѫщий единъ градъ, въ сѫща и една махала, а много пѫти и отъ сѫщий единъ приказвачь едната и сѫщата речь ще я' чуешь подъ различни форми.

Колкото за по сѫществените различия между поднарѣчията сѫществующи въ Македония, които се видятъ и въ прикаскитѣ ми, надѣя се да поговорѫ нѣшо въ друго врѣме, отъ като излезе на свѣтъ цѣлий ми сборникъ.

По независящи отъ мене причини нѣколко още отъ готовитѣ ми прикаски останѫха за сега неотпечатани. Тие ще чекатъ врѣмето си.

Поправление на по-главнитѣ погрѣшки.

стр.	редъ	вмѣсто	чети
5	8	дървесата	древята
„	„	върхо'йте	върфо'йте
6	34	сторатъ	стораатъ
7	20	доведжтъ	доведеетъ
8	6	керкѣ си	керке си
„	31	по'еляхъ	пое'ляфъ
9	29	създавалъ	създа'алъ
10	8	истий	истийотъ
„	30	все	све
11	3	распнжтъ	распееть
„	25	велятъ	велееть
„	28	Кумова	Кумо'а
12	2	слънцето	сънцето
„	17	Бий'алотъ	Бий'олотъ
„	19	защо	зашчо
13	1	убиетъ	убиятъ
„	6	отнадворитѣ	отнадворите
14	3	пжтищата	пжтишчата
„	16—17	оставяли	оста'але
15	4	обвьрзвалъ	обвьрзвелъ
„	5	хвьрлеле	фърлеле
„	8	хвьрлятъ	фърлятъ
16	2	судетъ	судотъ
17	10	плоча, тие	плоча. Тиіе
18	10	повике	по'йке
19	3	споритъ	сторитъ
„	27	и двайцата	и двайцата
21	5	поборалъ	побаралъ
22	1	чедо,	чъдо,
„	16	Българската	Бугарската
„	23	дигналъ	креналъ
„	24	чо'акъ	чо'екъ
24	26	Опитаеетья:	Я' опитвееть
26	30	царотъ, сл	царотъ. Слу
„	33	свеща	свешча
27	7	сарая	сараи
„	25	фащало	фашчало
28	24	ископасъ	ископалъ
29	3	се обрале	се собрале
„	9	вахналъ	вяхналъ

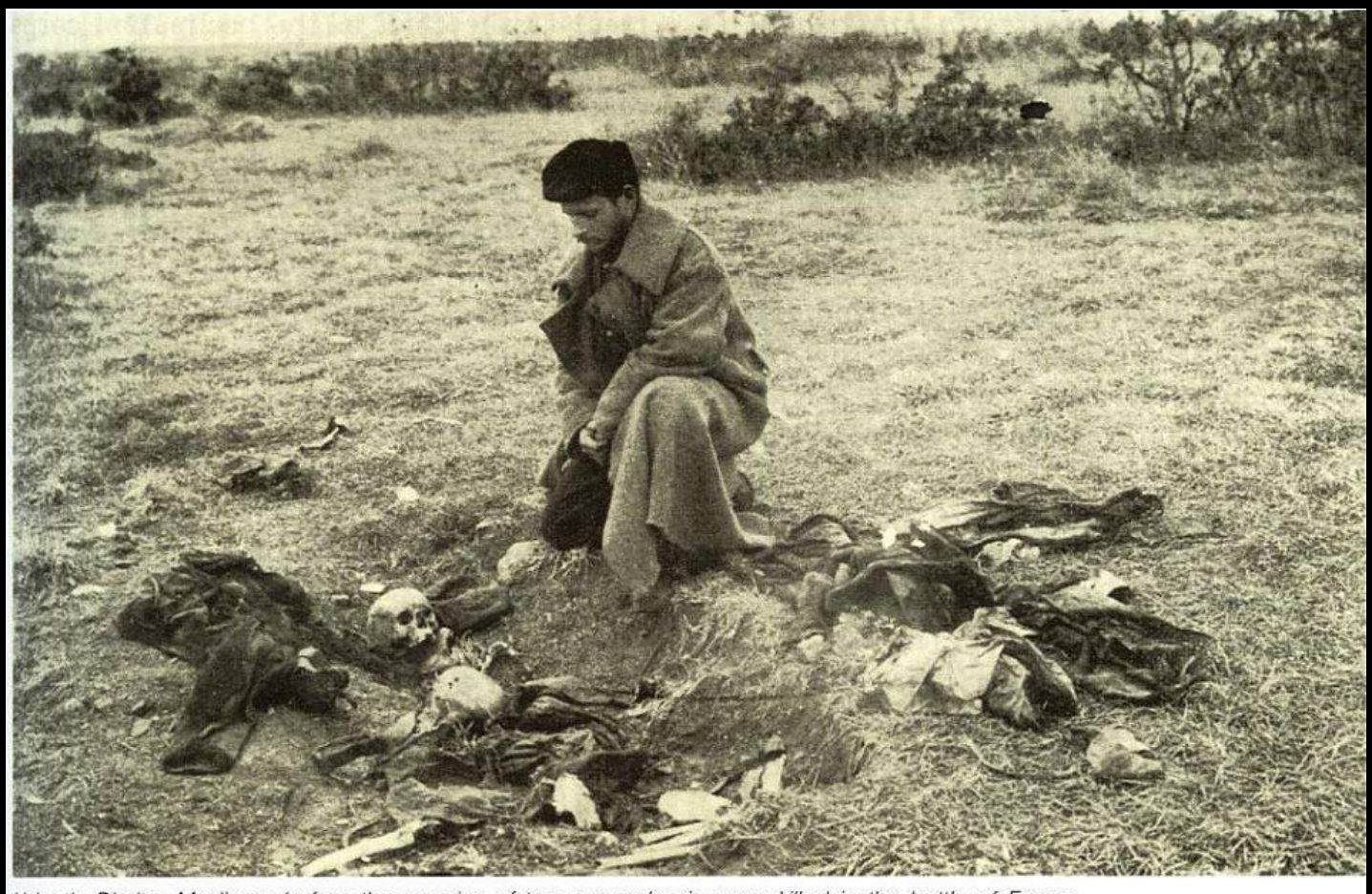
стр.	редъ	вмѣсто	чети
29	24	леплишчето	пеплишчето
„	39	накъ	пакъ
30	9	фватиле	фатиле
31	17	войока	войска
32	5	клае	клале
„	8	сграхъ!	страхъ!
„	30	ну	му
„	36	да царя	на царя
34	9—10	юнакътъ	юнакотъ
40	1	дж	да
„	22	довакините	домакините
42	16	се самовила	со самовила,
46	2	свато'и	свато'и
48	7	Пепелшка	Пепелешка
50	39	опитваитъ:	опитвитъ:
52	20	пшейницата	пшейницата
55	13	мърто'цотъ	мърто'ецотъ
56	27	вративъ	вратифъ
59	21	пепендекъ?	непендекъ?
„	24	скършине	скършиме
60	34	роколъ	реколъ
63	32	нарачалъ	наржчалъ
67	1	отъ отворамъ	отворамъ
„	35	пияшчемъ	пияешчемъ
72	19—20	друдзиге	друдзите
73	19	омшните	комшните
74	32	ходеелъ	ходелъ
75	22	че ти ходамъ	ке ти ходамъ
84	30	самовилата	самовила
„	38	зборатъ	зборотъ
87	1	подсечеть	подсечееть
„	1	се е вратилъ	се вратилъ
89	11	продължеиее	продължение
91	3	имако,	инако,
93	13	дощолъ	дошелъ,
95	14	момитвела	молитвела
„	„	да гледатъ	те гледатъ
„	„	тя после	та после
101	32	м гаре	магаре
102	3	подкрепала	подкренала

Още стотици книги на дейци родени в географска област Македония може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски"
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres